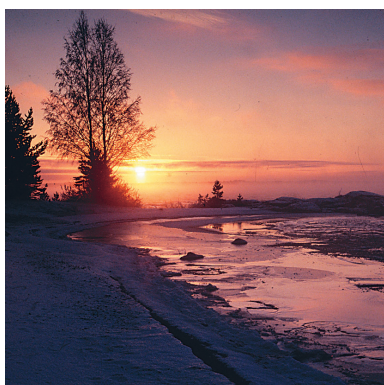
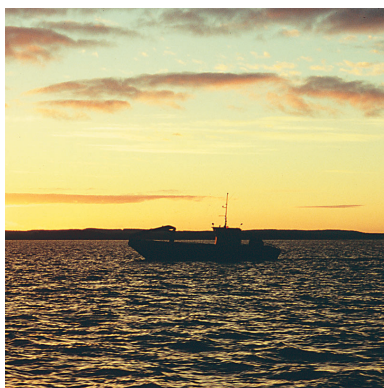

Uusiutuva Kainuu

Kainuun maakuntasuunnitelma 2025

Uusiutuva Kainuu

Kainuun maakuntasuunnitelma 2025

Kainuun maakunta –kuntayhtymä
2005

A:1

Julkaisija:

Kainuun maakunta –kuntayhtymä
PL 400
87070 KAINUU
Puh. (08) 615 541
Faksi (08) 6155 4260
kirjaamo@kainuu.fi
www.kainuu.fi

Sivunvalmistus ja paino:

Kajaanin Offsetpaino Oy

Kannen kuvat:

Ari Partanen

ISBN

952-5326-25-X

ISSN

1795-5637

Kajaani 2006

ESIPUHE

Maakuntasuunnitelma on keskeinen osa aluekehittämislain mukaista maakunnan suunnittelua. Kainuun maakuntasuunnitelma 2025 – Uusiutuva Kainuu - on pitkän aikavälin strateginen suunnitelma, jossa määritellään maakunnan tavoitteena oleva kehitys suunnittelukaudella. Maakuntasuunnitelma on maakunnan yhteinen tahdonilmaisu kehittämisen suunnasta.

Maakuntasuunnitelmaa on valmisteltu laajana yhteistyöprosessina, johon ovat osallistuneet maakunta –kuntayhtymän lisäksi kunnat, valtion aluehallinto, koulutus- ja kehittämisorganisaatiot, maakunnalliset järjestöt, elinkeinoelämän ja yrityssektorin edustajat sekä monet muut yhteistyötahot.

Kainuu on monien haasteiden edessä. Tarvitaan aktiivista uuden etsintää ja toimintatapojen uudistamista. Tarvitaan toimintaympäristön muutoksiin sopeutumista, mutta myös ripeää ja ennakkoluulotonta tilaisuuksiin tarttumista. Avainsanoja ovat osaaminen, yrittäjyys ja yhteistyö.

Kainuun maakuntakokeilu on alkanut ja kestää vuoteen 2012 saakka. Kainuun mallin myötä maakunnalla itsellään on entistä enemmän omaa päätösvaltaa ja kehittämisen välineitä. Kainuu käyttää tämän ainutlaatuisen tilaisuuden parhaalla mahdollisella tavalla.

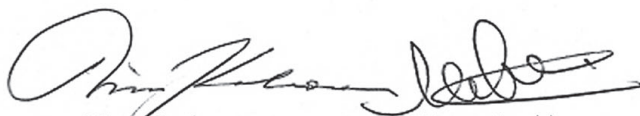
Hyväksyessään maakuntasuunnitelman Kainuun maakuntavaltuusto on määrittänyt maakunnan pitkän aikavälin tavoitteet sekä kehittämistoimenpiteiden suunnan ja painopisteet. Suunnitelman toteuttajia ovat kuitenkin maakunnan yritykset, yhteisöt ja yksittäiset ihmiset, joiden työstä ja ideoista riippuu suunnitelman toteutuminen. Tässä tarvitaan kainuulaista yhteistyötä.

Maakuntasuunnitelman toteutumista seurataan ja suunnitelmaa tarkistetaan tarvittaessa. Maakuntasuunnitelmaa täsmennetään Kainuun maakuntaohjelmassa kaudelle 2006 - 2010. Alueidenkäytön osalta maakuntasuunnitelmaa toteutetaan maakuntakaavalla.

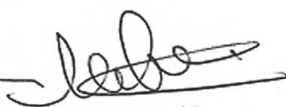
Kainuun maakunta –kuntayhtymä esittää parhaimmat kiitokset maakuntasuunnitelman laatimiseen osallistuneille ja kutsuu kaikki yhteistyökumppanit mukaan tekemään parempaa tulevaisuutta.

Kajaanissa 26.9.2005

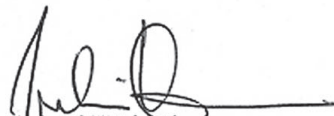
KAINUUN MAAKUNTA -KUNTAYHTYMÄ

Timo Korhonen
maakuntavaltuuston
puheenjohtaja

Hannu Leskinen
maakuntahallituksen
puheenjohtaja,
maakuntajohtaja

Juhani Kärkkäinen
kehittämisjohtaja

SISÄLTÖ

1. MAAKUNTASUUNNITELMAN TARKOITUS	9
2. SUUNNITTELUN LÄHTÖKOHDAT JA LAADINTAPROSESSI	10
2.1. Maakuntasuunnitelman tarkistustarve	10
2.2. Suunnittelun lähtökohtia	10
2.3. Suunnitteluprosessi	11
3. MAAKUNNAN KEHITTÄMISEN LÄHTÖKOHDAT	12
3.1. Toimintaympäristön muutokset	12
3.2. Kainuu vuonna 2005	13
3.3. Skenaariot	19
4. MAAKUNNAN KEHITTÄMISSTRATEGIA	7
4.1. Maakunnan yhteinen kehittämistehtävä	21
4.2. Visio 2025	21
4.3. Strategiset toimintalinjat	21
5. TAVOITTEET	23
5.1. Määrälliset tavoitteet	23
5.1.1. Väestö ja aluetalous	23
5.1.2. Työllisyys ja työttömyys	26
5.2. Laadulliset tavoitteet	26
6. TAVOITELTU KEHITYS TOIMINTALINJOITTAIN	28
6.1. Osaamisen vahvistaminen ja innovaatioympäristön kehittäminen	28
6.1.1. Osaamistason nostaminen ja koulutusrakenteiden kehittäminen	28
6.1.2. Tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien hyödyntäminen	32
6.1.3. Innovaatiotoiminnan edellytysten parantaminen	33
6.2. Elinkeinojen ja tuotantorakenteen kehittäminen ja yrittäjyyden edistäminen	37
6.2.1. Klustereiden kehittäminen ja tuotantorakenteen uudistaminen	37
6.2.2. Yrittäjyyden ja yritystoiminnan edistäminen	44
6.3. Elinvoimainen ja uudistuva maaseutu	45
6.4. Hyvinvoinnin edellytysten parantaminen	47
6.4.1. Rakennetyöttömyyden purku ja syrjäytymisen ehkäiseminen	48
6.4.2. Hyvinvointipalvelut	49
6.5. Auerakenteen ja infrastruktuurin toimintakyvyn vahvistaminen ja ympäristön hoito	50
6.5.1. Perusrakenteiden tason ja toimivuuden parantaminen	50
6.5.2. Hyvä ympäristö	53
6.6. Vuorovaikutuksen lisääminen ja yhteistyön tehostaminen	56
6.6.1. Kansainvälinen ja monikulttuurinen Kainuu	56
6.6.2. Maakuntahallinnon kehittäminen	57
6.6.3. Kumppanuus, osallistuminen ja paikallinen aloitteellisuus	58
7. VAIKUTUSTEN ARVIOINTI	60
8. SEURANTA JA TOTEUTTAMISJÄRJESTELYT	63
Liite 1.	64

1. MAAKUNTASUUNNITELMAN TARKOITUS

Maakuntasuunnitelman tarkoituksena on ohjata maankäyttöä ja aluekehittämistä maakunnassa. Maakunnan suunnittelun lakisääteiset tehtävät perustuvat Lakiin alueiden kehittämisestä (AKL) sekä Maankäyttö- ja rakennuslakiin (MRL). Aluekehityslainsäädännön perusteella maakuntien liitot (Kainuussa maakunta –kuntayhtymä) toimivat aluekehitysviranomaisina, joiden tehtävänä on mm. aluekehittämisohjelmien valmistelu, hyväksyminen ja toteutumisen seuranta sekä aluekehitystoimenpiteiden yhteensovittaminen.

Kainuun maakunta koordinoi myös EU:n rakennerahasto-ohjelmien valmistelua ja toteutusta. Maankäyttö- ja rakennuslain perusteella Kainuun maakunnan tehtävänä on alueidenkäytön yleispiirteinen suunnittelu.

Maakunnan suunnittelu käsittää kolme lakisääteistä suunnitteluvälinettä:

- ▲ **maakuntasuunnitelma**
- ▲ **maakuntaohjelma**
- ▲ **maakuntakaava**

Kainuun maakuntasuunnitelma

- ▲ on pitkän aikavälin (2025) strateginen suunnitelma.

Kainuun maakuntasuunnitelmassa

- ▲ osoitetaan maakunnan tavoiteltu kehitys vuoteen 2025.

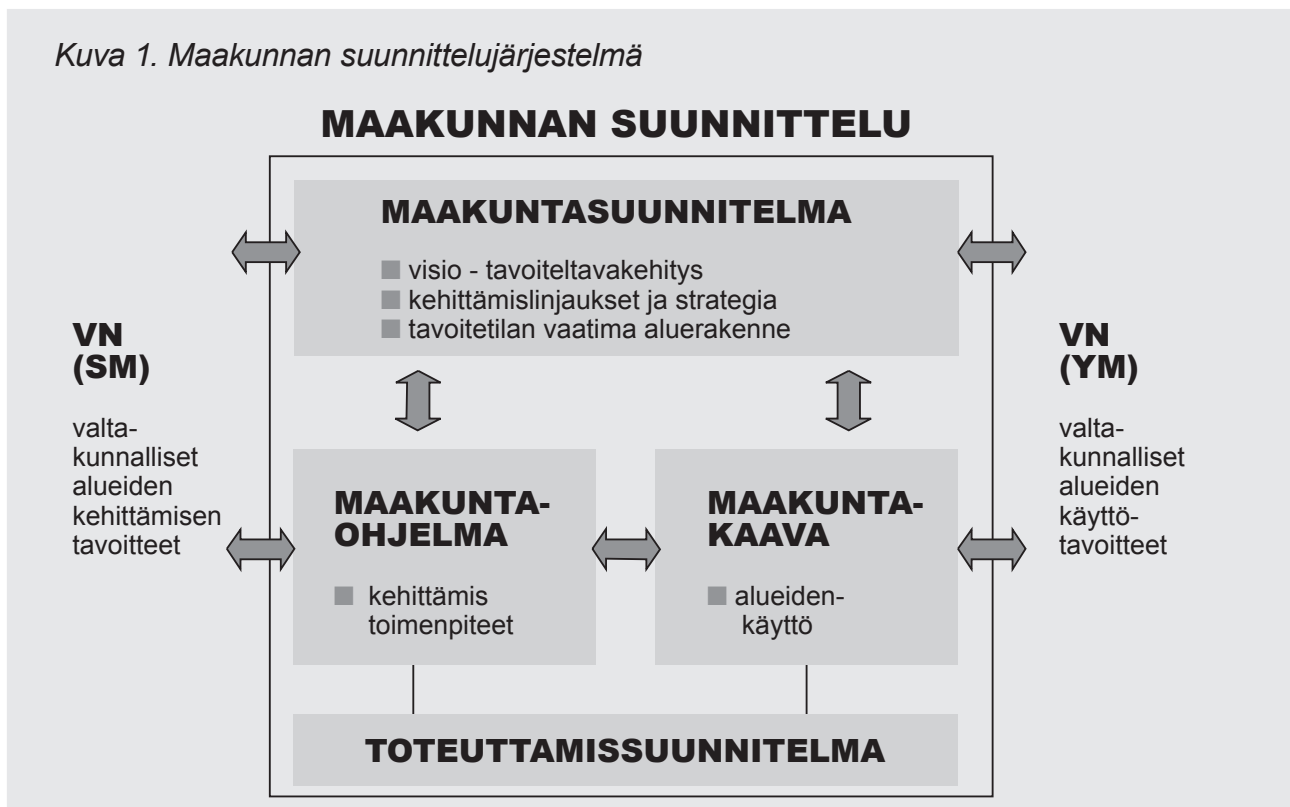
Kainuun maakuntasuunnitelmaa

- ▲ toteutetaan alueidenkäyttöä ohjaavalla maakuntakaavalla sekä toiminnallista kehitystä ohjaavalla maakuntaohjelmalla.

Kainuun maakuntasuunnitelma

- ▲ kytkee maakuntakaavan osaksi maakunnan kehittämistä ja linkittää sen aluekehitystyöhön,
- ▲ antaa suuntaviivoja maakuntakaavalle.

Kuva 1. Maakunnan suunnittelujärjestelmä

2. SUUNNITTELUN LÄHTÖKOHDAT JA LAADINTAPROSESSI

2.1. Maakuntasuunnitelman tarkistustarve

Kainuun liiton maakuntavaltuusto hyväksyi edellisen Kainuun maakuntasuunnitelma 2020:n kesäkuussa 2003. Maakuntasuunnitelman tarkistustarvetta aiheuttivat:

- ▲ nopea kansallisen ja kansainvälisen toimintaympäristön muuttuminen,
- ▲ muutokset maakunnan omissa mahdollisuuksissa,
- ▲ EU:n rakennerahastokauden vaihtuminen 1.1.2007,
- ▲ Kainuun hallintokokeilun alkaminen 1.1.2005 – maakuntavaltuusto on valittu ensi kertaa suorilla vaaleilla. Myös muut uudet maakunnan luottamushenkilöt.
- ▲ kunnallisvaalikauden vaihtuminen.

Tarkistustyön lähtökohtana oli edellinen Kainuun maakuntasuunnitelma 2020.

Suunnitteluprosessin keskeisenä tavoitteena on ollut myös maakunnan toimijoiden sosiaalisen pääoman vahvistaminen ja yhteisesti hyväksyttävän maakuntastrategian parempi sisäistäminen maakuntahallinnossa ja sidosryhmissä.

2.2. Suunnittelun lähtökohtia

Valtakunnalliset tavoitteet

Maakunnan suunnittelussa otetaan huomioon valtakunnalliset tavoitteet sovittaen ne yhteen maakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden kanssa: Valtakunnalliset alueiden kehittämisen tavoitteet (Vnp15.1.2004), Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VnP 30.11.2001), Valtion hallinnonalojen aluestrategiat.

Suomen nykyisen hallituksen aluepoliittisia linjauksia on lisäksi mm. seuraavissa asiakirjoissa: Hallituksen strategia-asiakirja (VnP

25.9.2003), Hallituksen politiikkaohjelmat (työllisyys, yrittäjyys, tietoyhteiskunta, kansalaisvaikuttaminen), Valtion toimintojen alueellistaminen, Selvitysmiesten raportit (Riepula, Siuruainen).

Maakunnalliset ja paikalliset tavoitteet

Maakunnan suunnittelussa otetaan huomioon kuntien ja seutukuntien tavoitteet, sekä aluehallinto-viranomaisten tavoitteet.

Erillisohjelmien ja muiden ohjelmien tavoitteet

Aluekehittämislain tarkoittamia erillisohjelmia ovat:

- ▲ Osaamiskeskusohjelma
 - Kainuun osaamiskeskus (Virtuosi Kuhmo ja Measurepolis Kajaani),
 - Verkosto-osaamiskeskusohjelmat (Multipolisverkosto Oulun seudun osaamiskeskus-ohjelmassa (Snowpolis mukana), Puualan osaamiskeskusverkosto (Kainuun Etu Oy solmukohtana), ja Elintarvikkealan osaamiskeskusverkosto (Biotekniikan laboratorio solmukohtana),
- ▲ Aluekeskusohjelma (Kajaanin seudun aluekeskusohjelma)
- ▲ Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma
- ▲ Saaristo-ohjelma (Vaala/ Manamansalo mukana)

Muita ohjelmia ovat mm.: Pohjois-Suomen strategia (tarkistus), Itä-Suomi ohjelma (2005), Kainuun teknologiastrategia, Kainuun korkeakoulustrategia ja Pohjois-Suomen korkeakoulu-strategia (Osaava Pohjois-Suomi), Kainuun Venäjän liiketoimintastrategia, muut kv – strategiat (mm. Barents), Kainuun hyvinvointiohjelma, Kainuun laajakaistastrategia, Kainuun metsäohjelma ja Kainuun ympäristöohjelma.

EU:n ohjelmat

EU:n nykyinen rakennerahastokausi päättyy vuoden 2006 lopussa, mutta ohjelmiin sisältyviä hankkeita voidaan jatkaa vielä ainakin v. 2007 loppuun. Uutta EU:n rakennerahastokautta (2007 – 2013) koskevat päätökset ovat vielä avoinna. Komissio on julkistanut esitykset rakennerahastoasetuksiksi, joiden pohjalta valmisteluprosessi on käynnissä. Kainuu tulee olemaan mukana ainakin seuraavissa rakennerahasto-ohjelmissa:

- ▲ Tavoiteohjelma (tukialueratkaisusta riippuen tavoite 1 tai tavoite 2),
- ▲ Naapuruuksiohjelma.

Kainuun hallintomalli

Kainuun hallintomallin valmistelun yhteydessä tehty valmistelutyö otetaan huomioon:

- ▲ Hallituksen iltakoulupäätös Kainuun hallintokokeilun muista toimenpiteistä,
- ▲ Elinkeino- ja työvoimapolitiittiset toimenpiteet. Loppuraportti 4.10.2004.
- ▲ Muiden työryhmien ehdotukset.

2.3. Suunnitteluprosessi

Kainuun maakuntahallitus hyväksyi joulukuussa 2004 maakuntasuunnitelman ja -ohjelman tarkistamisen työsuunnitelman.

Maakuntahallitus nimesi maakunnan strategiaryhmän, jonka tehtävänä on maakuntaan kohdistuvien strategioiden ja ohjelmien valmistelun tukeminen, seuranta ja koordinointi. Strategiaryhmässä on mukana 45 jäsentä keskeisistä maakuntasuunnittelun sidosryhmistä. Strategiaryhmä on ohjannut maakun-

tasuunnitelman laadintaa. Strategiaryhmä on kokoontunut maakuntasuunnitelman eri laadintavaiheissa 5 kertaa. Maakuntahallitus nimesi myös maakunnan ennakointi- ja seurantaryhmän, joka on tuottanut suunnittelussa tarvittavaa tietoa, mm. ”Suunnittelun lähtökohdat” – ja ”Kainuun väestöennuste 2025” –raportit.

Suunnitteluprosessi käynnistettiin tammi-kuussa 2005 järjestetyllä Kainuun tulevaisuusseminaarilla. Samalla käynnistettiin tulevaisuuden luotaus -työvaihe, jossa käytettiin skenaariotekniikkaa ja rinnalla toteutettiin kaksivaiheinen delfoi –kysely. Prosessikon-sultteina olivat KTT Tarja Meristö ja profes-sori Jyrki Kettunen. Tulevaisuuden luotaus –vaiheen työskentelystä laadittiin erillinen raportti, ”Kainuun tulevaisuuden kuvat 2025”. Raporttiluonnosta käsiteltiin maakuntaval-tuuston kokouksessa 6.6.2005.

Kainuun Etu Oy on tuottanut maakunnan avaintoimialojen toimiala –analyysia. Kajaanin yliopistokeskus on laatinut erillisen innovaatiotoimintaa koskevan taustaselvityksen, ”Kainuun innovaatiojärjestelmän kehittäminen”, jonka ohjaukselta varten nimettiin oma työryhmä. Maakuntasuunnitelman maaseutu-osa koskevat osat on valmistelu maaseutu-työryhmän toimesta.

Maakuntasuunnitelman luonnoksesta pyydet-tiin lausunnot elokuussa 2005. Lisäksi järjes-tettiin lukuisia neuvonpitoja eri sidosryhmien kanssa. Maakuntavaltuusto käsittelee suunnitelmaluonnosta kokouksessaan 22.8.2005 ja strategiaryhmä 2.9.2005. Maakuntahallitus päätti 12.9.2005 esittää maakuntasuunnitel-man hyväksymistä maakuntavaltuustolle, joka hyväksyi sen kokouksessaan 26.9.2005.

3. MAAKUNNAN KEHITTÄMISEN LÄHTÖKOHDAT

3.1. Toimintaympäristön muutokset

Globalisaatiolla (talouden ja yritystoiminnan avautumisella maailmanlaajuisesti) on entistä enemmän vaikutuksia alueiden kehitykseen. Kehityskulkua vauhdittaa erityisesti uuden teknologian tehokas soveltaminen. Globalisaation kääntöpuolena ovat mm. turvallisuuden heikkeneminen ja taloudellisten hyötyjen voimakas kasautuminen, joka näyttää johtavan laajojen ihmisryhmien syrjäytymiseen. Näistä syistä johtuvat uhkat joudutaan ottamaan huomioon kaikessa kansainvälisessä yhteistoiminnassa.

Korkeatasoinen osaaminen on entistä selvemmin alueiden ja yritysten kilpailukyvyyn avaintekijä. Osaamisen tehokas hyödyntäminen puolestaan edellyttää alueilta ja yrityksiltä entistä parempaa yhteistyötä ja verkottumista. Verkottuminen mahdollistaa alueellisen erikoistumisen ja paikallisten vahvuuksien hyödyntämisen. Tietointensiiviset instituutiot, yliopistot, korkeakoulut ja muut koulutus- ja kehittämissyksiköt ovat ratkaisevassa asemassa. Osaaminen merkitsee korkeaa teknistä tietoa ja taitoa mutta entistä enemmän myös sosiaalista ja kulttuurista osaamista ja sosiaalista pääomaa sekä ammattitaitoa.

Vahva Eurooppa syntyy alueiden yhteistyöllä. EU:n laajentumisen myötä mm. Baltian maat ja niiden toimijat kilpailevat nyt samoilla markkinoilla, mutta tarjoavat toisaalta uusia yhteistyömahdollisuuksia. EU:n laajeneminen ja rakennepoliitiikan tulevat muutokset vaikuttavat suuresti aluekehittämisen edellytyksiin mm. rahoituksen ja tukivälineiden osalta.

Venäjä on Suomelle yhä tärkeämpi yhteistyökumppani. Yhteistyölle edellytyksiä luo Venäjän talouden myönteinen kehitys ja luonnonresurssien hyödyntäminen mm. Barentsin alueella. Venäjältä tulleet siirtolaiset ovat merkittävä resurssi työmarkkinoilla.

Väestö ikääntyy. Ennakoidut rakenteelliset muutokset, mm. väestön ja työvoiman ikääntyminen, tulevat olemaan varsin nopeita ja hyvin voimakkaita.

Työmarkkinoiden painopiste siirtyy yhä vahvemmin palvelusektorille. Työmarkkinoilla suurimmat kasvun odotukset ovat yksityisellä palvelusektorilla, erityisesti tietointensiivisissä kaupan ja liike-elämän palvelutoiminnoissa, erilaisissa vanhenevan väestön palvelutoiminnoissa sekä vapaa-ajan ja matkailun palveluissa.

Alueellinen keskittyminen on hidastunut, mutta jatkuu edelleen. Nopea talouden kasvu v. 1995-2000 lisäsi alueiden välisiä eroja, mutta tuotanto kasvoi ja työllisyys parani kaikissa maakunnissa. Hidastuneen kasvun myötä (2001-2003) erot ovat hieman tasoittuneet. Työttömyys on pysynyt Suomessa viime vuosina lähes ennallaan, vaikka työllisten määrä on hieman laskenut. Tämä johtuu siitä, että myös työvoiman tarjonta on supistunut. Viime vuosien hidas talouskasvu näkyy myös maakuntien välisen muuttoliikkeen vähenemisenä.

Alueiden työvoimaresurssit vähenevät. Ennakointien mukaan työikäisen väestön määrä vähenee useimmissa maakunnissa, eniten Itä-Suomessa. Suuret poistumat työvoimasta vähentävät työvoimaresursseja, mutta toisaalta jo lähitulevaisuudessa avautuu uusia työpaikkoja useimmissa ammattiryhmissä. Alueiden kehityksen kannalta suuri kysymys on se, miten työvoiman tarjonta ja kysyntä kohtaavat.

Väestön ikääntyminen ja maatalouden nopea rakennemuutos voimistavat erityisesti syrjäisen maaseudun autioitumista. Alueellisen keskittymisen vastapainoksi monet maaseutalueet voivat kehittää vetovoimaansa elinvoimaisina, rauhallisina ja kohtuuhintaisina asuinympäristöinä. Maaseudun kehitysedellytykset eriytyvät.

Yritystoiminnan toimintaympäristö on saanut laajempaa tulkintaa, mm. hyvä ympäristö ja lisäarvopalvelut nähdään entistä enemmän yritysten sijoittumisedellytyksinä. Toimiva yhdyskuntarakenne lisää hyvinvoinnin edellytyksiä alueilla. Liikennejärjestelmän toimivuus ja kattavuus on yksi avainkysymyksistä.

Monipuoliseen osaamiseen ja erikoistumiseen perustuva kehitys edellyttää alueilta tehokasta yhteistyötä ja verkottumista. Onnistuneen aluekehittämisen taustalla on usein alueen toimijoiden sosiaalinen pääoma, toimivat välittäjäorganisaatiot sekä yritysten omaehtoinen foorumitoiminta.

Ilmastonmuutoksella tulee olemaan merkittäviä vaikutuksia mm. metsä- ja maataloudelle ja elintarviketuotannolle. Ilmatieteen laitoksessa on laadittu neljä vaihtoehtoista ennustetta ilmaston muutokselle ja ilmakehän koostumukselle tulevaisuudessa. Kaikkien ennusteiden mukaan Suomen ilmasto lämpenee, sadanta kasvaa ja hiilidioksidin määrä lisääntyy. Lievimmänkin vaihtoehtoon mukaan ilmasto Kainuussa muistuttaa nykyistä Suomen etelärannikon ilmastoa vuoteen 2025 mennessä. Kaikkien ennusteiden mukaan suurimman muutoksen saa

aikaan lämpötilan muutos. Sademäärissä muutokset sitä vastoin eivät ole dramaattisia. Suomen kannalta ilmaston kuva saattaa olla merkittävästi toinen, jos Golf-virta heikenee tai virran suunta muuttuu. Tutkijoiden yleinen käsitys kuitenkin on, että Golf-virrassa ei tapahdu merkittäviä muutoksia kuluvan vuosisadan aikana.

3.2. Kainuu vuonna 2005

Yleistä

Kainuun viime vuosien kehitystä kuvaa muutotappion hidastuminen kolmasosaan 2000-luvun vaihteen tappiollisimmista vuosista, väestön vanheneminen, työttömyyden väheneminen lähes prosenttiyksikön vuosivauhtia, teollisuustyöpaikkojen väheneminen, yksityisten ja julkisten palvelujen työpaikkojen määrän kasvu ja yrityskannan 50-100 yrityksen vuosittainen nettokasvu.

Kainuun maakunnan tarkempi kuvaus ja viimeaikojen kehitys eri teemoissa on kuvattu maakuntasuunnitelman Lähtökohdat-raportissa, jonka on laatinut Kainuun maakunnan ennakointi- ja seurantaryhmä.

Taulukko 1. Aluetalouden indikaattorit Kainuussa 1990 – 2004. Työttömyysluvut on ilmoitettu sekä Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston että työvoimatutkimuksen tietojen avulla.

Aluetalouden indikaattorit	TOTEUTUNUT KEHITYS						
Tilastokeskus	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004
Väestö 31.12. (henkeä)	96 957	95 201	89 777	88 473	87 371	86 573	85 957
Työvoima (henkeä)	44 310	41 665	40 461	39 561	38 567	38 772*	
Työpaikat (henkeä)	38 078	29 595	30 449	29 399	29 165	30 217*	
Nettopendelöinti	-1 274	-807	-1063	-959	-958	-796*	
Työttömät (henkeä) (Tilastokeskus)	4 958	11 263	8 949	9 203	8 444	7 759*	
Työttömyysaste (%) (Tilastokeskus)	11,2	27,0	22,1	23,3	21,9	20,0*	
Työllisyysaste (työlliset % 15-64-v.) (Tilastokeskus)	60,6	48,5	53,5	52,4	52,8	55,0*	
Arvonlisäys (tkh), Mrd.€ (v. 2000 hintoihin) (Tilastokeskus)			1,28	1,34	1,33	1,34*	
Työvoimatutkimus							
Työttömyysaste (%) (Työvoima-tutkimus)	6,0	22,4	19,4	17,7	16,5	17,0	17,5
Työllisyysaste (työlliset % 15-64-v.) (Työvoimatutkimus)	66,9	53,2	54,6	56,5	56,1	55,3	54,3

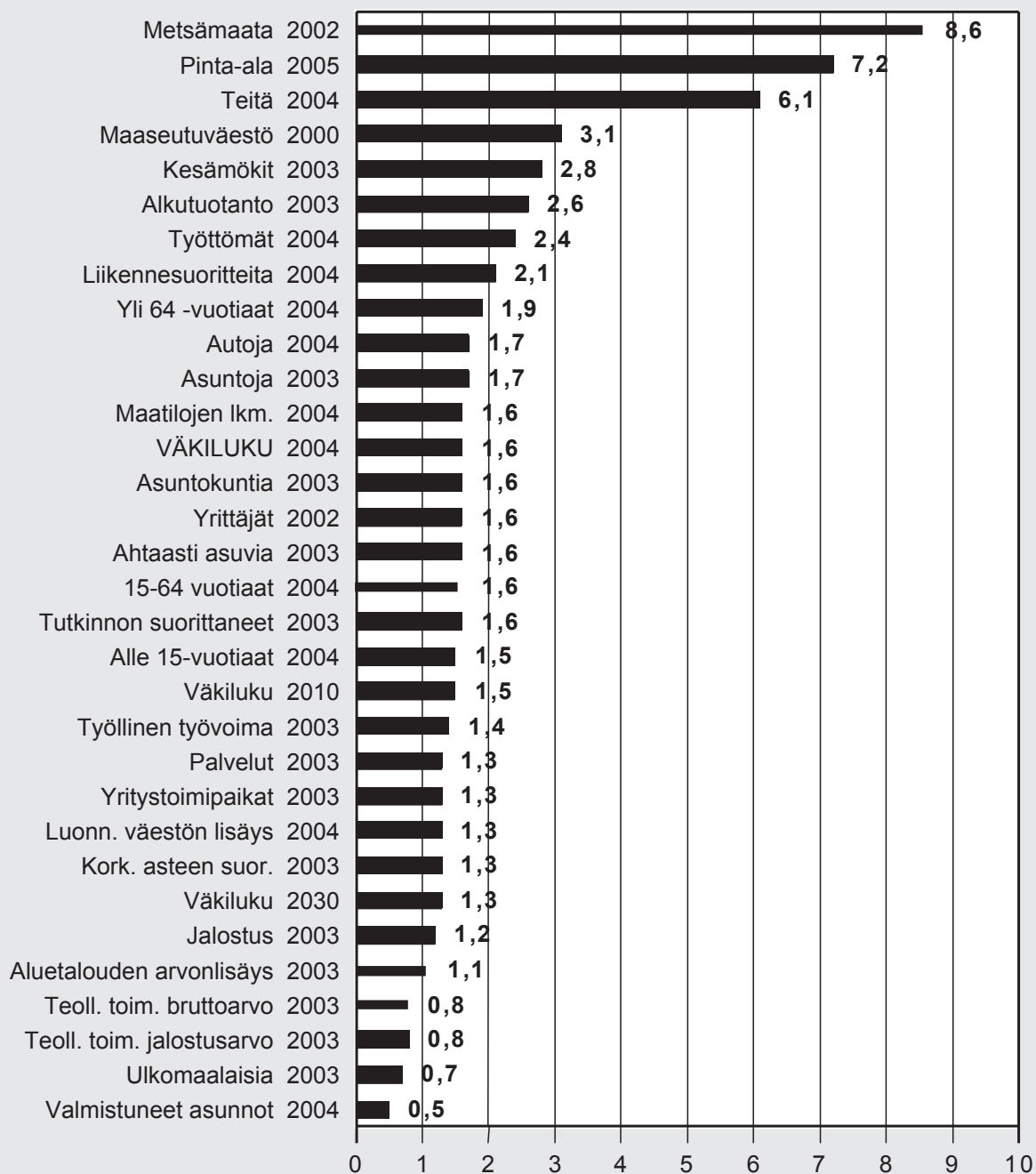
*ennakkotieto

Kainuun maakunta koko Suomeen suhteutettuna

Kainuun erityispiirteisiin muuhun maahan verrattuna kuuluvat muun muassa metsämaan laajuus, väljä asutus sekä alkutuotantopohjainen elinkeinorakenne. Kainuun

työttömyysaste on maan korkein ja bruttokansantuotteen suhteen maakunta on muuta maata jäljessä. Tilastokeskus ennustaa Kainuulle väestömäärän suhteen suurinta laskua ja ikääntyvien sekä ikääntyneiden osuuden huomattavinta kasvua.

Kuva 2. Kainuu muuhun Suomeen suhteutettuna. Muuttujien perässä oleva vuosiluku ilmaisee vertailuvuoden. Tilastotiedot: Tilastokeskus.

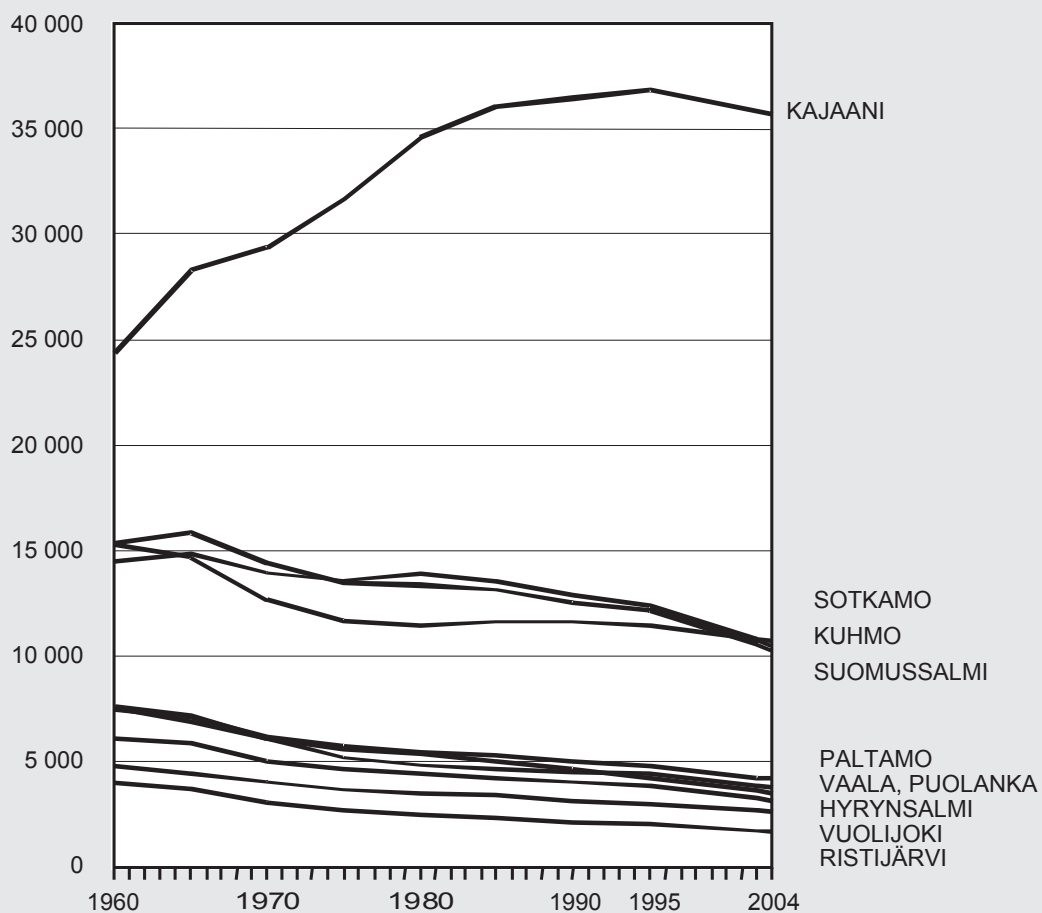

Väestö ja muuttoliike

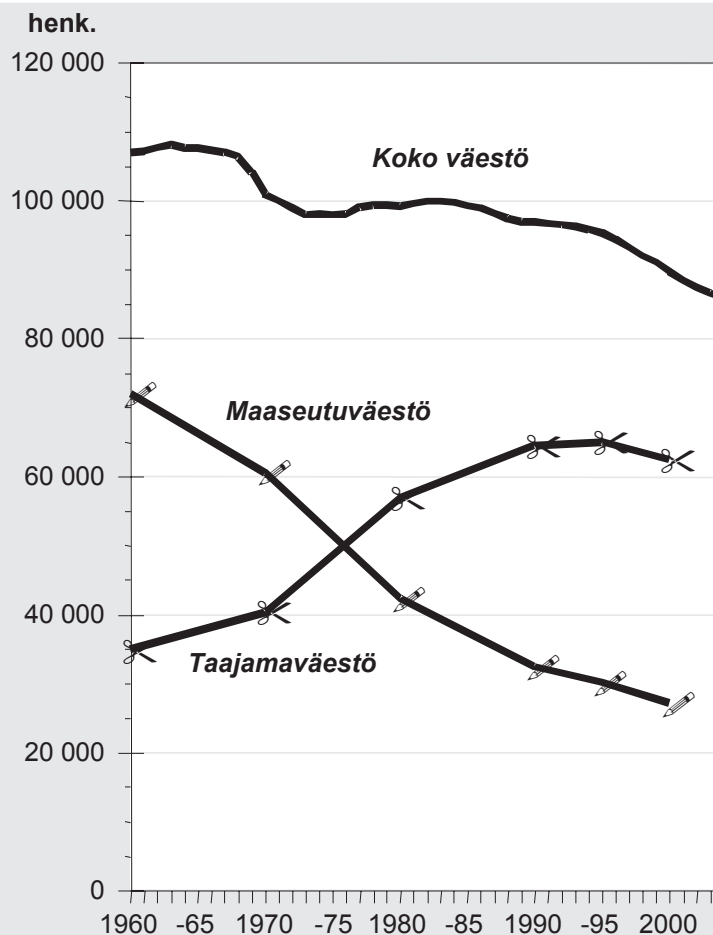
Kainuussa väestö vähenee ja vanhenee. Maakunnan asukasmäärä oli vuonna 2004 85 965 henkilöä. Väestö on vähentynyt 2000-luvun alussa lähes 4 000 henkilöllä. Myös syntyneiden enemmisyys muuttui tappiolliseksi vuonna 1998.

Vähentymiseen on vaikuttanut jo pitkään jatkunut muuttotappio. Vuosina 2000 ja 2001 se oli noin -1150 henkeä. Tappio oli pienentynyt kolmasosaan vuonna 2004, jolloin se oli -438 henkeä. Nettomaahanmuutto oli v. 2004 271 henkilöä.

Kuva 3. Kainuun kuntien väkiluvun kehitys 1960-2004. Tilastotiedot: Tilastokeskus.

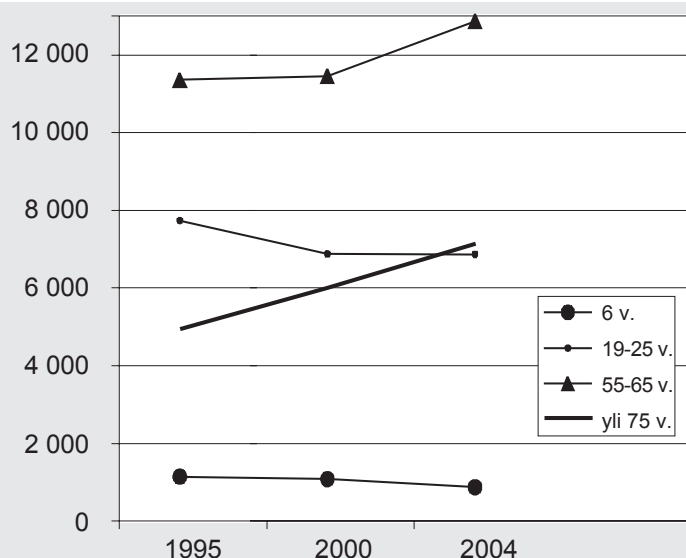
Kuva 4. Kainuun väestömäärän kehitys taajamassa ja maaseudulla 1960-2004. Tilastotiedot: Tilastokeskus

Viimeisen kymmenen vuoden aikana eläköityvien (55-65-vuotiaat) ja yli 75-vuotiaiden määrä on kasvanut nopeasti. Koulutiensä aloittavien lasten joukko on puolestaan pienentynyt. 6-vuotiaiden määrä on supistunut 1995-2004 yhteensä 23,9 % (1132 -> 862). Nuorten, työmarkkinoiden käyttöön oppilai-

toksista tulevien 19-25-vuotiaiden määrä on vähentynyt tarkasteluajanjaksolla yhteensä 862 henkilöä, mutta luku oli vuonna 2004 sama kuin neljä vuotta aikaisemmin (6869). Tämä kertoo koulutustarjonnan lisääntymisestä ja nuorten työllistymisestä myös Kainuussa ja antaa uskoa tulevaisuuteen.

Kuva 5. Kainuun ikärakenteen kehitys tietyissä ikäluokissa v.1995-2004.

Työvoima, työllisyys, työttömyys ja työpaikat

Kainuussa työllisyys on selkeästi maan heikointa. Kuitenkin aivan viimeaikoina esille nousseiden ns. suurhankkeiden ennakointitietojen mukaan työllisyys olisi hitaasti kohe-
nemassa. Keskeisiä työllisyyteen ja työt-
tömyyteen liittyviä ongelmia ovat alhainen
työllisyysaste, työvoiman väheneminen ja
sen ikärakenne sekä työttömän työvoiman
alhainen koulutustaso sekä suuri ikääntyvien
toistuvaistyöttömien määrä.

Kun väestö vähenee, vähenee myös työikäinen
väestö (15–64 –vuotiaat). Työmarkkinoilta pois-
tuu vuosittain enemmän ikääntyviä, kuin tilalle
tulee nuoria. Samanaikaisesti yhä suurempi
osa työikäisestä väestöstä on siirtynyt työmark-
kinoiden ulkopuolelle jo ennen vanhuuseläke-
ikää. Työvoima on vähentynyt 1990-luvun alun
yli 44 000 henkilöstä jo 38 500 henkilöön.

Työllisten määrä on viime vuosikymmenen
aikana kasvanut vain hieman (1993 30661 ->
2003* 31013 (*ennakkotieto) (Tilastokeskus)).
Vuoden 2003 tieto on ennakkotieto, johon
tulee suhtautua varauksella. Kasvua on ollut

Kajaanin seutukunnassa keskimäärin noin
sadalla vuodessa, kun taas Kehys-Kainuus-
sa työllisten määrä on vähentynyt keskimää-
rin lähes saman verran vuosittain.

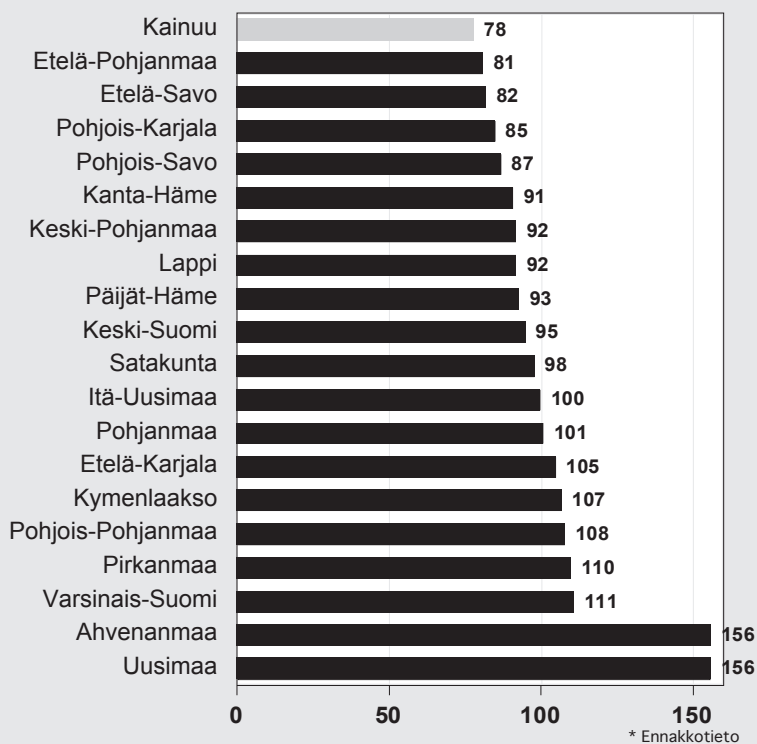
Työttömien työnhakijoiden määrä on vähen-
tynyt lähes prosentilla vuosittain viimeisen
vuosikymmenen aikana (1993 26,5% ®
2004 18,6% (Työnvälitystilasto, Kainuun TE-
keskus)). Siitä huolimatta työttömien työnh-
akijoiden osuus työvoimasta ei ole juurikaan
vähentynyt, koska työvoima on supistunut
samanaikaisesti.

Kainuussa oli vuonna 2003 ennakkotiedon
mukaan yhteensä 30 217 työpaikkaa. Määrä
lisääntyi ajanjaksolla 1995-2003 2,1 %.

Arvonlisäys

Koko Suomen kansantalous kasvoi vuonna
2003 hitaasti. Kasvun hidastuminen ja sen
siirtyminen aiemmin hyvin menestyviltä alu-
eilta muualle Suomeen on hieman tasoittanut
alueellisia tuotantoeroja (Tilastokeskuksen
aluetilinpito). Kainuu on kuitenkin edelleen vii-
meisellä sijalla maakuntien BKT-tilastoissa.

*Kuva 6. Kainuun BKT v.
2003 suhteessa EU:n kes-
kimääräiseen (EU=25) ja
muiden Suomen maakuntien
vastaaviin lukuihin. Tilasto-
tiedot: Tilastokeskus.*

Toimialojen kehitys

Taulukko 2. Työpaikkojen määrä Kainuussa 1995, 2000 ja 2003* (*ennakkotieto)

Työpaikat Kainuussa (kpl)	1995	2000	2003
A-B Maa-,riista-, metsä- ja kalatalous	3694	2977	2574
C Kaivostoiminta ja louhinta	210	156	194
D Teollisuus	4450	4739	4074
E Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	359	303	182
F Rakentaminen	1433	1712	1542
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriaj, henk.koht- ja kotital.esineid. korjaus	2799	2895	2966
H Majoitus- ja ravitsemistoiminta	653	819	845
I Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne	1942	2003	1913
J Rahoitustoiminta	462	372	347
K Kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimuspalvelut; liike-elämän palvelut	1535	2286	2563
L Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	2392	2597	2314
M Koulutus	2609	2343	2452
N Terveystenhuolto- ja sosiaalipalvelut	4771	4855	5309
O-Q Muut yhteiskunnalliset ja henkilökohtaiset palvelut+kv. järj.	1366	1717	1902
X Toimiala tuntematon	920	675	1040
Työpaikat yhteensä	29595	30449	30217

Eri toimialoilla työpaikkojen määrän vähentyminen on ollut suhteellisesti suurinta sähkö-, kaasu- ja vesihuollossa: työpaikkoja vähentyi 177 eli 49,3 %. Määrällisesti vähentyminen on ollut suurinta maa-, riista-, metsä- ja kalataloudessa: vuonna 2003 työpaikkoja oli 1 120 vähemmän kuin kahdeksan vuotta aiemmin eli luku supistui 30,3 %. Aivan viimevuosien kehitys teollisuudessa on huolestuttavaa. Suurinta nousua työpaikkojen määrässä on puolestaan tapahtunut kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimuspalveluissa ja liike-elämän palveluissa. Määrä nousi 1 028 työpaikalla eli vuodesta 1995 vuoteen 2003 nousua tapahtui 67,0 %.

Maakuntaohjelman 2003-2006:n avainklustereiden kehitys

Kehitys Kainuun maakuntaohjelma 2003-2006:n avainklustereilla (Metsä, ICT, Elin-
tarvike ja Elämys) ei ole edennyt tavoittei-

den mukaisesti, vaan kaikilla aloilla on jääty tavoitellusta kehityksestä. Viime aikojen kehityksessä huolestuttavinta on ollut metsä- ja puutuoteteollisuuden vaikeudet. Liikevaihto ja työntekijämäärät ovat laskeneet tasaisesti kahden prosentin vuosivauhtia. Yritysten liikevaihdot ovat kasvaneet ICT –alalla noin 10 prosentin vuosivauhtia, mutta alan työpaikat hieman vähentyneet. Elintarviketeollisuuden liikevaihto on puolittunut ja työntekijämäärä laskenut kolmanneksen. Myös alkutuotannon työpaikat ovat vähentyneet noin sadalla vuodessa. Elämystuotannossa liikevaihto on kasvanut pari prosenttia vuodessa, mutta henkilöstö on vähentynyt parilla prosentilla vuosittain tavoitellun kahden prosentin kasvun sijaan.

Maakunnan suurimpia kasvualoja ovatkin olleet viime vuosina palvelualat ja rakentaminen. Julkisten palvelujen kasvu on kertynyt sosiaali- ja terveysten palvelujen henkilöstömäärien kasvusta. Yksityisellä puolella kasvua

on tullut erityisesti ulkoistamisten myötä liike-elämän palveluihin ja palvelutarpeen kasvun kautta hoiva-alalle. Kasvua on kertynyt tällä vuosituhannella 5 prosenttia vuodessa. Rakentamisen liikevaihto on kasvanut viimeisten vuosien aikana jopa yli 10 prosentin vuosivauhtia.

Yritystoiminta

Toimipaikkojen määrä on laskenut Kainuussa hienoisesti 2000-luvulla, mutta se on kuitenkin noussut vuodesta 1995 5 %. Valtakunnassa toimipaikkojen määrä on kasvanut vuodesta 1995 melkein 20 %. Yritysten liikevaihto henkilöä kohden on kasvanut tarkasteluajanjaksolla sekä Kainuussa että koko maassa. Kainuussa liikevaihto on kuitenkin yli 40 % pienempi kuin maassa keskimäärin, eli 151 000 € henkilöä kohden, kun se on koko maassa 215 000 €.

Yrityskannan nettokasvu on ollut viime vuosina 50-100. Yritysbarometrien mukaan kainuulaiset yritykset suhtautuvat tuleviin vuosiin huomattavasti muuta maata positiivisemmin. Aloittaneissa yrityksissä palveluyritykset ovat enemmistönä. Lopettaneita yrityksiä on kaikilla toimialoilla. Osa lopettaneista yrityksistä on joutunut lopettamaan toimintansa, koska niille ei ole löytynyt jatkajaa. Yrittäjyyden tukemiseksi Kainuussa on käynnistetty runsaasti toimia, esimerkiksi nuoriin kohdistuvat Intotalot.

Kuntatalous

Kainuun kuntien vuosikate, eli investointeja varten jäävä omarahoitusosuus, on ollut vuodesta 2000 lähtien koko maan keskiarvoa pienempi. Kainuun tuloveroprosentit ovat kehittyneet tarkasteluajanjaksona maltillisemmin kuin maassa keskimäärin. Kainuun kuntatalouden ongelmana ovat kertyneet alijäämät. Suurin kertynyt alijäämä on Vuolijoella eli 1501 euroa asukasta. Vain kolmella kunnalla (Sotkamo, Suomussalmi ja Paltamo) oli vuoden 2003 loppuun mennessä kertyneitä ylijäämiä.

Koulutus

Tutkinnon suorittaneiden määrä on kasvanut koko ajan, Kainuussa jopa hieman muuta maata nopeammin. Ero maan keskimääräiseen on kuitenkin vielä suuri. (koko maa v. 2003 61,2%, Kainuu 57,8%).

Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden määrä Kainuussa kasvaa koko ajan. (koko maa v. 2003 24,3%, Kainuu 18,3%). Maakunnan korkea-asteen ja yliopistotasoisten koulutuspaiikkojen määrä on noussut merkittävästi viimeisen vuosikymmenen aikana. Koulutusta on pystytty suuntaamaan maakunnan omien tarpeiden mukaan tukemaan alueen elinkeinoelämää. Jatkossa tämä näkyy myös valmistuvan ikäluokan poismuuton pienenemisenä, kun työt löytyvät aiempaa helpommin myös Kainuusta.

3.3. Skenaariot

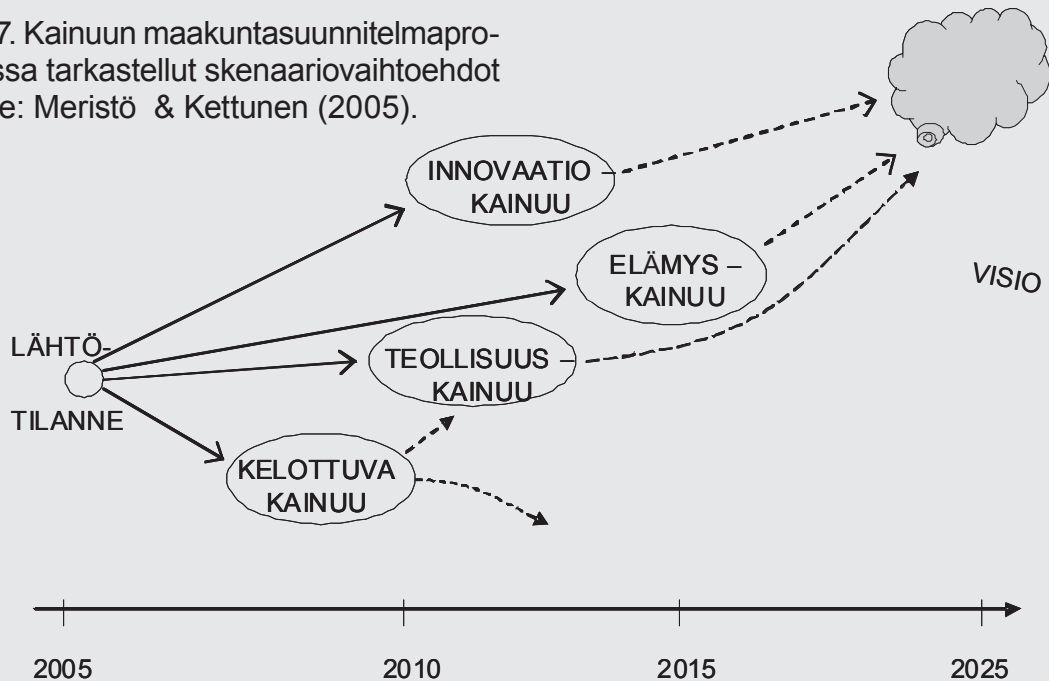
Kainuun maakuntasuunnitelman 2025 laadintatyössä yhtenä työkaluna käytettiin vaihtoehtojen tulevaisuuskuvien eli skenaarioiden tarkastelua.

Seuraavassa kuviossa neljä skenaariovaihtoehtoa, jotka hakevat vastausta kysymykseen: Mistä Kainuu elää tulevaisuudessa ?

- a) Teollisuus – Kainuu
 - perinteinen teollisuus
 - teollinen osaaminen ja tuottavuus
- b) Elämys - Kainuun maa
 - matkailupainotteinen
 - luonto ja kulttuuri
- c) Innovaatio – Kainuu
 - uudet toimialat ja palvelut
 - verkottunut tutkimus- ja kehitystoiminta
 - paikkariippumattomuus
- d) Kelottuva Kainuu
 - uhkaskenaario <> nykynäkymä ilman erityistoimia.

Skenaariot on kuvattu liitteessä 1.

Kuva 7. Kainuun maakuntasuunnitelmaprosessissa tarkastellut skenaariovaihtoehdot (Lähde: Meristö & Kettunen (2005)).

Innovaatio-Kainuu vaihtoehto rakentuu selvimmän kansallisen innovaatio- ja kehittämiss politiikan mukaiselle ajatukselle t&k-vetoisesta tuotteistamisesta globaaleille markkinoille. Teollisuus- ja Elämys-Kainuu –vaihtoehdot rakentuvat ensisijassa paikallisille luonnonvaroille ja olemassa olevalle yritystoiminnalle. Kelottuva-Kainuu on uhkavaihtoehto, joka toteutuu, jos mitään merkittävää kehittämiss poliittista muutosta ei saada aikaan.

Innovaatiotoimintaa tarvitaan kaikissa skenaarioissa, mutta sen rooli ja painopisteet ovat kulloinkin erilaiset. Strategiaprosessissa Innovaatio-Kainuu arvioitiin erittäin halutuksi mutta ei todennäköisimmäksi kehityspotenssiksi (ks. liite 1).

Maakuntasuunnitelman kehittämisstrategian lähtökohdaksi otetaan ”Innovaatio-Kainuu” skenaarion näkökulma ja sen edellyttämä toimintalogiikka. Tämä tarkoittaa, että kehittämisen painopiste kohdistetaan innovaatioympäristöihin, tutkimus- ja kehitystoiminnan osaamisen vahvistamiseen ja niihin liittyvän koulutus- ja muun yhteistyön kehittämiseen.

Kainuussa ole kuitenkin mahdollista sulkea kokonaan pois muita näkökulmia, vaan kehittämisen piiriin kuuluvat myös ”Elämys- Kainuu” ja ”Teollisuus –Kainuu” skenaarioiden kehityspotentialit. Tämä tapahtuu myös soveltamalla Innovaatio-Kainuu –näkökulmaa muihin skenaarioihin.

4. MAAKUNNAN KEHITTÄMISSTRATEGIA

”UUSIUTUVA KAINUU”

4.1. Maakunnan yhteinen kehittämistehtävä

”Vahvistetaan Kainuun vetovoimaa ja kilpailukykyä ihmisten asuinpaikkana, yritysten sijaintipaikkana ja vapaa-ajanviettokohteena.”

4.2. Visio 2025

”Kainuu on elämisen laatua, joka tehdään osaamisella, yrittämisellä ja yhteistyöllä”

Kainuu - luova luonnoltaan

Kainuu on ihmisenkokoinen, itseensä usko-va maakunta, jonka menestys perustuu uutta luovaan, ennakkoluulottomaan yrittäjyyteen.

Kainuu - rikas luonnostaan

Kainuun valttina on puhdas ja turvallinen elinympäristö. Maakunnan monipuolises-ta luonnosta ja kulttuurista ammennetaan jaksamista ja elämyksiä. Kainuu hyödyntää luonnonvarojaan kestävästi.

Kainuu - erikoistunutta osaamista

Kainuussa on kilpailukykyiset osaamis-palvelut. Kajaanissa on kansainvälisesti merkittävä osaamiskeskittymä, jonka ydin on mittaustekniikan osaamisessa. Maa-kunnassa on lisäksi paikallisiin vahvuuksiin perustuvia, verkottuneita osaamiskeskitty-miä.

Kainuu - yhteistyön taitaja

Kainuu on eurooppalainen maakunta, joka toimii monipuolisessa yhteistyössä kansal-lisesti ja kansainvälisesti. Kainuu on portti itään.

4.3. Strategiset toimintalinjat

1. Osaamisen vahvistaminen ja innovaatioympäristön kehittäminen

Osaamistason nostaminen ja koulutusra-kenteiden kehittäminen

- ▲ Kehitetään avainklustereita tukevaa kor-kea-asteen koulutusta
- ▲ Kehitetään ammatillista koulutusta ja aikuiskoulutusta vastaamaan työelämän tarpeita
- ▲ Vahvistetaan koulutusorganisaatioiden yhteistyötä

Tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien hyödyntäminen

- ▲ Huolehditaan tietoverkkojen saatavuus-ta kaikkialla maakunnan alueella
- ▲ Kehitetään organisaatioiden sisäisiä ja ulkoisia prosesseja digitalisoimalla sisäl-töjä ja palveluita
- ▲ Tuetaan toimintakulttuurin muutosta tieto-yhteiskunnan työkalujen omaksumiseksi mahdollisimman nopeasti

Innovaatiotoiminnan edellytysten paran-taminen

- ▲ Luodaan toimivat innovaatioketjut koulu-tuksesta tutkimuksen, kehitys-toiminnan ja osaamisintensiivisen palvelutoiminnan kautta yrityksiin
- ▲ Muodostetaan avainklustereita tukevia osaamiskeskittymiä

2. Elinkeinojen ja tuotantorakenteen kehit-täminen ja yrittäjyyden edistäminen

Klustereiden kehittäminen ja tuotantora-kenteen uudistaminen

- ▲ Tunnistetaan kasvupotentiaalit ja keskite-tään voimavaroja
- ▲ Lisätään omien luonnonvarojen käyttöä

ja nostetaan jalostusastetta kestäväällä tavalla

- ▲ Vahvistetaan yhteistyötä ja verkottumista yritysten kesken, toimialojen välillä sekä yksityisten ja julkisten toimijoiden välillä
- ▲ Varmistetaan koulutetun työvoiman saatavuus

Yrittäjyyden ja yritystoiminnan edistäminen

- ▲ Vahvistetaan yrittämisen edellytyksiä ja parannetaan yrittäjyysilmapiiriä
- ▲ Luodaan toimivia yrittäjyyspolkuja
- ▲ Tuetaan yritysten kilpailukykyä, kasvua ja uudistumista

3. Elinvoimainen ja uudistuva maaseutu

- ▲ Monipuolistetaan maaseudun elinkeinoja ja kehitetään olemassa olevien yritysten kilpailukykyä
- ▲ Tuetaan yhteistyötä ja verkottumista sekä parannetaan keskinäistä vuorovaikutusta
- ▲ Hyödynnetään maakunnan luonnonvaroja kestävästi uusia mahdollisuuksia etsien

4. Hyvinvoinnin edellytysten parantaminen

- ▲ Turvataan hyvä elämä kainuulaisille

Rakennetyöttömyyden purku ja syrjäytymisen ehkäiseminen

- ▲ Parannetaan pitkäaikaistyöttömien ja riskiryhmien työllistymisedellytyksiä
- ▲ Ennalta ehkäistään syrjäytymistä
- ▲ Nuorille taataan koulutus- tai työharjoittelupaikka

Hyvinvointipalvelut

- ▲ Edistetään hyvinvointia ja terveyttä vahvistamalla ennalta ehkäisevää toimintaa, yhteisöllisyyttä ja ihmisten itsetuntoa, edistämällä kainuulaista luonnonläheistä

elämäntapaa sekä kulttuuri-, liikunta- ja vapaa-ajanpalveluja

- ▲ Turvataan tarpeen mukaisten, yhteisesti hyväksyttyjen palvelujen saatavuus
- ▲ Kehitetään edelleen hyvinvointipalveluita mahdollistaen asiakkaille valinnan vapaus

5. Infrastruktuurin toimintakyvyn vahvistaminen ja ympäristön hoito

Perusrakenteiden tason ja toimivuuden parantaminen

- ▲ Parannetaan perusrakenteiden tasoa ja toimivuutta muuttuvissa olosuhteissa

Hyvä ympäristö

- ▲ Parannetaan asuin- ja elinympäristön laatua
- ▲ Säilytetään luonnon monimuotoisuus

6. Vuorovaikutuksen lisääminen ja yhteistyön tehostaminen

- ▲ Uudistetaan omia toimintatapoja
- ▲ Keskitetään voimavaroja

Kansainvälistyvä ja monikulttuurinen Kainuu

- ▲ Aktiivinen toimija kansainvälisessä yhteistyössä
- ▲ Kainuu on portti itään
- ▲ Monikulttuurisuus maakunnan voimavaraksi

Maakuntahallinnon kehittäminen

- ▲ Toteutetaan Kainuun hallintomalli ja kehitetään sitä edelleen

Aktiivinen kumppanuus, osallistuminen ja paikallinen aloitteellisuus

- ▲ Suuntaudutaan ulospäin yhteistyöhön
- ▲ Pyritään strategiaan liittolaissuhteisiin kansallisella ja kansainvälisellä tasolla
- ▲ Tuetaan paikallisyhteisöjen ja kansalaisryhmien omaa aloitteellisuutta

5. TAVOITTEET

5.1. Määrälliset tavoitteet

5.1.1. Väestö ja aluetalous

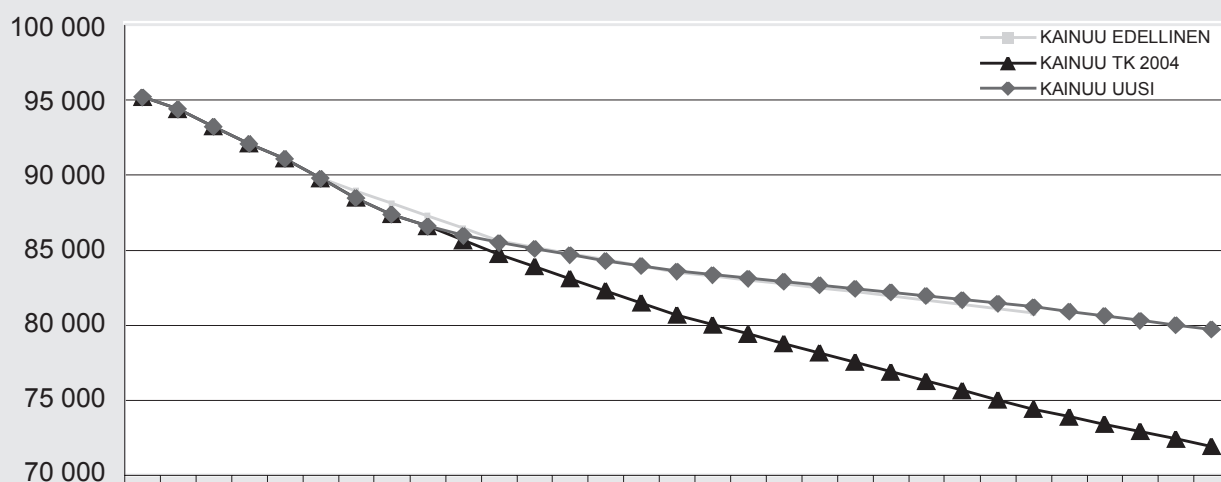
Väestö

Väestötavoite on laadittu Kainuun väestöennuste 2025 –selvitykseen ja kuntien asettamiin tavoitteisiin pohjautuen. Tavoite on haasteellinen verrattuna Tilastokeskuksen v. 2004 viralliseen väestöennusteeseen. Tavoitteen toteutuminen edellyttää, että näköpiirissä

oleva elinkeinojen kehitys toteutuu ennakoitusti ja että eläköityvien tilalle ja uusien työpaikka-avauksien täyttäjiksi saadaan nuoria. Maakunnan nettomuuton onkin käännyttävä jaksolla 2010-2015 positiiviseksi (n. 150 hlö/ v).

Vuodelle 2025 asetetun väestötavoitteen saavuttaminen edellyttää väestön vähenemisen pysyvän 20 vuoden aikana 7,3 %:ssa. (Kuva 8. ja Taulukko 3.)

Kuva 8. Kainuun väestöennuste ja –tavoite 2025 (EDELLINEN = maakuntasuunn. 2020:n tavoite, TK 2004 = Tilastokeskus 2004, UUSI = uusi tavoite)

Taulukko 3. Kainuun väestöennuste ja –tavoite vuoteen 2025 saakka.

	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2025
KAINUU EDELLINEN	95 201	89 777	85 600	83 500	82 200	80 800	
KAINUU TK 2004	95 201	89 777	84 705	80 649	77 510	74 371	71 904
KAINUU UUSI	95 201	89 777	85 478	83 578	82 427	81 196	79 705

Taulukko 4. Maakuntasuunnitelman väkiluvut kunnittain vuosina 2004 ja 2025 sekä tavoitteen toteutumisen edellyttämät muutokset lukuina ja prosentteina kyseisten vuosien välillä.

	Väkiluku 2004	Tavoite 2025	Muutos 2004-2025	Muutos %
Hyrynsalmi	3 148	2 633	-515	-16,4
Kajaani	35 675	35 670	-5	-0,01
Kuhmo	10 449	8 550	-1 899	-18,2
Paltamo	4 219	3 549	-670	-15,9
Puolanka	3 472	2 843	-629	-18,1
Ristijärvi	1 659	1 466	-193	-11,6
Sotkamo	10 701	10 500	-201	-1,9
Suomussalmi	10 248	8 595	-1653	-16,1
Vaala	3 751	3 416	-335	-8,9
Vuolijoki	2 643	2 483	-160	-6,1
Kainuu	85 965	79 705	-6 260	-7,3

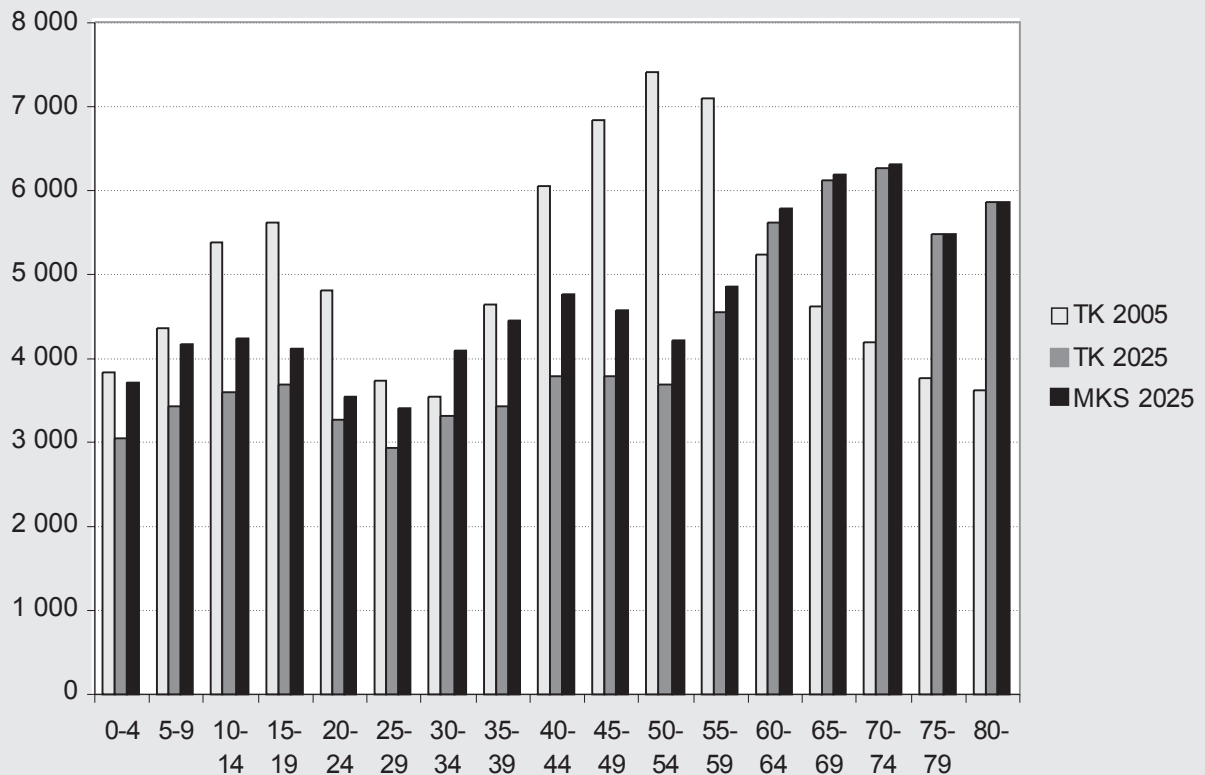
Väestön ikärakenne

Kuvassa 9. on esitetty arvio eri viisivuotiskäluokkien koon kehityksestä välillä 2005-2025 verrattuna Tilastokeskuksen ennusteen vuoden 2005 lopun tilanteeseen.

Vuoteen 2025 mennessä Tilastokeskuksen trendiennusteen mukaan (TK 2025) Kainuussa pienenisivät eniten nuorten ja keski-ikäisten ikäluokat. Eniten kasvaisivat puolestaan seniori-ikäryhmät.

Maakuntasuunnitelman väestötavoitteen mukaisesti (MKS 2025) ero Tilastokeskuksen ennusteeseen muodostuu nimenomaan suurempina nuorten ja työikäisten ikäluokkina. Tilastokeskuksen trendiennustehan ennustaa tulevaa menneen kehityksen pohjalta. Maakuntasuunnitelman väestöennusteessa on sitä vastoin perusoletuksena, että eläköitymisen myötä avautuvat työpaikat täyttyvät työ- ja lisääntymisikäisillä henkilöillä, joiden ei tarvitse muuttaa Kainuusta pois työn perässä tai jotka voivat työmahdollisuuksien avautuessa muuttaa Kainuuseen.

Kuva 9. Kainuun väestö ikäryhmittäin v. 2005 ja Tilastokeskuksen trendiennusteen (TK 2025) ja maakuntasuunnitelma 2025:n alustavan väestöennusteen (MKS 2025) mukaisesti Kainuussa 2005 ja 2025.

Aluetalouden indikaattorit

Taulukko 5. Aluetalouden indikaattorit Kainuussa 1990 – 2025. Työttömyysluvut on ilmoitettu sekä Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston että työvoimatutkimuksen tietojen avulla.

Aluetalouden indikaattorit	TOTEUTUNUT KEHITYS			TAVOITELTAVA KEHITYS				
Tilastokeskus	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2025
Väestö 31.12. (henkeä)	96 957	95 201	89 777	85 478	83 578	82 427	81 196	79 705
Työvoima (henkeä)	44 310	41 665	40 461	38 319	36 927	35 729	34 613	33 352
Työpaikat (henkeä)	38 078	29 558	30 411	30 362	30 862	30 927	30 772	30 642
Nettopendelöinti	-1 274	-807	-1063	-1 000	-1 000	-900	-800	-700
Työttömät (henkeä)	4 958	11 300	8 987	6 957	5 065	3 902	3 041	2 010
Työttömyysaste (%)	11,2	27,1	22,2	18,2	13,7	10,9	8,8	6,0
Työllisyysaste (työlliset % 15-64-v.)	60,6	48,4	53,5	56,4	59,1	63,1	67,6	71,6
Arvonlisäys (tkh), Mrd.€ (v. 2000 hintoihin)		1,32	1,28	1,42	1,65	1,84	2,06	2,31
Työvoimatutkimus								
Työttömyysaste (%)	6,0	22,4	19,4	15,9	12,0	9,5	7,7	5,3
Työllisyysaste (työlliset % 15-64-v.)	66,9	53,2	54,6	57,6	60,3	64,4	69,0	73,1

Arvonlisäys

Kainuun tavoitteena on maakunnan arvonlisäyksen maan keskimääräistä nopeampi kasvu.

5.1.2. Työllisyys ja työttömyys

Tavoitetila 2025

Kainuun työvoiman ikärakenteen ennakoidaan muuttuvan vuoteen 2025 mennessä siten, että suuret ikäluokat ovat jo siirtyneet työvoiman ulkopuolelle ja työvoima on ikärakenteeltaan nykyistä tasapainoisempi. Suurten ikäluokkien siirtyminen pois työmarkkinoilta pienentää työikäisen työvoiman määrää, mutta työvoimaosuus (työvoimaan kuuluvien suhteellinen osuus työikäisistä) kasvaa. Työllisyysaste (työllisten osuus työikäisistä) kasvaa myös työpaikkojen määrän pysyessä suunnilleen nykytasolla. Työttömien määrä vähenee kolmannekseen nykyisestä, mikä tarkoittaa n. 6%:n työttömyysastetta.

Kriittiset tekijät

Vuoteen 2025 mennessä Kainuun nykyisestä työvoimasta yli 60 % on siirtynyt eläkkeille. Uudet pienevät ikäluokat pystyvät korvaamaan poistumasta vain murto-osan. Keskeinen menestystekijä on se, miten osaavan työ-

voiman saanti pystytään turvaamaan nykyisille työnantajille ja uusille yrityksille pienenevän työvoimatarjonnan tilanteessa.

Koulutus tulee muovata maakunnan tarpeita vastaavaksi. Kainuu ei ole työvoimakilpailussa yksin, sillä samanlainen rakenteellinen muutos tapahtuu koko maassa. Kainuun on parannettava vetovoimaisuuttaan ja onnistuttava koulutuspolitiikassa ja alueen palvelutarjonnassa kilpailtaessa kainuulaisesta ja Kainuuseen mahdollisesti muuttavasta sekä kotimaisesta että ulkomaisesta työvoimasta. Tarvitaan aktiivista maassa- ja maahanmuuttopolitiikkaa.

Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää merkittävää työvoiman kasvua mm. kaivannais-teollisuuden kasvun kautta sekä liike-elämää palvelevassa toiminnassa ja elektroniikkateollisuudessa. Suurten hankkeiden rakentaminen nostaa rakennusalan työvoimatarvetta satamäärin.

Tavoitetilan saavuttamisessa on ratkaisevaa myös toimivien suurten teollisuusyksiköiden (Talgo, UPM) menestyminen globaalissa kysyntä- ja kilpailutilanteessa.

Työllisyyden kasvuun pyritään aktiivisella avainklustereiden kehitystyöllä, mikä onnistuessaan merkitsee työllisyyden kasvua ja työvoiman kasvavaa kysyntää palvelualoilla ja uusilla teollisilla aloilla.

5.2. Laadulliset tavoitteet

Yrittäjyys

Maan keskitasoa nopeampi kehitysvauhti uusien yritysten määrän nettokasvussa.

Osaaminen

Toimivien ja houkuttelevien koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja palveluketjujen luominen avainaloille.

Korkea-asteen aloituspaikkojen turvaaminen tarvetta vastaavasti.

Aluetalous, työllisyys

Suomen maakunnista Kainuun BKT/ asukas on nyt sijalla 20. Tavoitteena on päästä sijalle 17. vuoteen 2025 mennessä.

Maakunnan tuotteiden jalostusasteen nostaminen, vientitulojen lisääminen ja ulkopuolisten investointien saaminen maakuntaan.

Kuntatalouden vakauttaminen.

Työllisyysasteen merkittävä kohottaminen, taloudellinen tehokkuus ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus.

Maakunnan luonnonvarojen kestävä käyttö ja ympäristönsuojelu

Ympäristön tila tunnetaan ja ympäristön laatu säilyy.

Yhteistyö ja verkottuminen

Sosiaalisen pääoman luominen, jonka varaan tehokkaasti resursseja käyttävä ja luottamukseen perustuva kehittäjäverkosto rakentuu ja toimii. Tavoitteena on toimiva yhteistyö kaikilla tasoilla.

Muut tavoitteet

Maakunnan tunnettuuden lisääminen ja maakuntakuvan parantaminen.

Maakunnan tasapainoinen kehittäminen ja palvelujen turvaaminen koko maakunnan asukkaille.

6. TAVOITELTU KEHITYS TOIMINTALINJOITTAIN

6.1. Osaamisen vahvistaminen ja innovaatioympäristön kehittäminen

6.1.1. Osaamistason nostaminen ja koulutusrakenteiden kehittäminen

Koulutuksen missio maakunnassa

Koulutuksella on kaksi päätehtävää väestön sivistystehtävä ja työelämän kehittämistehtävä. Sivistystehtävä edellyttää kasvatuksellisten, yleissivistävien ja ammatillisten perusvalmiuksien antamista koko ikäluokalle ja myös aikuisväestölle osana elinikäistä oppimista. Koulutusorganisaatioiden työelämän kehittämistehtävänä on tarjota maakunnan työyhteisöille edellytyksiä uusiutumiseen ja kehittymiseen.

Työelämän jatkuva muutos edellyttää koulutusrakenteilta nopeaa reagointia muuttuviin koulutustarpeisiin. Osaamisen vahvistamisella vastataan tulevaisuuden haasteisiin.

Toimintaa ohjaavat normit

Koulutustoimintaa ohjaavat lait, asetukset, opetusministeriön määräykset, opetushallituksen ja Oulun lääninhallituksen ohjeet sekä ennen kaikkea koulutuksen järjestäjän eli omistajan tahto. Lisäksi on huomioitava valtioneuvoston koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma (Kesu) 2004-2008, jonka pohjana käytetään mm. vuoteen 2015 ulottuvaa valtakunnallista ammattirakennestusta.

Toiminnalliset näkökulmat

Maakunnan koulutusorganisaatioiden perustehtävät asemoituvat koulutuspolitiikan, työvoimapolitiikan ja elinkeinopolitiikan sekä

yksilön subjektiivisten oikeuksien samankaltaiseen tarkasteluun.

Koulutuspolitiikan perusasioita ovat koko ikäluokan kouluttaminen ja opiskelijoiden kehittyminen tasapainoisiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi.

Työvoimapolitiikan näkökulma on keskeinen ammatillisen koulutuksen määrällisessä mitoituksessa ja sisältöjen määrittämisessä.

Elinkeinopolitiikan keskeinen osatehtävä on elinkeinorakenteen ja ammattirakenteen muutosten ennakointi, tähtäys tulevaisuuteen. Vallitsevan yleiskäsityksen mukaan Suomen kansantalouden veturina on laaja-alaiseen ja korkealuokkaiseen osaamiseen perustuva tuotanto. Käsitys korostaa koulutuksen merkitystä. Elinkeinopoliittinen näkökulma (ennakointi) on vaikeimmin sisäistettävä asia oppilaitosten henkilöstöille.

Yksilön/opiskelijan näkökulmasta koulutusjärjestelmän on annettava opiskelijalle lisäarvoa, joka voidaan ilmaista esimerkiksi parantuneena jatkokoulutus- ja työmarkkina-kelpoisuutena sekä kykynä toimia itsenäisenä ammatinharjoittajana ja yrittäjänä. Opiskelijalla on aina täysi vapaus hakeutua mihin tahansa haluamaansa oppilaitokseen Suomessa.

Korkea-asteen koulutus, tutkimus ja kehittämistoiminta

Nykytilan arvio

Kainuussa toimivat Oulun yliopiston yksiköt muodostavat Kajaanin yliopistokeskuksen. Yhteistyöyliopistoja ovat Joensuu, Jyväskylä, Kuopio ja Lapin yliopistot.

Kajaanin yliopistokeskuksen opettajankoulutusyksikössä on pysyvää kasvatusalan mais-

teri- ja tohtorikoulutusta. Peruskoulutuksen luokanopettajakoulutuksen ja varhaiskasvatuskoulutuksen lisäksi toteutetaan aineenopettajakoulutusta, taiteen maisterikoulutusta sekä muuntokoulutuksena Venäjän kulttuurin ja kielen maisterikoulutusta sekä tarjotaan avoimen yliopiston opetusta. Muuntokoulutuksena Oulun yliopiston Kajaanin yliopistokeskus järjestää DI- ja FM –koulutusta. Kajaanin yliopistokeskuksessa on myös yliopistollista tutkimustoimintaa (mittalaitelaboratorio, biotekniikkalaboratorio ja yhteiskunnalliset tilaustutkimukset). Oulun yliopiston tietojenkäsittelytieteiden laitos käynnisti syksyllä 2004 yliopistokeskuksen yhteyteen pysyväksi tarkoitettun tietotekniikan FM -koulutuksen. Kajaanin ammattikorkeakoulu kouluttaa asiantuntijoita viidellä alalla: yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla, luonnon-tieteiden alalla, tekniikan ja liikenteen alalla, sosiaali-, terveys ja liikunta-alalla sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla. Tutkimus- ja kehitystoiminta edistää vaikutusalueen osaamista, hyvinvointia ja yrittämistähtoa. Kainuun maakuntakorkeakouluhanketta toteutetaan osana Kajaanin kaupunkiseudun aluekeskusohjelmaa. Kainuun maakuntakorkeakoulu on Kajaanin yliopistokeskuksen, Kainuun kesäyliopiston ja Kajaanin ammattikorkeakoulun muodostama yhteenliittymä, joka tuottaa ja välittää korkeakoulutasoisia koulutuspalveluja kainuulaisille ihmisille, yhteisöille ja yrityksille.

Korkeakoulutustarjonta Kainuussa on maan alhaisimpia. Korkeakoulupaikkoja (ml. yliopisto ja ammattikorkeakoulu) suhteessa 19-21 –v keskimääräiseen ikäluokkaan on 39% kun maan keskiarvo on 66%. Yliopistollisia koulutuspaikkoja Kainuussa on 7 %:lle ikäluokasta ja ammatti-korkeakoulupaikkoja 31 %:lle ikäluokasta, kun maan keskiarvot ovat 28 % ja 37 %.

Haasteena Kainuussa on luoda riittävän laaja ja monipuolinen sekä laadultaan kilpailukykyinen korkeakouluopetusta ja tutkimusta tarjoava kokonaisuus, joka vastaa maakunnan elinkeinoelämän ja hyvinvoinnin kehittämis-

tarpeisiin ja suuntaa toimintaansa maakuntasuunnitelman visiosta. Yliopistokoulutusta vahvistetaan ja ammattikorkeakoulutusta ja yksiköiden yhteistyötä lisätään. Verkottumista maakunnan ulkopuolelle laajennetaan.

Visio

Kajaanin yliopistokeskus yhteistyöyliopistoi- neen, Kajaanin ammattikorkeakoulu ja Kainuun kesäyliopisto muodostavat toiminnal- lisen kokonaisuuden. Tästä toimintamallista käytetään nimeä maakuntakorkeakoulu.

Kainuun korkea-asteen koulutus tukee maa- kunnan avainklustereita. Koulutuksen tar- jonta järjestetään vahvistamalla yhteistyötä Kainuun maakunnan ja Oulun ja muiden yli- opistojen ja Kajaanin ammattikorkeakoulun kesken sekä hyödyntämällä tietoverkkojen mahdollisuudet.

Luokanopettaja ja varhaiskasvatuksen opet- tajankoulutusta on profiloitu liikunnan aineen- opettajakoulutukseen, kulttuuriteollisuuden ja –pedagogiikkaan monialaiseen kansainväli- seen maisteriohjelmaan ja erityisopetukseen. Matemaattisten aineitten ja tietotekniikan aineenopettajakoulutus on vakinaista.

Kriittiset tekijät

- ▲ ikäluokkien ja vaikutusalueen asiakas- pohjan muutokset
- ▲ t & k – toiminnan pysyvän ja riittävän rahoituksen sekä jatkuvuuden varmistami- nen
- ▲ onnistuneet kehityskärkien valinnat (klus- terit)

Tavoitteet

- ▲ Onnistunut Kainuun korkeakoulustrategia ja sen toteuttaminen
- ▲ Kajaanin yliopistokeskus yhteistyöyliopis- toineen, Kajaanin ammattikorkeakoulun ja Kainuun kesäyliopiston muodostama toiminnallinen kokonaisuus on vakiinnut- tanut asemansa.
- ▲ Kainuussa on maakunnan avainaloja tukevat opiskeluväylät varhaiskasvatuk- sesta, peruskoulutuksen ja toisen asteen

koulutuksen kautta korkea-asteen opintoihin ja työelämään. Maakunnassa toimii pysyvä tutkijakoulu.

- ▲ Korkea-asteen aloituspaikkoja on vähintään 60%:lle ikäluokasta. Turvataan aloituspaikkojen määrä tarvetta vastaavasti.
- ▲ Maakuntaan suuntautuva tutkimus- ja kehittämisrahoitus lisääntyy olennaisesti tukemaan elinkeinorakenteen muutosta.
- ▲ Aikuiskoulutusta tarjotaan elinikäisen oppimisen periaatteella työssä oleville ja syrjäytymisuhan alaisille.

Toisen asteen koulutus-, tutkimus- ja kehittämistoiminta

Nykytilan arvio

Toisen asteen koulutuksen perustehtävä on koko peruskoulun päättävän ikäluokan kouluttaminen. Tavoitteena on opiskelijoiden työelämä- ja jatko-opiskelukelpoisuus. Aikuiskoulutus vastaa väestön ja työelämän jatkuvasti muuttuviin koulutustarpeisiin. Kainuussa voidaan kouluttaa koko peruskoulun päättävä ikäluokka.

Kainuun maakunta –kuntayhtymä on nuorten ja aikuisten toisen asteen ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjä. Maakunnallinen lukio- ja ammatillisen koulutuksen järjestäjäratkaisu on ainutkertainen edelläkävijäratkaisu koko maassa.

Perustutkintoon tähtäävässä ammatillisessa koulutuksessa on vuosittain noin 1900 opiskelijaa, oppisopimuskoulutuksessa noin 500 opiskelijaa ja aikuiskoulutuksessa noin 800 vuosiopiskelijaa. Ammatillista koulutusta järjestää Kainuun ammattiopisto.

Lukiokoulutusta järjestetään kaikissa Kainuun kunnissa paitsi Ristijärvellä. Lukioissa on noin 1900 opiskelijaa. Yli 800 opiskelijan Kajaanin lukio on opiskelijamäärältään Oulun läänin suurin lukio ja kuuluu Suomen viiden suurimman joukkoon. Alle 100 opiskelijan yksiköitä on kolme. Järjestämishaasteet kohdistuvat

erityisesti pieniin yksiköihin. Ensimmäinen vastaus haasteisiin on pienten lukioyksikköjen muodostama filiaalimalli. Hyrynsalmen, Paltamon, Puolangan ja Vuolijoen lukioyksiköistä muodostettiin 1.8.2005 alkaen yksi hallinnollinen yksikkö.

Kajaanin lukiossa on mahdollisuus yhdistää ammatilliset opinnot ja lukio IT- ja medialukioissa ja sen erityistehtävänä on musiikki ja kuvaamataito. Sotkamon lukion erityistehtävänä on urheilu. Päälajeja ovat maastohiihto, ampumahiihto, yhdistetty, jääkiekko, pesäpallo ja lumilautailu. Sotkamon lukio käynnisti kansainvälisen IB –lukio-opetuksen (International Baccalaureate) hankerahoituksella syksyllä 2005. Kuhmon lukio on musiikkipainotteinen ja Paltamon lukio on erikoistunut viestintään. Kajaani ja Paltamo ovat osa Itä-Suomen etälukioverkkoa. Vaalan lukio kuuluu Pohjois-Pohjanmaan etälukioverkostoon.

Kainuun lukioissa on yhteensä noin 80 aikuisopiskelijaa. Erillisenä aikuislukiona toimii Kajaanin lukion aikuislinja.

Visio

Koko ikäluokan koulutus toisella asteella perustuu koulutuskysyntään. Aikuiskoulutuksella vastataan aikuisväestön ja työelämän jatkuvasti muuttuviin koulutustarpeisiin.

Kriittiset tekijät

Keskeinen lähtökohta on väestön sekä työ- ja elinkeinoelämän jatkuvasti muuttuvien koulutustarpeiden arviointi.

Vaativa tehtävä on voimakkaasti alenevan 16 – vuotiaiden ikäluokkakehityksen vaikutusten arviointi. Maakuntasuunnitelman väestöta-voitteen mukaan 16 – vuotiaiden ikäluokka on Kainuussa vuonna 2025 noin 800 (Tilastokeskuksen ennusteen mukaan 750). Oppilaitosverkoston rakenne vastaa käytännössä vuosituhatvuotisen vaihteen tilannetta, jolloin 16-

vuotiaiden ikäluokat olivat noin 1400 nuoren tasolla. Tähän verrattuna nuorten koulutuspaikkojen tarve lähes puolittuu vuoteen 2025 mennessä. Ikäluokka vuonna 2005 on noin 1100.

Tavoite:

Tarvetta vastaava koulutusrakenne

Koulutusrakenne vastaa väestön sekä työ- ja elinkeinoelämän jatkuvasti muuttuvaa tarvetta. Koulutustalous on terve ja antaa mahdollisuudet toiminnan kehittämiseen.

Tuloksellinen yhteistyö toimii. Henkilöstön ja heidän osaamisensa sekä tilojen ja välineitten yhteiskäyttö toimii kitkatta eri koulutusmuotojen kesken. Yhteistyö on sisällöllisesti järkevää ja taloudellisesti kannattavaa.

Tavoitteen mukaiset tehtävät:

Ennakointi ja seuranta

Koulutustarvetta ennakoidaan ja seurataan järjestelmällisesti yhteistyössä työ- ja elinkeinoelämän ja Kainuun alueviranomaisten kanssa.

Koulutusrakenteen sovitus tarvelähtöiseksi ja taloudelliseksi

Koulutusrakenne ja koulutussisällöt sovitaan koulutustarvetta ja –kysyntää vastaaviksi ja taloudellisesti kannattaviksi.

Tuloksellisen yhteistyön kehittäminen

Ammatillisessa koulutuksessa jatketaan nuorten koulutuksen ja aikuiskoulutuksen yhteisen koulutuspalvelutuotannon tehostamista.

Lukiokoulutuksen kehitystyötä jatketaan lukioiden tulevaisuuspolku –raportissa esitettyjen periaatteiden mukaan.

Yhteistyön uustarkastelussa kohteina ovat ammatillisen ja lukiokoulutuksen yhteistyön kehittäminen, uudet avaukset perusopetuksen kanssa sekä yhteistyö korkea-asteen ja vapaan sivistystyön kanssa. Lisäksi selvit-

tään kansallisen ja kansainvälisen yhteistyön antamat mahdollisuudet.

Perusopetus

Nykytila

Perusopetuksen järjestäjiä ovat Kainuun 10 kuntaa. Oppilaita Kainuun peruskouluissa on lukuvuonna 2002-2003 luokilla 1-9 yhteensä 10082. Kouluyksiköiden määrä on vähentynyt 1980 ja -90 luvuilla rajusti. Kouluyksiköitä vuonna 2002 oli 73 ja vuonna 2006 niitä arvioidaan olevan 63.

Kainuun perusopetuksen oppilaista kuljetuksessa on noin 34% eli noin 3500 oppilasta. Yksittäisen kunnan oppilaista kuljetettavien osuus on suurin Vuolijoen (61 %) ja pienin Kajaanissa (17 %). Muiden Kainuun kuntien kuljetettavien suhteellinen osuus on yli 40 %.

Perusopetuksen järjestämisessä nähdään kuntien välisen sekä kuntien ja maakunnan välisen yhteistyön tarvetta. Vuonna 2025 peruskouluun tulevien ikäluokka on n. 700 lasta ja peruskouluikäisten lukumäärä n. 7000 oppilasta maakuntasuunnitelman väestötavoitteen mukaan.

Perusopetuksen missio

Perusopetuksen tehtävä on taata jokaiselle oppilaalle jatko-opintokelpoisuus toiselle asteelle.

Visio

Perusopetuksessa kasvatetaan hyvän itsetunnon omaavia, yritteliäitä ja sosiaalisesti kyvykkäitä, kotiseudun historiaa ja nykypäivää tuntevia opiskelijoita, joilla on valmiudet toisen asteen opintoihin.

Kriittiset tekijät

Kuntien keskinäisen yhteistyön käynnistämi-

nen ja koordinointi maakunnan kanssa. Lukiokoulutuksen ja perusopetuksen tuloksellisen yhteistyön jatkuminen.

Tavoitteet

- ▲ Turvataan kaikille mahdollisuus kehittää tietojaan ja taitojaan omien edellytysten mukaisesti,
- ▲ Kaikki oppilaat saavat päättötodistuksen ja jatko-opiskelupaikan,
- ▲ Oppilaat tuntevat monipuolisesti maakunnan ominaispiirteet ja vahvuudet.

6.1.2. Tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien hyödyntäminen

Yleistä

Tulevaisuudessa tietoyhteiskunnan tarjoamat mahdollisuudet korostuvat. Digitalisoitavat/sähköiset palvelut ja sähköinen asiointi ovat vasta ottamassa ensiaskeleitaan. Palvelujen kehitys vie vääjäämättä kohti verkkopalveluja. Tämä asettaa omat vaatimuksensa myös kansalaisten osaamiselle verkkopalveluiden käyttäjinä. Palvelujen tietoverkkoihin siirtymisen trendi on maailmanlaajuinen ja siksi ei siltä voi välttää yksikään alue, joka haluaa toimia ja kehittyä kilpailukykyisenä.

Alueellisen kilpailukykyyn edellytyksenä on kaikkien organisaatioiden (yritysten ja julkisen sektorin kaikilla toimialoilla) sisäisten ja ulkoisten prosessien digitalisointi mahdollisimman pitkälle ja mahdollisimman nopeasti. On oltava mieluummin varhaisten omaksujien kuin vasta viimeisten joukossa.

Infrastrukturi ja tekniikat

Alueiden kilpailukykyyn kannalta ehtona on, että kaikkialla niin palveluiden käyttäjien kuin tarjoajien saatavilla on nopeat tietoliikenneyhteydet. Tiedonsiirtotekniikoiden kehitysvauhti on nopeaa ja samoin kehittyvät myös tarpeet yhä nopeammille yhteyksille. Jatkossa ei riitä, että vain taajama-alueilla on saatavissa

nopeat yhteydet vaan yhteyspalvelutarjonnan on katettava jokainen alue. Erityisesti tämä korostuu matkailupalvelujen yhteydessä ja haja-asutusalueilla pk-yritysten toiminnan elinehtona. Samalla myös kansalaiset palvelujen käyttäjinä tarvitsevat nopeita tietoliikenneyhteyksiä – ehkä sitä kipeämmin mitä kauempana taajamista ollaan.

Kainuulla on mahdollisuus toteuttaa jo lähitulevaisuudessa ensimmäistä kertaa koko maakunnan aluetta ja koko väestöä 100 prosenttisesti koskettava laajakaistaratkaisu. Sen tuomat mahdollisuudet ovat valtavat niin elinkeinoelämän, julkisen sektorin palvelujen, yksityisten palvelujen, etätyön ja kansalaistojen osalta.

Innovaatiopolitiikka

Valitut painopistealueet – Tietotekniikka/ICT ja mittaustekniikka, elämystuotanto ja hyvinvointi – ovat toimialoja, joissa tietoyhteiskunnan työkalut ja menetelmät ovat hyvin keskeisessä asemassa. Jotta näillä aloilla pysyttäisiin kehityksen kärjessä, on tärkeää pystyä soveltamaan uusinta teknologiaa.

Yrityselämässä eBusiness –teema on kaksijakoinen., Siihen kuuluvat verkkokauppaa koskeva kehitystyö ja toisaalta yritysten sisäisten ja osittain ulkoisten prosessien digitalisointia koskeva kehittäminen. Laskutus, henkilöstöhallinto, osto- ja myyntitoimi, logistiikka jne. ovat kaikki yritystoiminnan osa-alueita, joilla sähköisten prosessien käyttöönotto ja internet –teknologioiden (IP-protokollaan perustuvat ratkaisut) hyödyntäminen ovat mahdollisia ja yhä tärkeämpiä osia yritysten kilpailukykyyn kannalta.

Julkinen hallinto

Peruspalvelut (sosiaali- terveystieteet, koulutuspalvelut jne.) hyödyntävät uusia menetelmiä teknologian kehityksen toisessa aallossa, mutta ovat käyttövolymiltaan niin suuria pal-

veluprosesseja, että kustannustehokkuuden ja kunta-/maakuntasektorin talouden kannalta niiden käytäntöjen järjestäminen ja uusien teknisten ratkaisujen hyödyntäminen on keskeisessä asemassa.

Julkishallinto laajasti ymmärrettynä sisältää suuren joukon osa-alueita, joilla sähköisen asioinnin ja toimintojen kehittäminen on etenemässä vauhdilla, vaikkakin vielä ollaan hyvin alkuvaiheessa. Kaikki 'pikku-e:t' julkishallinnossa – eHallinto, eKansalaissektori, eDemokratia, eTerveysterveystoiminta, eSosiaalihuolto jne. – pitää ymmärtää ja saada hyödynnettyä palvelun korvaajina (edes osittain) eikä vain lisäkustannuksena, jollaisena se nyt liian usein nähdään. Lopulta lähes jokainen palveluketju on uudistuksen edessä.

Opetus, oppiminen ja osaaminen

Opetuksen ja osaamisen merkitys, aina peruskoulutuksesta tutkimukseen ja kansalaisten tieto- ja viestintätekniikan lukutaitojen opastukseen, korostuu mitä pidemmälle ja syvemmälle tietoyhteiskuntaan mennään. Opetuksen menetelmissä eOppimisen eri työkalujen käyttö on tärkeää, eikä suinkaan vähiten Kainuun kaltaisilla alueilla, joissa pitkien etäisyyksien päähän ja pienille oppilasmäärille on turvattava sama opetustarjonta kuin keskusalueilla maakunnan sisällä ja valtakunnallisesti.

Osaamisella turvataan tulevana vuosina sisälöntuotannon kehittäminen kaikilla toimialoilla ja sektoreilla. Hyvin olennainen osa tietoyhteiskunnan mahdollisuuksien hyödyntämisessä on koko sähköisen asioinnin ja palvelujen toimintakulttuurin omaksuminen ja muuttaminen.

6.1.3. Innovaatiotoiminnan edellytysten parantaminen

Alueellinen kilpailukyky ja innovaatiot

Innovaatiotoiminnan merkitys ilmenee par-

haiten pitkän aikavälin tarkastelussa. Varsin sattuvasti asiaa on kuvattu seuraavalla vertauksella:

- **Yritykset luovat tämän päivän työpaikat**
- **Teknologian kehitys luo huomisen työpaikat**
- **Tutkimus ja koulutus luovat ylihuomisen työpaikat**

Innovaatiotoimintaa tarvitaan alueen elinkeino- ja talouskehityksen turvaamiseksi joka tapauksessa. Alueen elinkeinopolitiikan painopistevalinta suuntaa kuitenkin sitä, millainen rooli ja painotukset innovaatiojärjestelmällä alueen kehittämisessä on.

SITRA:n raportti (2005) näkee, että olemme siirtyneet innovaatiovetoiseen talouteen, jossa yritykset kilpailevat innovaatioilla, ja kansakunnat ja alueet kilpailevat innovaattoreista. Kainuun näkökulmasta tästä seuraa kaksi peruskysymystä: 1) miten voimme Kainuussa edistää (julkisin toimenpitein) yritysten innovatiivisuutta ? , ja 2) miten ja millä keinoin Kainuu kilpailee osaavista ihmisistä?

SITRA:n raportti kiteyttää kansallisen tason toimenpidekokonaisuudet seuraavasti:

- a. haasteita vastaavat (tuki)rakenteet,
- b. huipputason koulutus-, tutkimus- ja kehitystoiminta,
- c. globaalisti kilpailukykyinen vuorovaikutteinen yrityskehittäminen,
- d. vetovoimaiset kansainvälistyneet (alue)keskukset, sekä
- e. osaavat ja motivoituneet yksilöt ja yrittämiseen kannustava ilmapiiri.

Aluenäkökulmasta raportissa tullaan siihen johtopäätökseen, että pääkaupunkiseudun lisäksi maan kilpailukyky ja hyvinvoinnin ylläpitäminen edellyttävät myös muiden voimakaiden alueellisten keskusten jatkuvaa kehitystä, erikoistumista ja kansainvälistymistä.

Tässä yhteydessä innovaatiolla tarkoitetaan **käyttöön otettua/ tai käyttökelpoista uutta**

tai parannettua tuotetta tai prosessia. Innovaation on oltava kaupallistettu tai otettu käyttöön osana julkisvetoista palveluprosessia. Innovaation käsite on laajentunut perinteisestä teknologisesta näkökulmasta.

Innovaatiot edellyttävät:

- ▲ varsinaista *innovaatiotoimintaa*, joka on uusia oivalluksia tuottava prosessi,
- ▲ *innovaatiojärjestelmää*, joka tarjoaa osaamisen ja rahoituksen tukiprosessit (infrastruktuurin),
- ▲ *innovaatioympäristöä*, joka tarjoaa innovaatiotoiminnalle suotuisan fyysisen ja henkisen toimintaympäristön.

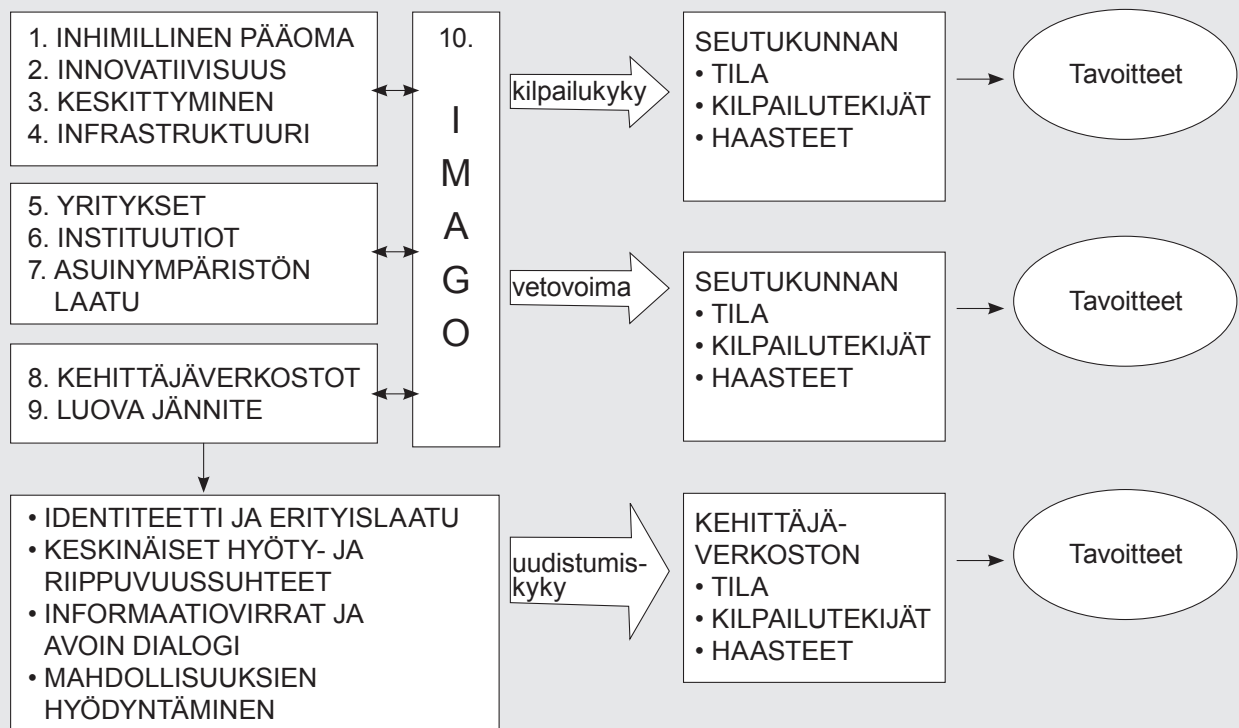
Innovaatiopolitiikan tehtävänä on luoda maakuntaan houkutteleva paikallinen innovaatioympäristö.

Tehtävä jakautuu kahteen osaan:

- ▲ innovaatiojärjestelmän (toimivat puitteet) rakentaminen, ja
- ▲ innovatiivisen toimintakulttuurin luominen.

Alueellisen kilpailukyvyyn tekijät innovaatiotoiminnan näkökulmasta voidaan kiteyttää seuraavasti:

Kuva 10. Alueellisen kilpailukyvyyn arviointimalli (Ståhle, Sotarauta & Pöyhönen 2004:6)

Tavoitteet

Kainuun innovaatiojärjestelmän tavoitteena on osaamiskeskittymät, joilla on mahdollisimman aukottomat innovaatiopalvelut ja joissa innovaatiotoiminta tapahtuu vuorovaikutteisen mallin mukaisesti (yhdistäen sekä

teknologia- että markkinalähtöiset innovaatioprosessit). Erityistä huomiota kiinnitetään innovaatioiden kaupallistamiseen.

Missio

Tarjota alueen kasvuyrityksille ja avainklustereille, yritysverkostoille sekä kehittämistoi-

mijoille dynaaminen innovaatioympäristö ja toimivat osaamispalvelut.

Visio

Kainuun avainklustereilla on kilpailukykyiset osaamispalvelut, jotka kattavat korkea-asteen koulutuksen ja tutkimuksen sekä t&k-toiminnan, tuotteistamisen ja kaupallistamisen. Kainuusta on toimivat yhteydet kansainvälisiin verkostoihin.

Kainuun innovaatioketjun suurimpina kehittämisaukkoina ja siten kehittämiskohteina/-haasteina voi pitää seuraavia:

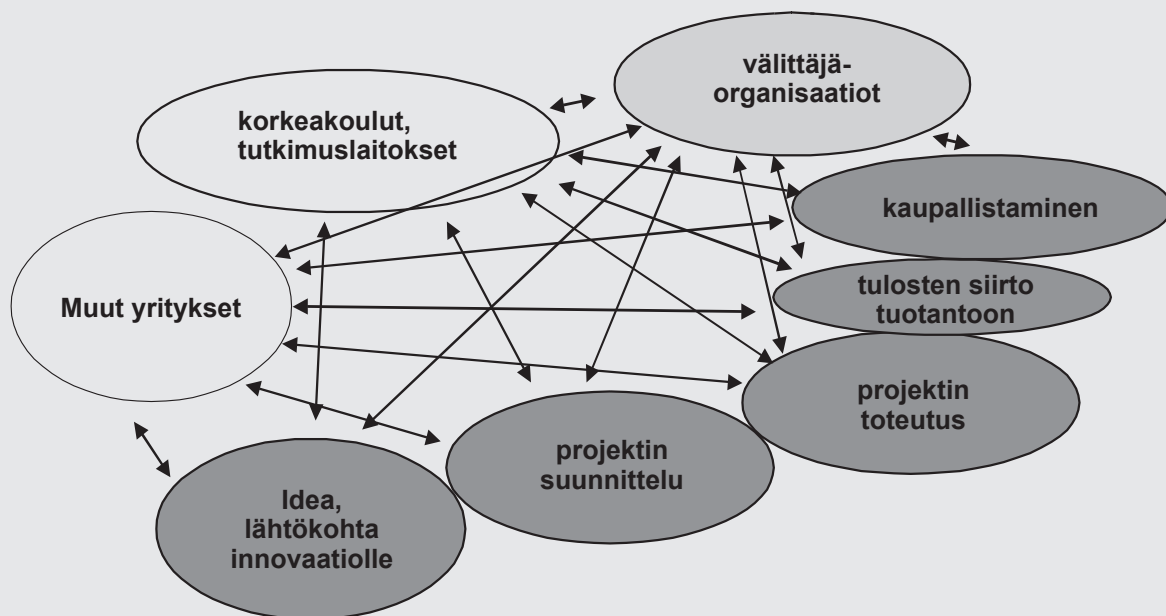
- ▲ kasvu- ja kehityshaluisten yritysten määrän vähäisyys
- ▲ liiketoimintaosaamisen kokonaisuuden

ja erityisesti tuotteiden kaupallistamisen osaamisen lisääminen ja kohottaminen

- ▲ innovaatiokulttuurin synnyttäminen ja laajentaminen
- ▲ tieteellisen (soveltavan) tutkimuksen vahvistaminen ja kansainvälistäminen huip-pualoilla (mittaustekniikka ja langaton instrumentointi)
- ▲ tiedepuistokonseptin ja/tai täydenpalvelun teknologiakeskuksen kehittäminen
- ▲ teknologiakeskusten roolin hahmottaminen yrityshautomoketjua kokoavana ja teknologiavetoista kehittämistä johtavina toimijoina
- ▲ riskirahoituksen tarve yritysten tutkimus- ja tuotekehitystoiminnan vauhdittajana ja laajentajana

Toimijat ja niiden roolit

Kuva 11. Välittäjäorganisaatioiden, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten rooli innovaatioketjussa. Lähde. Koskenlinna 2004.

Välittäjäorganisaatioilla on erityinen rooli innovaatiojärjestelmässä, mutta mikään yksittäinen kehittäjä- tai välittäjäorganisaatio ei voi hallita liiketoimintaosaamisen koko ketjua.

Kainuun korkeakoulustrategia toteuttaa maakuntasuunnitelmassa Kainuun innovaatiojärjestelmän kehittämistavoitteita. Korkeakouluyksiköt ovat välittäjäorganisaatioiden

kanssa strategisesti yhdensuuntaisesti toimiva kehittäjäverkosto. Välittäjäorganisaatioita ovat mm. teknologia- ja osaamiskeskukset, kehitysyhtiöt, tiedepuistot ja yrityshautomot. Kainuussa toimii kaksi teknologiakeskusta: Kajaanin Teknologiakeskus Oy ja Snowpolis Oy. Kajaanin Teknologiakeskus OY on välittäjäorganisaatio ja mittaustekniikan osaamisalan koordinoija. Teknologiakeskus on mukana Multipolis-verkostossa mittausteknologian osaamisellaan nimellä Measurepolis Kajaani. Soveltavan tutkimuksen ja teknologian siirron yksikkönä toimii Kajaanissa VTT Elektronikka. Yliopistokeskuksen jäsenyliopistojen, ammattikorkeakoulun ja VTT:n koulutus- ja tutkimustoiminta ovat Kainuun innovaatiojärjestelmän keskeisin osa.

Snowpolis Oy on hyvinvointitekнологiaan, liikuntaan sekä talveen erikoistunut osaamis- ja yrityskeskittymä. Jyväskylän yliopiston liikuntabiologian laitos järjestää yhteistyössä Snowpoliksen kanssa liikuntateknologian muuntokoulutusta Sotkamossa.

Osaamiskeskus Virtuosi Kuhmossa on kamarimusiikin osaamisalan toimija Kainuun osaa-

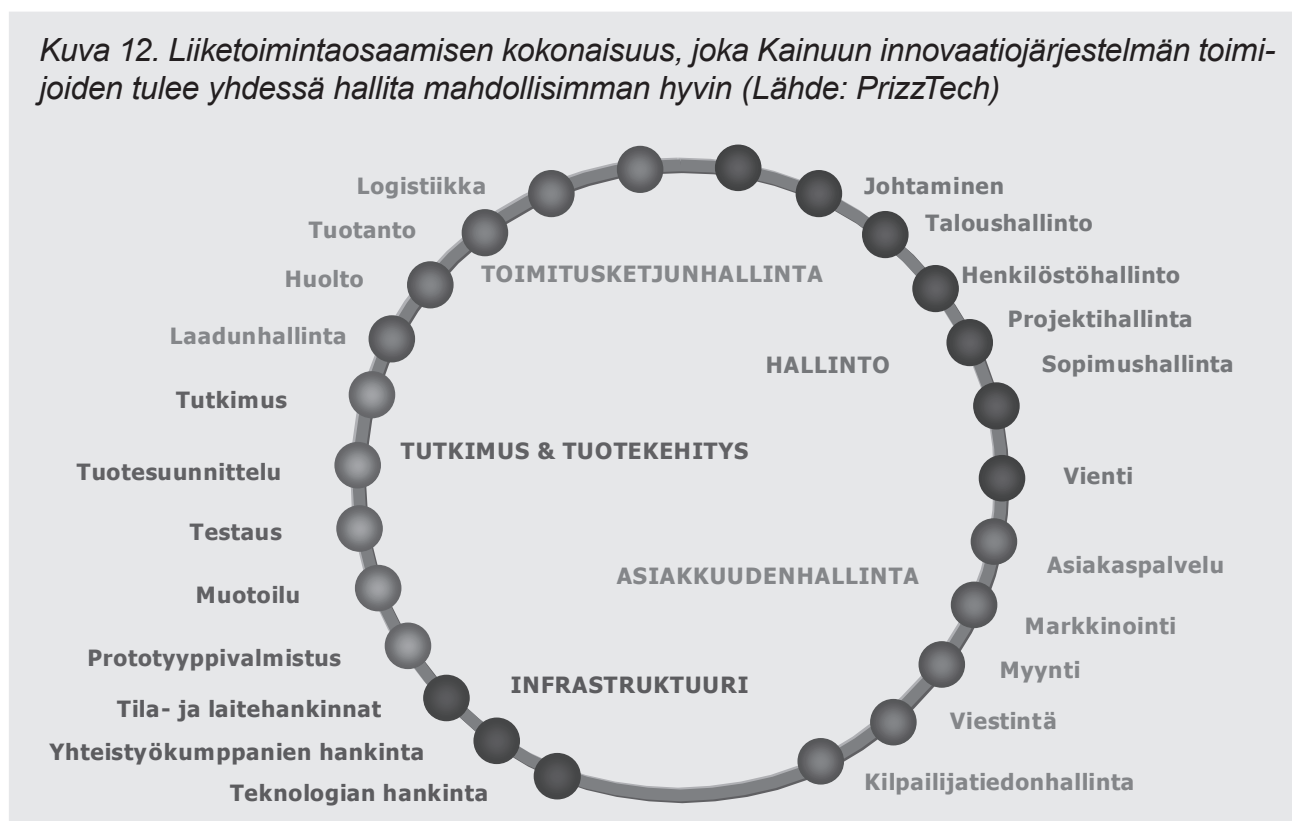
miskeskusohjelmassa. Kuhmoon suunnitellun Woodpoliksen tavoitteena on synnyttää mekaanisen puunjalostuksen t&k-, yrityspalvelu- ja koulutusyksikkö, joka on verkostoitunut yliopistojen, tutkimuslaitosten ja koulutusorganisaatioiden kanssa. Seniorpolis on Ristijärvellä ideoitu, mutta maakunnallisesti toteutettava osaamiskeskittymä, joka kehittää seniorien hyvinvointia ja elämäntapaan liittyviä toimintoja.

Kainuun Etu Oy:n tehtävänä on tukea Kainuun avaintoimialojen yrityksiä liiketoiminta-osaamisessa, kansainvälistymisessä ja yhteistyön rakentamisessa.

Innovaatiojärjestelmän kehittämistavoitteena on, että siinä olevat organisaatiot yhdessä peittävät asiantuntemuksellaan ja/tai verkostoyhteyksillään mahdollisimman aukottomasti ja laadukkaasti koko ketjun (kuva 12.). Kehittäjä- ja välittäjäorganisaatiot keskittyvät omaan erikoisosaamiseensa innovaatioketjussa.

Innovaatiojärjestelmän työjaon tarkemmat linjaukset sisällytetään maakuntaohjelmaan.

Kuva 12. Liiketoimintaosaamisen kokonaisuus, joka Kainuun innovaatiojärjestelmän toimijoiden tulee yhdessä hallita mahdollisimman hyvin (Lähde: PrizzTech)

Kainuun strategiset osaamiskärjet innovaatiotoiminnassa

Perustuen Kainuun elinkeinotoiminnan nykytilaan ja klustereiden kasvumahdollisuuksien arviointiin (erityisesti TEKES 2005, Innovaatioista hyvinvointia) Kainuun innovaatiojärjestelmän kehittämisessä keskitytään seuraaviin osaamisaloihin:

Tieto- ja viestintäteknologia

- ▲ mittaustekniikka
- ▲ sulautetut järjestelmät
- ▲ langaton instrumentointi
- ▲ ohjelmistotuotteet
- ▲ eri teollisuuden alojen uudistaminen IT:n sovelluksilla

Vapaa-ajan ja elämystuotanto

- ▲ liikuntateknologian soveltaminen
- ▲ luonto-, kulttuuri-, liikunta- ja tapahtumamatkailun kansainväliset tuotteet
- ▲ alan uudistaminen IT:n sovelluksilla

Hyvinvointi

- ▲ julkisen ja yksityisen sektorin uudet toimintamallit
- ▲ sosiaali- ja terveydenhuollon sovellukset (IT:n soveltaminen)
- ▲ terveyttä edistävät elintarvikkeet

Maakuntaohjelmassa tarkennetaan Kainuun innovaatiojärjestelmän lähivuosien kehittämiskärjet.

6.2. Elinkeinojen ja tuotantorakenteen kehittäminen ja yrittäjyyden edistäminen

Päämääränä on saada Kainuun kansantuote merkittävästi kasvamaan lisäämällä tuote- ja palveluvientiä maakunnan ulkopuolelle. Päästrategiana on osaamisperusteisen kannattavan yritystoiminnan kasvu.

Elinkeinopolitiikan taustaa

Panostaminen osaamiseen, luovuuteen, eri-

laisuuden hyväksymiseen, kansainvälisyyteen ja aivan erityisesti hyvään asiakastarpeiden tuntemiseen on välttämätöntä elintason nostamiseksi Kainuussa. Kaikkien ihmisten lahjakkuutta on kyettävä hyödyntämään, tarjottava ihmisille viihtyisä asuinympäristö ja kannustettava ihmisiä tarttumaan uusiin avautuviin mahdollisuuksiin.

Taloudellisten suhdanteiden vaihtelut jatkuvat ja globaalisti toimivan maailman ennustettavuus vaikeutuu. Globalisaation eteneminen tuo mukanaan sekä mahdollisuuksia että uhkia, jotka kahdenkymmenen vuoden kuluessa ehtivät muuttuakin. Tällä hetkellä puhutaan Kiina-, Intia- ja Venäjä-ilmiöistä, mutta kauden aikana oletettavasti taloudellisen kehityksen mukana palkkataso näissä maissa nousee ja halvin työ siirtyy taas muualle. Muutoksiin on kyettävä reagoimaan nopeasti ja ketterästi. Venäjän nopeata taloudellista kasvua voidaan Kainuussa hyödyntää etenkin Kostamuksen, Pietarin ja laajemminkin Luoteis-Venäjän kautta. Tämä on merkittävä lähiympäristön muutos aiempiin vuosiin nähden.

Yritysten omistuspohja on tulevaisuudessa nykyistä monikirjoisempi, on paikallisia osuuskuntia ja kainuulaisomisteisia osakeyhtiöitä, mutta myös pieniä eri maiden kansalaisten omistuksessa olevia yrityksiä. Tuo suuntaus muutenkin laajenevan kansainvälistymisen osana tuo uusia haasteita yritysverkostoille, yrityskehittäjille, oppi- ja tutkimuslaitoksille.

6.2.1. Klustereiden kehittäminen ja tuotantorakenteen uudistaminen

Klusteripohjainen lähestyminen maakuntasuunnitelmassa on perusteltua, sillä siten pystytään parhaiten myöhemmin laadittavassa maakuntaohjelmassa askeltamaan kohti pitkän ajan tavoitetilaa. Samalla saadaan kohdennettua innovaatiotoiminta täsmällisimmin kainuulaista tulotasoja kohottaviin toimenpiteisiin. Pitkällä aikavälillä kaikki toimialat muuttuvat sisäisiltä rakenteiltaan ja muodostavat

samalla aivan uudenlaisia sidoksia muiden toimialojen kanssa. Kaikilla aloilla suunnittelun, tutkimuksen, verkostojen johtamisen ja palveluiden tarjoamisen osuus kasvaa perinteiseen tuotantoon verrattuna.

”Klusterilla” tarkoitetaan yritysten, opetuksen ja tutkimuksen tiivistä yhteistyötä. ”Klusteri” nimitystä käytetään tekstissä myöhemmin niiden alojen kohdalla, joissa Kainuussa on tarjolla myös yliopistotasoisia tutkimusosaamista. Tällainen tutkimuksen vahvistaminen edellyttää huomattavaa taloudellista panostusta julkishallinnolta eri lähteistä. ”Klustereiden” ulkopuolella valituille toimialoille osoitetaan taloudellisia kehittämispanoksia ja tuetaan pysyvien kehittämisorganisaatioiden pitkäjänteistä työtä. Muiden alojen kasvuhaluille ja kannattaville yrityksille alasta riippumatta tarjotaan yrityskohtaisia kehittämistukia.

ICT-, ELEKTRONIKKA- JA METALLI

Visio

Toimialojen yritykset ovat tiiviisti mukana kansainvälisissä ja maailmanlaajuisissa talouden verkostoissa.

ICT

Ihmisen mittaaminen ja erilaiset ICT-ratkaisuihin perustuvat terveyden- ja sairaanhoidon palvelut kasvavat ja monipuolistuvat jatkuvasti maailmalla. Snowpolis-, Seniorpolis- ja Measurepolis-yhteistyön kautta kainuulaisilla pienillä ohjelmistotaloilla on ollut mahdollisuus päästä kiinni alan johtavien toimijoiden verkostoihin ja hankkia korkea osaaminen kapeille tuotesegmenteille. Kainuun maakunta on johtavia maakuntia uuden teknologian hyödyntämisessä julkisen terveydenhuollon puolella ja tarjoaa siten erinomaisen pilotointiympäristön alan toimijoille.

Nykyaikaiset tietoverkot tarjoavat liiketoimintamahdollisuuden eri toimialoilla toimiville resurssikeskuksille, jotka tarjoavat liiketoiminnan tukipalveluja viranomaisille, yrityksille ja yksityisille henkilöille. Osa kainuulaista ICT-

toimijoista on erikoistunut tällaisten tietoverkopalvelujen teknisten mallien ja prosessien suunnitteluun, kehittämiseen ja tuottamiseen. Uusien palvelujen nopeassa tuotteistamisessa ja kaupallistamisessa on kainuulaisten yritysten kilpailuetu.

Elektroniikka

Elektroniikka-alan yritykset toimivat suunnittelutoimistoina, joiden kilpailukeinoja ovat tuotekehityksen hallinta, verkostojen johtaminen, tehokas asiakkuuksien hallinta ja korkea kansainvälisen markkinoinnin osaaminen. Yritykset ovat erikoistuneet kapeille tuotesegmenteille, joilla niiden tekninen osaaminen on maailman huippua. Yritysten suunnittelemaa ja valmistamia sovelluksia ja järjestelmiä on erityisesti paperiteollisuudessa, ajotietojärjestelmissä ja huippu-urheilun mittalaitteissa. Suomessa toimiva elektroniikkateollisuus on siirtänyt valmistuksen työpaikkoja ulkomaille ja suunta jatkuu, nykyisissä Kainuussa toimivissa yrityksissä henkilöstökulujen osuus on kuitenkin niin alhainen, että siirtymiset eivät ole kovin todennäköisiä.

Metalliteollisuus

Metallialan yrityksistä pärjäävät hyvin ne, joilla on omia tuotteita sekä perinteisen metalliosaamisen lisäksi korkeaa osaamista hydraulikasta, pneumatiikasta ja robotiikasta. Sarjatuotannossa ei ole Kainuun tulevaisuus. Suoran ja välillisen viennin osuus on hallitseva. Haasteena on tuottavuuden parantaminen ja automaatioasteen nostaminen. Uhkana on alan suurimman yrityksen toiminnan markkinoilla, joilla perinteisesti halutaan monin keinoin suojata oman maan valmistajia. Yhteistyötä tehdään erityisesti Oulun ja Iisalmen alueen yritysten kanssa, samalla hyödynnetään Kostamuksen halvemmän tuotannon mahdollisuuksia sekä luontevaa pääsyä Venäjän markkinoille. Kainuun prikaatin yhteydessä on varikko, joka tarjoaa kehitys-, huolto- ja ylläpitotöitä kainuulaisille metalli- ja automaatio-alan yrityksille. Metalliteollisuuden valmistus, joka ei vaadi hyvin korkeata ammattitaitoa, on pääosin siirtynyt halvemmän hintatason maihin.

ELÄMYSTUOTANTO

Matkailu

Visio

Matkailu on vuonna 2025 Kainuussa avoimen sektorin merkittävimpiä elinkeinoja. Majoitus- kapasiteetti kasvaa noin kaksinkertaiseksi, liikevaihto kolminkertaiseksi ja alan työpai- kat lähes tuplautuvat. Yksityisiä vapaa-ajan asuntoja rakennetaan runsaasti ja niitä myös vuokrataan loma-asiakkaille. Monipuolinen ja ympärivuotinen ohjelmapalvelutarjonta lisää maakunnan kiinnostavuutta. Lohi nou- see kalaportaita Oulujoen vesistöalueen ylä- juoksun kutualueille asti, joten matkailu on saanut uuden vahvuustekijän. Oulujärvi on matkailukohteena hyvin kiinnostava ja tarjo- aa monipuoliset palvelut eri asiakasryhmille. Kasvaneen majoituskapasiteetin myötä Kai- nuu pystyy ottamaan vastaan tilauslennoin matkustavia ulkomaalaisia matkustajia.

Vuokatin lisäksi Kainuussa toimii 2-4 luonto- matkailuun, kulttuuri- ja tapahtumamatkailuun, vapaa-ajan matkailuun sekä kannuste- ja kokousmatkailuun erikoistunutta pienempää matkailukeskittymää. Matkailukeskukset toi- mivat yhteistyössä, etenkin markkinoinnissa. Yritysten lisäksi julkisen sektorin organisaatiot osallistuvat vahvalla panostuksella matkailun markkinointiin.

Sähköinen kaupankäynti ja sähköinen mark- kinointi ja palvelujen tarjonta ovat pääasiallinen tapa lähestyä asiakkaita. Kainuun mat- kailupalveluja tarjotaan kootusti sähköisten myyntikanavien kautta. Tietotekniikan käyttö matkailuyritysten muissakin liiketoiminnan prosesseissa on arkipäivää ja tehokkaan toi- minnan ja myyntiä lisäävän verkostoitumisen edellytys.

Ulkomaalaisten matkailijoiden määrä ja osuus asiakkaista kasvaa merkittävästi. Kainuun profiili matkailualueena nousee myös koti- maan matkailussa luontoarvojen merkityksen kasvaessa. Luontoon liittyvät ohjelmapalvelut kiinnostavat ulkomaalaisia matkailijoita entis- tä enemmän, minkä vuoksi luonto on ele-

menttinä tuotekehityksessä (luontomatkailun lisäksi myös kulttuuri- ja tapahtumamatkai- lussa, vapaa-ajan matkailussa, kannuste- ja kokousmatkailussa). Ulkomaaiset matkailuun investoijat toimivat Kainuun matkailukeskuk- sissa.

Kehityspolku

1. Matkailuyrittäjien paikallisesta ja alueelli- sestä verkottumisesta edetään toimialo- jen väliseen vuorovaikutukseen ja kan- sainväliseen liiketoimintayhteistyöhön.
2. Kansainvälisillä markkinoilla menestytään laatu- ja tuotekehittämisellä, jakelutien käytön osaamisella sekä riittävillä mark- kinointi-investoinneilla.

Kulttuuriteollisuus

Visio

Tietoverkoissa välitettävien tuotteiden ja pal- veluiden tarjonta on kasvanut laajimmaksi alan liiketoiminnan osaksi. Jokaisessa kodis- sa ja työpaikassa käytössä olevien nopeiden tietoverkkojen ansiosta pystytään tarjoamaan nettitelevisio, eli kaksisuuntaisten suorien lähetysten, avulla pienillekin asiakasryhmil- le heidän haluamiaan palveluita. Uusinta tekniikkaa hyödyntäen tarjonta voi tapahtua tarvittaessa useista pisteistä ja nykyistä pie- nemmillä tuotantokustannuksilla. Pienryhmi- en lisäksi asiakkaina ovat televisiotoimintaa ja muuta sähköistä jakelua harjoittavat yhtiöt, jotka tarvitsevat tarkoin segmentoituja ohjel- mia esimerkiksi dokumentteja, viihdepelejä ja koulutusohjelmia. Pitkään toiminut Virtuosi tunnetaan maailmalla laajalti musiikkipiireis- sä hyvien etäopetuskäytäntöjen kehittäjänä ja levittäjänä.

Elokuvien tekeminen, joita tuotetaan paikal- lisiin, valtakunnallisiin ja kansainvälisiin voimin Kainuussa, tarjoaa luovasta työtä kiinnostu- neille monen alan ammattilaiselle työmahdol- lisuuksia. Toiminnassa on verkostoiduttu vah- vasti Suomessa vastaavaa toimintaa tekevi- en organisaatioiden kanssa etenkin Oulun ja Joensuun alueilla.

Kainuulainen kulttuuriteollisuus on tunnettua myös matkailuun liittyvästä monipuolisesta ohjelmapalvelutuotannosta, silloin asiakkaina ovat siis Kainuuseen tulevat ihmiset. Ohjelmien lisäksi maakunnan matkamuistot ovat osa kulttuuriteollisuutta.

Julkinen sektori tukee ammattimaista taiteen tekemistä ja kulttuurialan ammatillinen koulutus luo perustaa ammatillaiseksi kehittymiselle. Kulttuuriteollisuuden ja –pedagogiikan koulutus vahvistaa kannustavaa taiteen perusopetusta ja korkean tason tuottajaosaamista maakunnassa. Alan Kainuussa tapahtuvan tutkimustoiminnan kautta kulttuuriteollisuus kytkeytyy kansallisen innovaatiojärjestelmän kehittämiseen.

Kehityspolku

1. Kainuussa ymmärretään elämystuotannon toimintaympäristövaatimukset ja sen vuoksi taiteen opetukseen ja kuluttamiseen tarjotaan hyvät olosuhteet. Samalla kasvaa maakunnan kiinnostavuus ja vetovoima.
2. Koulutuksen järjestämisessä hyödynnetään uusia etä- ja ryhmäopetuksen mahdollisuuksia. Kulttuurialoilla tarvitaan sekä ammatillisen koulutuksen että korkeakouluopetuksen yhteydessä ammatinharjoittaja- ja yrittäjävalmiuksiin liittyvää koulutusta.

METSÄ JA PUU

Metsätalous

Tavoiteltu kehitys

Mäntykuidun hakkuumahdollisuudet lisääntyvät tulevaisuudessa, joten kysynnän turvaamiseen täytyy kiinnittää erityistä huomiota. Mäntysahatavaran heikot markkinanäkymät ovat johtaneet myös Kainuun sahoilla huomattaviin tuotannon supistuksiin vuonna 2005, joten suunnitelmakauteen lähdetään hyvin vaikeista oloista. Uusien korvaavien käyttökohteiden löytäminen on metsätalouden kannattavuuden osalta avainasemassa,

koska kantorahatulojen muodostuksessa tukkipuun hakkuut ovat avainasemassa.

Paperiteollisuuden raaka-ainehuollon turvaaminen on ensi arvoisen tärkeitä klusterin liikevaihdon lisäämiseksi Kainuussa. Lisäksi sekä paperiteollisuuden että mekaanisen puunjalostuksen tarvitseman logistiikan toimivuudesta on huolehdittava kaikissa oloissa. Nämä kehittämishaasteet merkitsevät myös mahdollisuuksia uudelle liiketoiminnalle. Uhkana on, muutokset kansainvälisillä markkinoilla aiheuttavat Kainuun paperituotannossa supistuksia.

Metsätalouden toiminnan kehittämiseksi tarvitaan myös paikallisia metsäammattilaisia ja uudenlaista, tieto-verkkoja hyödyntävää metsänomistajien neuvontaa.

Toimenpiteet

Metsätalouden kehittämisen painopisteet ovat:

1. Laadukkaan ja tarvelähtöisen puuraaka-aineen tuottaminen
2. Metsätalous- ja lämpöyrittäjyyden edistäminen
3. Puuenergian käytön lisääminen
4. Ympäristö- ja laatuja järjestelmien tehokas hyväksikäyttö
5. Metsien monikäytön edistäminen

Metsätaloudessa tulee ottaa huomioon metsäluonnon kaikkien tuotteiden sekä virkistys- ja matkailukäytön tärkeys. Esimerkiksi hakkuiden ja metsänhoitotoimenpiteiden maisemallisten vaikutusten mallintamisessa ja koulutuksessa Kainuu voisi tavoitella nousua valtakunnalliseksi kehittäjäksi. Matkailuyrittäjien ja metsätalouden yhteistyötä ja tiedonvaihtoa tulee määrätietoisesti kehittää.

Mekaaninen puunjalostus

Tavoiteltu kehitys

Tavoitteena on vahvistaa olemassa olevia puunjalostuskeskittymiä. Tuotteistamisessa ja tuotantoteknologian edistämässä keskitytään mäntyä jalostavaan teollisuuteen.

Strategia

Kainuun vahvuutena on hyvä raaka-aineen laatu. Kainuussa on vahvoja I-asteen jalostajia, jotka luovat hyviä kehitymis- ja kasvumahdollisuuksia puun jatkojalostajille. I- ja II-asteen jalostajien verkottumisen avulla luodaan edellytyksiä jalostusasteen olennaiseen nostoon ja erikoistumiseen.

Haasteena on koko toimintaketjun parempi hallinta metsästä asiakastuotteiksi. Kansainvälisen liiketoiminnan osaaminen korostuu, koska päämarkkinat ovat jatkossa viennissä.

Jalostusasteen olennainen nostaminen ja erikoistuminen ovat välttämättömyys. Ensimmäisinä vuosina panostetaan sahaus-, höyläys- ja talonrakennusalan jalostusasteen kohottamiseen. Samaan aikaan tehdään työtä toimintaympäristön parantamiseksi niin, että tulevana vuosina toisen asteen jalostus eli valmiiden puutuotteiden merkittävä valmistus- ja vientitoiminta on laajasti käynnissä. Nykyisin sahauksessa on maailmanlaajuisesti runsaasti ylikapasiteettia, sen seurauksena kaikkialla muuallakin pyritään kasvattamaan toisen asteen jalostusta.

Mekaanisen puunjalostuksen kehittäminen ja jalostusarvon kohottaminen vaatii panostamista alan tutkimukseen ja koulutukseen. Oulun yliopiston Mittalaitelaboratorio (MILA) tuottaa mittaustekniikan osaamista. Painopisteenä on puunjalostusyrityksiä hyödyntävä optinen mittaustekniikka, samoin Oulun ja Joensuun yliopistojen laajaa osaamista hyödynnetään maakunnassa.

Woodpolis -hankkeen kautta syntyy Kainuuseen puualan asiakasläheinen osaamiskeskittymä, joka keskittyy puurakentamisen kehittämiskysymyksiin ja koulutukseen.

Panostukset yhteistyöverkostojen ja osaamiskeskittymien kehittämiseen maakunnan sisällä ja maakuntien välillä ovat tärkeitä. Tarvittava yhteistyön tiivistäminen Itä- ja Pohjois-Suomen puualan yritysten, tutkimuslaitosten

ja kehittämis- ja asiantuntijaorganisaatioiden kesken on saatu toteutettua.

Puun sivutuotteiden ja energiankäytön kehittäminen tarjoaa merkittäviä uusia liiketoimintamahdollisuuksia mm. puun pelletöinnissä ja briketöinnissä.

Toimenpiteet

Puutuoteteollisuuden kehittämisen painopisteet pitkälläkin tähtäimellä ovat:

1. Markkinaosaamisen kohottaminen ja asiakaslähtöisten tuotteiden valmistus
2. Yritysverkostojen edistäminen
3. Liikkeenjohdollisten taitojen kehittäminen
4. Ympäristö- ja laatujärjestelmät
5. Henkilöstökoulutukset

Vuoden 2005 aikana Kainuuseen perustetaan maakunnallinen puutuotealan neuvottelukunta. Neuvottelukunnan ensisijaisena tehtävänä on valita vuosittain tärkeimmät kehittämissankkeet ja -toimenpiteet toimialalle.

ELINTARVIKETALOUS

Alkutuotanto

Visio

Kainuun maatilatalouden perusrunko muodostuu 200 maitotilasta, jotka tuottavat vuosittain n. 65 milj. litraa maitoa. Naudanlihaa tuotetaan 50 tilalla vuosittain n. 2 milj. kg, sian- ja lampaanlihaa tuotetaan 25 tilalla. Muita tuotantosuuntia harjoittavia maatiloja on Kainuussa 250 kpl. Kainuu on edelleen luonnonmukaisen maataloustuotannon kärkimaakuntia. Alkutuotannon muutoksia on kuvattu tarkemmin kohdassa "Elinvoimainen ja uudistuva maaseutu".

Elintarviketeollisuus

Visio

Kainuulaiset pk-yritykset valmistavat hyvinvointituotteita, eivät halpoja elintarvikkeita.

Marjat, sienet, luonnonyrtit, pettu, mahla, järvikala ym., ovat suosittuja raaka-aineita terveysvaikutteisuutensa vuoksi. Biotekniikan laboratorio tarjoaa tutkimuspalveluita ja toimii monen pienen yrityksen tuotekehitysyksikkönä. Hyvinvointituotteita viedään ulkomaille. Nykyiseen verrattuna alan yritysten keskimääräistä tuotavuutta on nostettu erityisen reippaasti. Maailman väestön kasvaessa kainuulaisen puhtaan veden arvo on huomattu ja pohjavedestä on saatu tärkeä uusi vientituote.

Valmisruokatuotanto on kasvanut. Matkailu Kainuuseen on kasvanut ja matkailun myötä erilaiset ravitsemusohjelmat. Jatkuvasti tarjotaan erilaisia paasto-, laihdutus- ja liikuntaohjelmia matkailijoille. Näiden ohjelmien toteuttamiseen matkailuyrittäjät tarvitsevat kainuulaisten elintarvikealan pk-yritysten tarjoamista, sienistä ja muista luonnontuotteista valmistamia terveellisiä ruoka-aineita ja valmisruokia. Keliakia, laktoosi-intoleranssi ja erilaiset allergiat tulevat lisääntymään, joten myös näille pienryhmille valmistetut valmisruuat, välipalat ja leivonnaiset työllistävät perheyrittäjiä. Tällaisten ruokien valmistuksessa luomu- ja lähiruoka ovat toivottuja, joten elintarviketuotannon yksi osa on tiiviisti yhteistyössä kainuulaisen matkailun kanssa.

Maitopohjaisten tuotteiden valmistus ja käyttö tulee lisääntymään urheilupiireissä. Biotekniikan laboratorio on näissä tutkimuksissa mukana. Snowpoliksen myötä elintarvikealan koulutus Kainuussa vahvistuu. Osa opiskelijoista jää yrittäjiksi Kainuuseen.

Alkutuotannossa toimii edelleen kannattavasti myös pienehköjä perheviljelmiä. Esi-merkiksi puutarhamarjojen tuottajilla ei ole suuria viljelmiä ja monet heistä harjoittavatkin luomutuotantoa. Ilmaston todennäköinen lämpeneminen parantaa puutarhatuotannon edellytyksiä. Luomutuotanto lisääntyy Kainuussa ja luomutuotteiden vienti Kainuusta ulkomaille myös.

Kainuusta tavoitellaan elintarvikealan pk-yritysten ”taajamaa”, jossa osa yrityksistä on

verkottunut paikallisen matkailun kanssa. Yritykset ovat tuotekehityksessään läheisessä yhteistyössä tutkimuslaitoksiin. Sähköinen kaupankäynti on tehokas tapa palvella ulkomaisia asiakkaita.

KIVIALA

Tavoiteltu kehitys

Kivi- ja kaivannaisalan kasvu jatkuu aiempaa nopeampana ja alan tuotanto monipuolistuu. Alan merkitys Kainuun elinkeinoelämässä vahvistuu. Talkin ja vuolukiven tuotanto ja jalostus laajenee uusiinkin tuotantopaikkoihin, lähes koko myynti suuntautuu kansainvälisille markkinoille. Määrällisesti yritysten tuotanto ja liikevaihto kasvaa paljon, mutta automaation erittäin ripeän kehittämisen seurauksena työpaikkojen määrä niukemmin. Erikoiskivien ja saven hyödyntäminen on käynnissä, kiven markkinat ovat ympäri maailmaa ja saven Suomessa ja Venäjällä.

Alan jalostusaste nousee aivan eri tasolle kuin aiempina vuosikymmeninä, sillä teknologiaa kehitetään huippuunsa maailman markkinoilla pärjäämiseksi ja siellä pysymiseksi. Lisäksi erityisesti muotoiluun ja myyntiosaamiseen kiinnitetään suurta huomiota. Kainuussa onkin tulevaisuudessa jatkuvasti paljon nimekkäitä muotoilijoita eri maista takaamassa asiakkaita kiinnostavien tuotteiden luomisen. Kivialan luontainen yhteistyösuunta on Pohjois-Karjala, josta hankitaan koulutusosaamista. Alan viennissä tehdään tiivistä yhteistyötä rakennuksia ja kalusteita kauppaavien yritysten kanssa.

Uusia kaivoksia eri puolille Kainuuta avattaneen kahdesta kolmeen, työpaikkoja ne tarjoavat kerrannaisineen eri aloille yhteensä yli tuhat. Todennäköisesti yksi kaivos avataan jo kauden alkupuoliskolla. Yhdenkin suuren kaivoksen avaaminen tuo erittäin merkittävän piristysruiskeen mm rakentamiseen ja kuljetuspalveluihin. Uusi kaivostoiminta on suurin odotettavissa oleva positiivinen sysäys alalla. Kaivoshankkeiden toteutuminen ratkeaa vii-

me kädessä kansainvälisillä pääomamarkkinoilla.

PALVELUALAT

Hyvinvointiala

Visio

Yksityisten yritysten tarjoamat hyvinvointipalvelut ovat merkittävä liiketoiminta-ala. Hyvinvointiteknologian innovaatioiden syntymistä ja yritystoimintaa tuetaan. Kainuun sekä lähialueiden yritysten yhteistyöllä saadaan vientiin hyvinvointialan huipputuotteita, joissa seniori-ikäiset muodostavat suuren jatkuvasi kasvavan asiakasryhmä. Hoiva-ala avaa mahdollisuuksia uudelle yritystoiminnalle joko suoraan tai sitä palveleville aloille (mm. ICT, matkailu, liikunta). Syntyy uusia ”rajapintainnovaatioita”. Kainuun maakunta toimii aktiivisena alustana uusien palvelukonseptien ja teknologioiden käyttöönotossa.

Hoivapalveluissa yritysketjut ovat vallanneet nykyistä suuremman osan markkinoista.

Muut palvelut

Visio

Rakennusurakointia ja suunnittelupalveluita tarjotaan etenkin Pohjoismaihin ja Luoteis-Venäjälle. Koulutuspalveluiden uusia asiakkaita voidaan hakea laajemminkin Euroopasta. Liikkeenjohdollisia palveluita tarjoavien tai liike-elämää muuten palvelevien kainuulaisten asiantuntijayritysten lukumäärä kasvaa huomattavasti. Toimintaympäristöä Kainuussa kehitetään vastaamaan myös palvelualan yritysten tarpeita.

Kainuun elinkeinorakenteen muuttamistarve

Nykyisten toimialojen ja ”klustereiden” rajaukset muuttuvat kahdenkymmenen vuoden aikana paljonkin ja kokonaan uusia toimialoja syntyy. Eri toimialojen yritysten säännöllinen yhteistyö lisääntyy etsittäessä uusia asiakas- tarpeita ja tapoja, joilla yritysverkostot voivat täyttää tarpeet. Kaiken liiketoiminnan perusyksikkö on kuitenkin aina yksittäinen yritys, ei toimiala.

Eri alojen kehitysnäkymiä ja rakennemuutosta on hahmoteltu Suomessa eri selvityksissä. Selvitysten päälinjauksia soveltaen voi arvioida kehityksen suunnan kahdenkymmenen vuoden tähtämellä Kainuussa alla olevan hahmotelman mukaisesti. Jäljempänä olevassa hahmotelmassa jokaisen alan kehityksen kohdalle on sisällytetty alan kehitys kerrannaisvaikutuksineen, esimerkiksi kivialaan sitä palveleva kuljetustoiminta työpaikkoineen. Hahmotelmassa on tavoitteellisuuttakin.

Kehittämispanostukset kasvaviin aloihin ovat perusteltuja tulotason nostamiseksi ja uusien työpaikkojen luomiseksi. Kysymys on aktiivisesta rakennemuutoksesta. Heikompien kasvuedellytysten alojen kehittämiseen kannattaa panostaa työpaikkojen vähenemisen ehkäisemiseksi ja alueellisesti tasaisemman kehityksen turvaamiseksi.

On syytä muistaa, että taantuvillakin toimialoilla voi olla nopeasti kasvavia ja kannattavia yrityksiä, jotka voivat saada ainakin kainuulaisittain alan kehityksen positiiviseksi. Nämä mahdollisuudet on tunnistettava ja niihin on tartuttava. Toisaalta tietysti kasvavilla aloilla voi olla hyvinkin tappiollisia yrityksiä.

Ala	liikevaihto	työpaikat
Osaamispohjaiset alat		
Kulttuuriteollisuus	kasvaa nopeasti	kasvaa nopeasti
Hyvinvointiala (yksityinen)	kasvaa nopeasti	kasvaa nopeasti
Palvelut (yksityiset: vienti Kainuusta)	kasvaa nopeasti	kasvaa nopeasti
ICT-ala (tietoliikenne,ohjelmistot)	kasvaa	kasvaa hitaasti
Elektroniikka (suun., sopimusvalm)	kasvaa	kasvaa hitaasti
Metalli	kasvaa hitaasti	pientä kasvua
Alat, joilla luonto ja luonnonvarat tärkeitä osaamisen lisäksi		
Kivi (kiviaines ja malmit)	kasvaa erit nopeasti	kasvaa erit nopeasti
Matkailu (sis ohjelmat ja tapahtumat)	kasvaa nopeasti	kasvaa nopeasti
Metsätalous	pientä kasvua	vähenee
Mek puunjalostus	kasvaa hitaasti	säilyy ennallaan
Alkutuotanto	pientä kasvua	vähenee nopeasti
Elintarviketeollisuus	kasvaa	kasvaa hitaasti

Pitkän aikavälin avainklustereita ovat Kainuussa olevan yliopistotasaisen tutkimus- ja kehitystoiminnan edellytysten perusteella:

1. *ICT, elektroniikka ja metalli*
2. *Elämystuotanto* sisältäen matkailun ja kulttuuriteollisuuden
3. *Metsä ja puu* sisältäen metsätalouden ja mekaanisen puunjalostuksen
4. *Elintarviketalous* sisältäen alkutuotannon ja elintarviketeollisuuden
5. *Hyvinvointiala*

Klusterien keskinäinen priorisointi, resurssointi ja sisällöllinen täsmentäminen tehdään maakuntaohjelmassa.

Muut alat ovat toimialoja, joiden yritysten tarvitsema yliopistotasoinen tutkimus ostetaan muualta Suomesta tai kansainvälisesti. Tutkimusyksiköitä ei siis pyritä synnyttämään Kainuuseen.

6.2.2. Yrittäjyyden ja yritystoiminnan edistäminen

Uuden yritystoiminnan aikaansaamista voidaan pitkällä tähtäimellä parhaiten edistää tiivistämällä yritysten ja koulujen kanssakäymistä peruskoulutasolta alkaen. Myöhemmässä

vaiheessa erityisesti työelämän harjoittelu- jaksojen huolellinen hoitaminen sekä kattava kesätyöpaikkojen tarjoaminen tulee saada säännölliseksi toiminnaksi. Korkeakouluvaiheessa opinnäytetöiden tekeminen yritysten tarjoamista aiheista tarjoaa luontevan kanavan vuorovaikutukseen. Samoin kaikkia opiskelijoita koskeva kansainvälinen harjoittelu osana opiskelua tuo toimintatapoja eri maissa tutummiksi ja auttaa osaltaan yritystoiminnan aloittamisen suunnittelussa. Ammatillisessa aikuiskoulutuksessa oppisopimuskoulutuksen ja yritysten rooli kasvaa, siten oppilaat voivat tutustua yrityksen käytännön tarpeisiin ja hyödyntää modernia konekantaa.

Uutta yritystä suunnittelevalle ihmiselle tarjotaan tietoa eri alojen yritysverkostojen toiminnasta ja verkostojen tarpeesta saada toimintaansa uudenlaisia yrityksiä. Näin aloittamisvaiheen riskiä voidaan pienentää tarjoamalla heti alkuun yksi kiinnostunut asiakas, joka monessa tapauksessa on jo kansainvälisilläkin markkinoilla toimiva yritysverkosto. Laaja-alainen foorumitoiminta, eli eri alojen yritysten, oppilaitosten, kehittämisorganisaatioiden ja rahoittajien yhteiset tapaamiset, voi laajentaa kontaktipintaa myös uutta yritystä suunnittelevien kanssa eli foorumeihin kannattaa kutsua mukaan kaikkia alan yritystoiminnas-

ta kiinnostuneita. Aloittamista suunnitteleville tarjotaan myös heidän halutessaan mahdollisuuksia keskustella kahden kesken alalla toimivien yrittäjien kanssa, näin yrittäjäkandidaatti saa henkistä tukea ideansa kehittämiseen. Aivan erityisesti naisten yrittäjyyden lisäämiseen on panostettava uusin tavoin.

Useimmiten menestyvä ja kasvava yritys synnyttää ympärilleen uutta menestyvää yritystoimintaa, sitä voisi jopa pitää yhtenä menestyksen mittarina. Yrityksestä irtautuu yksittäisiä ihmisiä tai jopa henkilöstöryhmiä uutta tarkasti rajattua yritysidea toteuttamaan. Näitä irtautumisia tulee kehittämisorganisaatioiden ja konsulttiyritysten tukea. Yritysten omistuksen sukupolvenvaihdoksiin valmistautuminen ja valmentaminen on jatkossa kehittämisorganisaatioiden ja alan konsulttiyritysten aiempaa mittavampi haaste.

Toiminnassa olevien yritysten kannalta julkishallinnon ensimmäinen tehtävä on peruspalveluiden saatavuuden ja laadun takaaminen, niin että osaavan työvoiman saatavuus turvataan ja luodaan edellytykset työntekijöiden asumiselle maakunnassa. Osaavan työvoiman tarpeen tyydyttäminen merkitsee myös suunnitelmallisen maahanmuuton edistämistä. Tehtävä kattaa niin opetus-, terveys- ja sosiaalipalvelut sekä hyvin toimivan yhdyskuntarakenteen aikaansaamisen kuin liikenne- ja tietoliikenneyhteyksien tarjoamisen. Julkishallinto voi omalla toiminnallaan vaikuttaa hyvin paljon aktiivisen yhteistyöilmapiiriin luomiseen. Toimivien yritysten ja julkishallinnon suoran kanssakäymisen tulee olla jatkuvaa, niin että tarvittaessa voidaan kumppanuuden periaatteella osallistua esimerkiksi merkittävien laajennusten tai tuotantosuunnan muutosten edellyttämiin toimenpiteisiin. Uuden yritystoiminnan hankkimisessakin Kainuuseen julkishallinnon rooli on merkittävä. Julkishallinnon rooli elinkeinoelämän toimintaedellytysten luojana ja ylläpitäjänä säilyy siis jatkuvasti erittäin tärkeänä.

EU-lainsäädännön kehittäminen ohjaa julkishallinnon roolia yksittäisen yrityksen toimin-

nan edistämisessä. Oletettavasti Euroopan laajuinen suuntaus on takausten ja takuiden roolin kasvaminen suoriin avustuksiin nähden. Teknologian kehittämisen lisäksi erityistä huomiota kiinnitetään liikkeenjohtotaitojen kehittämiseen ja muotoilupalveluiden saatavuuteen. Tukitoimia kohdennetaan entistä enemmän yritysten yhteisiin kehittämisponnistuksiin ja kansainvälistymiseen. Pääomaisijotukset alkaviin ja nopeimmin kasvaviin yrityksiin tapahtuvat pääsääntöisesti yksityisen ja julkisen tahon yhteistyössä riskien jakamiseksi.

6.3. Elinvoimainen ja uudistuva maaseutu

Lähtökohtia

Kainuun maaseutualueilla asuu noin 28 000 asukasta eli kolmannes koko maakunnan väestöstä (v. 2002). Väestön määrä on vähentynyt, mutta vähentyminen ei ole kuitenkaan pienentänyt asutun alueen kokonaispinta-alaa eli infrastruktuurin ylläpitotarve ei ole paljoa vähentynyt. Maaseutuväestön ikärakenne ei poikkea kovin paljoa kuntien keskimääräisestä ikärakenteesta. Sen sijaan maaseudulla työikäisten osuus on pienempi kuin koko kunnan alueella keskimäärin ja sukupuolijakauma on miesvaltainen.

Kainuun maatilatalous on kokenut EU-jäsenyyden aikana voimakkaan rakennemuutoksen. Maatilojen lukumäärä on vähentynyt yli kolmanneksella (-36%), mutta keskipeltoala on kasvanut yli 50% vuoden 1995 tilanteeseen verrattuna. Rakennemuutoksen seurauksena kainuulaisten viljelijöiden keski-ikä (47,4v.) on maan keskiarvoa (48,5 v.) alempi.

Kainuulainen maatilatalous perustuu pääosin maidontuotantoon. Vuoden 2004 lopussa Kainuussa oli noin 520 maitotilaa ja ne tuottivat 65 milj. litraa maitoa, mikä merkitsee 118 000 litran tilakohtaista tuotosta. Maidon myyntitulot ovat olleet viime vuosina lähes 25 M€ /v, joka on lähes neljä viidesosaa Kai-

nuun maatalouden myyntituloista. Valtaosa muista maatalouden myyntituloista muodostuu tätä nykyä naudanlihan myyntitulosta. Emolehmiin perustuva naudanlihan tuotanto on selkeällä kasvu-uralla Kainuussa. Suorilla tulotuilla (EU, kansallinen) on tärkeä merkitys tilojen tulomuodostuksessa.

Lähes joka toisella kainuulaisella maatilalla harjoitetaan maatalouden lisäksi muuta yrittäjätoimintaa yhdellä tai useammalla toimialalla. Suurimpia toimialoja ovat koneurakointi (47%), matkailu-, majoitus-, ja virkistyspalvelut (13%). Yritykset toimivat pääasiassa perheyrittäjinä, joskin ulkopuolisen työvoiman käyttö on viime vuosina lisääntynyt. Vuonna 2003 monialaiset tilat työllistivät yhteensä 170 vierasta työntekijää kokonaistyöllistämiskäytön ollessa 327 htv.

Lähes kaikilla toimivilla tiloilla on omistuksessaan metsämaata. Tilojen keskimääräinen tilakohtainen metsäala oli vuonna 2004 87 ha. Tilakohtainen keskimetsäala on ollut kasvussa viime vuosina. Metsätalous tuottaa nykyisin vajaat 15 % (v. 2003 13 M€) maatilojen kokonaistuloista.

Kainuun maatilojen kokonaistulot olivat vuonna 2003 yhteensä 91 MEUR. Tulot ovat kasvaneet vuosina 2000 – 2003 keskimäärin 3,4 % vuodessa, mikä on merkittävästi enemmän kuin koko maassa keskimäärin (0.9%). Maatilatalouden tulovirrat kerrannaisvaikutuksineen ovat merkittäviä Kainuun alue- ja kuntataloudelle.

Kainuussa on noin 150 kylä- ja asukastoimikuntaa. Suunnitelmallinen kehittämistoiminta on viety kyliin ja päivitetty kyläsuunnitelma on olemassa tällä hetkellä noin 80:lla kylällä. Tärkeää on saada kylien ja sekä kunta että maakuntatason viranomaisien välinen luonteva vuoropuhelu aikaan. Osa kylistä on laatinut useamman kylän yhteisen suunnitelman, mikä edesauttaa kylien välistä yhteistyötä ja lisää aktiivien määrää kylien kehittämistyössä.

Kainuun maaseutu 2025

Kainuun maaseutu kattaa yli 95 % Kainuun maa-alasta ja yli 25 % maakunnan väestöstä. Maaseutuväestö on hajallaan maakunnan alueella, joskin väestön keskittymiä on kaupunkien ja suurimpien kuntataajamien läheisellä maaseudulla maaseutuasumista tukevan maakäyttö- ja kaavoituspolitiikan ansiosta. Osalla syrjäisimpien maaseudun kylistä kylien elävyys on lähes pelkästään loma-asukkaiden sekä luonto- ja elämysmatkailun tuottamien toimintojen varassa.

Kainuun maaseutu tuottaa edelleen merkittävät määrät perusraaka-aineita elintarvike- ja metsäteollisuudelle. Myös maaperän kivi- ja mineraalivarat ovat muodostuneet merkittäväksi raaka-ainelähteiksi. Maaseutu tarjoaa hyvät puitteet monipuoliseksi kehittyneelle elämys- ja luontomatkailuliiketoiminnalle. Elävien kylien ja aktiivisten ihmisten rooli alueen toimeliaisuuden ylläpidossa on merkittävä.

Kainuun maatilatalouden perusrunko muodostuu 200 maitotilasta, jotka tuottavat vuosittain n. 65 milj. litraa maitoa. Naudanlihaa tuotetaan 50 tilalla vuosittain n. 2 milj. kg, sian- ja lampaanlihaa tuotetaan 25 tilalla. Muita tuotantosuuntia harjoittavia maatiloja on Kainuussa 250 kpl. Hevostaloudesta on muodostunut merkittävä tuotantosuunta 100 tilalle. Kainuu on edelleen luonnonmukaisen maataloustuotannon kärkimaakuntia. Tämän lisäksi Kainuun maaseudulla toimii maatiloilta käsin 400 monialaista maaseutuyritystä, joiden tulolähteet ovat metsätalouteen ja puujalostukseen, koneurakointiin ja matkailuun tai hoivaan liittyvissä toiminnoissa. Maatilatalous ja maaseutuyrittäjätyö työllistää suoraan 1100 henkilöä. Myös muuta yritystoimintaa on kehitetty alueelle.

Kainuun metsistä korjataan vuosittain 4,5 milj. m³ ainespuuta. Pääosa kasvatusmetsien puuraaka-aineesta jalostetaan maakunnassa paperituotteiksi jalostustekniikassa tapahtuneen kehityksen ansiosta. Merkittävä osa kasvatushakkuista ja päätehakkuista saata-

vasta raaka-aineesta jalostetaan maakunnassa mekaanisen metsäteollisuuden tuotteiksi. Puunkorjuun ja metsänhoidon työt työllistävät maaseutualueilla 900 henkilöä (nykyinen työllisyys säilyy, koska hakkuumäärä kasvaa 35 – 50%). Metsätalouden toiminnan laajuus ja sen eteen tehty pitkäjänteinen kehittämistyö on mahdollistanut kemiallisen metsäteollisuuden säilymisen kilpailukykyisenä alueella ja mekaanisen metsäteollisuuden kehittymisen ajan vaatimuksia vastaavana.

Kehityksen vaikuttavista riskitekijöistä merkittävimmät ovat maailmankaupan vapauttamiseen liittyvien WTO-neuvottelujen tuloksena tehdyt muutokset EU yhteisessä maatalouspolitiikassa. Maataloustuotteiden tuottajahintojen odotetaan laskevan lyhyellä aikavälillä. Tätä kehitystä korvaavien maataloustukien ohjautuminen tiloille suorina tukina ohjaa olemassa olevaa maataloustuotantoa laajaperäisempään suuntaan ja sitä kautta edesauttaa viljellyn alan säilymistä. Toisaalta EU:n laajentumisesta aiheutuvat paineet EU:n budjettikehyksen ja yhteiseen rahoitukseen voivat johtaa tulotukijärjestelmien rahoituksen vähenemiseen, osin tai kokonaan kansallistamiseen. Esitetty kehitys luo voimakkaita poliittisia paineita tukijärjestelmiä kohtaan ja voi muodostaa suomalaisen ja kainuulaisen maatalouden kohtalonkysymyksen tulevaisuudessa. Suomalaisen maatalouden edun mukaista ei ole tukijärjestelmien kansallistaminen.

Strategisesti tärkeät kysymykset Kainuun maaseudun elinvoiman säilyttämisessä liittyvät alueen ominaispiirteisiin räätälöityjen kehittämiskeinojen käyttöön ottoon maaseudun kehittämisessä. Perinteistä maataloutta harjoittavien yritysten lukumäärä ei enää pysty turvaamaan maaseudun elävyyttä; alueella tarvitaan ao. tuotantoa vastaava määrää muita yrityksiä, jotka harjoittavat maataloilta tai maalta käsin muita yritystoiminnan muotoja.

Kylätoiminta

Kainuun maaseudulla on eläviä ja elinkei-

nopohjaltaan monipuolisia kyliä, joiden toiminnan perustana on maakunnallinen kylien yhteistyö ja aktiivinen kehittämistoiminta. Kansalaistoimijat toimivat aktiivisina paikallisina ja kansainvälisinä kehittäjinä tiiviissä yhteistyössä keskenään. Keskeisenä vastuunkantajana toimii kylätoimintaliike. Kylien ja paikallisyhteisöjen toiminta muodostaa vuorovaikutuskanavan paikallisten ihmisten ja kuntien sekä muiden viranomaistahojen välille. Kyläyhdistysten toiminta ja vapaaehtoistyö muodostavat myös tärkeän osatekijän palvelutuotannossa. Paikallisyhteisöjen aktiivinen toiminta omalta osaltaan aktivoi ja kehittää maaseutualueille uusia elinkeinoja ja työllistymismahdollisuuksia.

Kylien yhteiset kylätalot ovat paikallisia toiminta- ja palvelukeskuksia, joihin kansalaisjärjestöt, paikalliset asukkaat, vapaa-ajan asukkaat, julkishallinto ja elinkeinoelämä tuovat yhdessä palvelutoimintoja (mm. hyvinvointipalvelut eri muodoissaan, koulutukset, virkistystoiminta, julkishallinnon palvelupisteet, yritysten toimitilat jne.) Paikallisyhteydet ja vesihuolto on turvattu ja nopeat tietoliikenneyhteydet mahdollistavat monien palvelujen toteuttamisen uudella tavalla.

6.4. Hyvinvoinnin edellytysten parantaminen

Hyvä elämä

Hyvän elämän tavoite sisältää tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden ja sosiaalisen turvallisuuden toteutumisen. Hyvän elämän määrittelee kukin omista lähtökohdistaan. Yksilöiden ja yhteisöjen välinen vuorovaikutus ja vaikuttamisen mahdollisuudet lisäävät elämisen laatua. Kainuussa korostuu yhteisöllisyys ja ihmisen arvostaminen. Tärkeää on vapaus ja mahdollisuus valita itselle ja perheelle sopivat palvelut eri elämänvaiheissa ja -tilanteissa. Hyvän elämän perustekijöitä ovat mm. terveys, asuminen, koulutus, työ palvelujen saataavuus ja Kainuun luonto rikkauksineen. Kainuu on ihmisläheinen maakunta.

Keskeisiä kehittämiskohteita:

- ▲ Yhteisöllisyyden vahvistaminen
- ▲ Itsetunnon kohentaminen
- ▲ Koulutustason nostaminen
- ▲ Työllisyyden hoito

Hyvinvoinnin edellytysten parantamisessa on valittu kaksi Kainuulle kriittistä päästrategiaa:

- 1) Rakennetyöttömyyden purku ja syrjäytymisen ehkäisy
- 2) Hyvinvointipalvelujen turvaaminen asukkailla

6.4.1. Rakennetyöttömyyden purku ja syrjäytymisen ehkäiseminen

Parannetaan pitkäaikaistyöttömien ja riskiryhmien työllistymisedellytyksiä

Yksilöitä ryhdytään nopeasti tukemaan työllistymiseen. Ongelmien ei anneta pitkittyä. Työllisyyden hoidossa vahvistetaan Kainuussa kumppanuustoimintaa.

Kainuussa luodaan kouluttautumis-, työharjoittelu- ja työmahdollisuuksia kaikille:

- ▲ alle 25 –vuotiaalle työttömille vähintään 3. kuukaudessa,
- ▲ työkykyisille työttömille yksinhuoltajille ja lapsiperheellisille 6. kuukaudessa,
- ▲ kaikille 2 vuotta (poikkeuslailla 1 vuotta) työttömänä olleille
- ▲ työtoimintaa järjestetään pysyvästi vajaakuntoisille.

Rakenteellisen työttömyyden purkamisessa kohderyhmänä ovat ns. vaikeasti työllistyvät ja ne, joilla työttömyys on vaarassa pitkittyä ja toistua.

Keskeinen painopiste rakenteellisen työttömyyden purkamisessa on estää työttömyyden pitkittyminen.

Palveluissa painotetaan työnhakijoiden palvelutarpeen arviointia ja tehdyn arvion perusteella annettavia asiakkaan tarpeen mukaisia

palveluja (työvoimakoulutus, yksilöity työnhakusuunnitelma, työvoiman palvelukeskuksen palvelut jne.).

Vuonna 2005 käynnistynyt Kainuun työvoiman palvelukeskus antaa mahdollisuuden moniammatilliseen (työhallinto, KELA, sosiaalitoimi) ja yksilölliseen ohjaukseen silloin, kun työnhakija tarvitsee koulutuksen ja työpaikan lisäksi muutakin tukea työmarkkinoille sijoittumiseksi.

Nuorten työttömyyden pitkittymistä ehkäistään ns. nuorten yhteiskuntatakuulla. Jokaiselle alle 25 -vuotiaalle työttömälle nuorelle tarjotaan hänen tilannettaan edistävä aktiivivaihtoehto ennen kuin työttömyys on jatkunut kolmea kuukautta pitempään. Työllisyysohjelman mukaisia vaihtoehtoja ovat koulutus-, työharjoittelu- tai työpajatoiminta. Nuoren tarpeisiin sopiva vaihtoehto sovitaan työvoimatoimistossa yhdessä hakijan kanssa sovittavassa yksilöidyssä työnhakusuunnitelmassa. Keskeisintä on palvelutarpeen mahdollisimman nopea arvioiminen ja sen pohjalta avunannon käynnistäminen.

Nuorten yhteiskuntatakuun onnistuminen edellyttää eri tahojen yhteistyötä. Kainuussa toimivat suunnitelmallisesti yhteistyössä sosiaali- ja terveys- sekä nuoriso- ja koulutusasiantuntijat, erityisesti opinto-ohjaajat, samoin työpajat ja Kelan kuntoutusasiantuntijat.

Ennalta ehkäistään syrjäytymistä

Kehitetään työelämää työssä jaksamisen näkökulmasta. Se tarkoittaa mm. parannuksia johtamisessa, työn vaihtelevuuden lisäämistä, varhaista puuttumista ongelmiin, oivaltavaa työterveyshuoltoa, rikastavia työyhteisöjä. Vähennetään positiivisilla keinoilla Kainuussa ominaista ennenaikaista eläkkeelle siirtymistä.

Työelämän kehittämistä ja yksilöllisiä toimenpiteitä tulee vahvistaa myös ennakoitavissa olevan työvoimapulan takia.

Vaikeasti työllistyviä palvelee yksilöllisten tarpeiden pohjalta moniammatillisesti ja viipymättä yhdeltä luukulta työvoiman palvelukeskuksessa.

Nuorille taataan koulutus- työ- tai työharjoittelupaikka

Nuorille alle 25 –vuotiaille tarjotaan valmentautumispaikka viimeistään kolmen kuukauden työttömyyden jälkeen.

Työpaikkojen ja oppilaitosten yhteistyöllä ja kumppanuudella järjestetään koulunsa päätävälle nuorille jatkokoulutus- tai työpaikka.

Otetaan laajasti käyttöön koululaisten kesätyösetelikäytäntö, joka laajentaa kesätyötarjontaa sekä perehdyttää nuoret työhön ja kotiseudun yrityksiin.

6.4.2. Hyvinvointipalvelut

Visio

Kainuu turvaa hyvinvointipalvelut asukkailleen eri toimijoiden yhteistyönä, teknologian ja innovaatioiden avulla. Kainuulaisilla on mahdollisuus valita tarvitsemansa hyvinvointipalvelut eri palvelutuottajien monipuolisesta tarjonnasta. Hyvinvointitutkimus, -koulutus ja kehittämistoiminta ovat luonteva osa uudistuvaa hyvinvointipalvelujärjestelmää.

Edistetään hyvinvointia ja terveyttä vahvistamalla ennalta ehkäisevää toimintaa, yhteisöllisyyttä ja ihmisten itsetuntoa

Omatoimisen ja itsenäisen selviytymisen tukeminen elämänkulun eri vaiheissa

- ▲ Terveyttä ja vireyttä ylläpitäviä elämäntapoja, liikunta-, kulttuuri- ja vapaa-ajanpalveluita edistetään.
- ▲ Kainuun eri väestö- ja ikäryhmien omatoimisuutta ja vastuunottoa omasta elämästä kannustetaan.
- ▲ Kainuulaisten yhteenkuuluvuutta (mehenkeä) ja itsetuntoa vahvistetaan sekä

edistetään ihmisten välistä vuorovaikutusta.

- ▲ Ikäihmisten ja erityisryhmien terveysliikuntaa ja elämänhallintaa tuetaan.

Suunnataan toimintaa korjaavasta työstä ennalta ehkäisevään toimintaan

- ▲ Kehitetään ja toteutetaan määrätietoisesti toimintamalleja, joilla väestöryhmittäisiä terveyseroja saadaan kavennettua.
- ▲ Resursseja suunnataan uudelleen sairastavuuden yms. tarvetekijöiden mukaisesti.

Kainuussa on terveellinen, turvallinen ja viihtyisä elinympäristö, jossa vallitsee niin tiedollinen kuin toiminnallinenkin esteettömyys.

Turvataan tarpeen mukaisten, yhteisesti hyväksyttyjen palvelujen saatavuus

Kainuussa tuotetaan laadukkaat hyvinvointipalvelut muuta maata edullisemmin ja tehokkaammin

- ▲ Hallintokokeilun aikana luodulla mallilla turvataan perushyvinvointipalvelut koko Kainuun alueelle.
- ▲ Maakuntahallinto vastaa osaltaan palvelujen järjestämisestä (welfare mix).
- ▲ Kainuulaiset ovat valveutuneita ja osaavia hyvinvointiin liittyvien tietopalvelujen käyttäjiä. Etäkonsultaatio on arkipäivää
- ▲ Kainuussa on toimivat perhepalvelukeskukset (perhetalot), jotka tukevat lapsiperheiden arkea.

Julkinen palvelujärjestelmä, yritykset, koulutusorganisaatiot ja kansalaisjärjestöt toimivat tiiviissä yhteistyössä. Yhteistyölinkkinä, tiedon ja kokemusten vaihdon kenttänä toimii Kainuun hyvinvointifoorumi.

Kehitetään edelleen hyvinvointipalveluita mahdollistaen asiakkaille valinnan vapaus

Uusia hoitomalleja ja toimintatapoja on otettu käyttöön kaikilla sosiaali- ja terveydenhuollon osa-alueilla.

- ▲ Perusterveydenhuolto ja erikoissaira-

hoito muodostavat saumattoman palveluketjun, johon liittyvät tarvittavat sosiaalihuollon palvelut asiakaslähtöiseksi kokonaisuudeksi.

- ▲ Ikääntyvien kotona omainen selviytyminen ohjaa toimintojen järjestämistä.
- ▲ Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmäintegraatiot, organisaatorajat ylittävät tietojärjestelmät ja virtuaalisairaalat ovat kainuulaisen yhteistyön ja toimintatapojen muutosten tulosta ja ne tukevat osaltaan asiakkaan valinnan vapautta.

Hyvinvointipalvelut ovat yksi merkittävä liiketoiminta-ala.

- ▲ Hyvinvointiteknologian innovaatioiden syntymistä ja yritystoimintaa tuetaan.
- ▲ Kainuuseen perustetun vanhustyön ja gerontechnologian tutkimus- ja kehittämisyksikön, alueen sekä lähialueiden yritysten yhteistyöllä saadaan vientiin hyvinvointialan huipputuotteita.
- ▲ Hoiva-ala avaa mahdollisuuksia uudelle yritystoiminnalle joko suoraan tai sitä palveleville aloille (mm. ICT, matkailu, liikunta). Syntyy uusia ”rajapintainnovaatioita”.
- ▲ Kainuun maakunta toimii aktiivisena alustana uusien palvelukonseptien ja teknologioiden käyttöönotossa.

Maakunnallinen ”hyvinvointialan osaamiskeskittymä” vastaa hyvinvoinnin/pahoinvoinnin tilaan liittyvästä seurannasta ja tutkimuksesta sekä toiminnan arvioinnista, jonka avulla pidetään yllä ja syvennetään eri tahojen dialogia sekä etsitään jatkuvasti eri alojen synergioita.

6.5. Aluerakenteen ja infrastruktuurin toimintakyvyn vahvistaminen ja ympäristön hoito

6.5.1. Perusrakenteiden tason ja toimivuuden parantaminen

Aluerakenne

Aluerakenteella tarkoitetaan eri yhdyskunta-

toimintojen ja niiden välisten vuorovaikutusjärjestelmien muodostamaa alueellista kokonaisuutta. Aluerakenteen tärkeimpiä osatekijöitä ovat työpaikat, asuminen, palvelut ja liikenne. Niiden keskinäinen sijainti, niihin liittyvät toiminnot ja vuorovaikutussuhteet muodostavat aluerakenteen ominaispiirteet. Myös luonnonympäristö on osa aluerakennetta luoden perusedellytykset eri yhdyskuntatoimintojen sijoittumiselle.

Kainuun aluerakenne on perinteisesti perustunut kymmenen varsin itsenäisesti toimivan kunnan ja kuntakeskuksen muodostamaan verkostoon. Tulevaisuudessa Kainuun aluerakenteen perusrunko muodostuu kolmesta vahvasta keskuksista. Maakuntakeskuksena toimivasta Kajaani – Sotkamo alueesta sekä seudullisina keskuksina toimivista Kuhmon ja Suomussalmen keskustaajamista. Kolmen keskustaajaman verkostoa täydentää muiden kuntakeskusten verkosto ja kyläverkosto.

Vuoden 2005 alusta Kainuun sosiaali- ja terveydenhuolto sekä toisen asteen koulutus järjestetään ja hallinnoidaan Vaalan kuntaa lukuun ottamatta maakunnallisesti. Palvelujen tuotanto tapahtuu pääsääntöisesti entisissä yksiköissä tai seudullisesti. Vaalan kunta tekee palvelujen järjestämisessä yhteistyötä myös maakuntarajan ulkopuolella olevien kuntien kanssa.

Tulevaisuudessa elinkeinotoiminnan kehittäminen ja kunnallisten palvelujen tuottaminen edellyttää entistä ennakkoluulottomampia yhteistyömuotoja, joissa ylitetään kunnallisia, seutukunnallisia, maakunnallisia joskus jopa valtakunnallisia rajoja. Elinkeinotoiminnan kehittäminen tulee todennäköisesti rakentamaan kunta-, seutukunta- tai maakuntarajoista riippumattomien verkostojen ympärille.

Maakuntien välisen yhteistyön perustana ovat ylimaakunnalliset kehittämisvyöhykkeet sekä osaamis- ja aluekeskusten verkosto. Ne ovat osa valtakunnan tason aluerakennetta toteuttaen samalla valtakunnallisia kehittämistavoitteita.

Infrastrukturi

Alueiden perusinfrastrukturi muodostuu eri toimintoja mahdollistavista rakenteista kuten rakennuksista, kunnallistekniikasta, liikenne- ja tietoliikennejärjestelmistä sekä energiahuollosta. Laajempaa käsitettä käytettäessä infrastruktuuriin voidaan edellisten lisäksi lukea ns. aineettomana infrastruktuurina alueen kilpailuasemaan ja vetovoimaan vaikuttavat tekijät kuten fyysinen ympäristö palveluineen, koulutusmahdollisuudet, yritysten tukipalvelut jne.

Tulevaisuudessa perusinfrastruktuuriin liittyvinä haasteina ovat väestön väheneminen ja ikääntyminen sekä rakentamispaineiden kohdistuminen usein taajamien ulkopuolisille, vetovoimaisille alueille.

Kun perusinfrastruktuuriin liittyviä ratkaisuja tehdään väestön vähentyessä, kiinnitetään erityistä huomiota odotettavissa olevaan väestökehitykseen. Uudet toiminnot pyritään ensisijaisesti sijoittamaan olemassa olevien rakenteiden yhteyteen. Tällöin vältetään uuden infrastruktuurin rakentamiskustannuksilta ja väestön vähentymisen takia vajaa-käyttöiseksi jäävää infrastruktuuria voidaan hyödyntää entistä tehokkaammin.

Kainuun eräänä vetovoimatekijänä ovat hyvin saavutettavissa olevat ja ympärivuotiseen asumiseen soveltuvat maaseutu- ja ranta-alueet. Kunnat voivat maankäyttöratkaisuja tehdessään hyödyntää tällaisia alueita osoittamalla niille asuntorakentamista ja sallimalla loma-asuntojen muuttamisia pysyviksi asunnoiksi. Kun taajamien ulkopuolisia alueita hyödynnetään asuinalueina, on tarvetta samalla kehittää uusia toimintamalleja teknisten verkostojen toteuttamiseksi sellaisille alueille, joita ei ole mahdollista liittää kunnallisten verkostojen piiriin.

Ikääntyvä väestö tarvitsee sosiaalista hyvinvointia tukevia asumismuotoja, esteettömiä liikkumismahdollisuuksia ja toimivia julkisen liikenteen yhteyksiä. Maankäytön suunnittelussa ja rakennustoiminnassa kiinnitetään

huomiota esteettömyyteen, palvelujen saatavuuteen ja siihen, että kaikilla ikäluokilla on mahdollisuus sosiaalista hyvinvointia tukevaan asumismuotoon kyläyhteisössä, taajamassa tai kuntakeskuksessa.

Maakunnan tärkeitä liikennejärjestelmää ja logistisia keskuksia kehitetään ja julkisen liikenteen toimintaedellytyksiä turvataan vaihtoehtona henkilöautoilulle. Julkisen liikenteen palvelutaso mitoitetaan kysyntää vastaavaksi. Tavoitteena on vähintään palvelutaso, joka mahdollistaa arkipäivisin päivittäisen asiointin kuntakeskuksista maakuntakeskukseen sekä päivittäiset jatkoliikenneyhteydet kuntakeskuksista Kajaanin lentoasemalle ja rautatieasemalle. Kajaanista toimii päivittäiset asiointiliikenneyhteydet tärkeisiin maakunnan ulkopuolisiin keskuksiin kuten Ouluun ja Helsinkiin. Kainuun liikennejärjestelmän kunnosta huolehditaan. Tieverkon kattavuudessa ja kunnossapidossa huomioidaan työmatka-, asiointi- ja palveluliikennemäärien ohella raaka-ainekuljetusten ja matkailuliikenteen tarpeet. Toimivan rataverkon laajuus säilytetään vähintään nykytasolla. Raideliikenteen kehittämisen osalta keskeisiä painopistealoja ovat tavaraliikenteen tehokkuus ja sujuvuus sekä henkilöliikenteen nopeus ja palvelutaso.

Maakunnan vetovoimaa parannetaan kehittämällä tietoliikenneyhteyksiä, lisäämällä koulutusta, kannustamalla ja tukemalla yrittäjyyttä, sekä suojelemalla ja parantamalla fyysistä ja inhimillistä ympäristöä. Taajamien viihtyisyyteen vaikuttavat tekijät tunnistetaan ja viihtyisyyttä parannetaan suunnitelmallisesti.

Ylimaakunnallisia vyöhykkeitä kehitetään maakuntien välisenä ja kansainvälisenä yhteistyönä. Oulu–Kajaani–Arkangel -kehittämisyvyöhyke on Oulusta Kainuun ja Vienan Karjalan kautta Arkangelin ja Komin alueelle ulottuva kansainvälinen kehittämisvyöhyke. Vyöhyke kuuluu osana laajempaan globaaliin N.E.W. hankkeeseen, jonka tavoitteena on kehittää toimivat maaliikenneyhteydet Narvikin satamasta Oulun, Kainuun ja Vartiuksen sekä Venäjän kautta Kaukoitään. Kainuussa

vyöhykkeen kehittämistavoitteisiin kuuluu erityisesti Vartiuksen kautta kulkevien rajaliikenneyhteyskehittämisen.

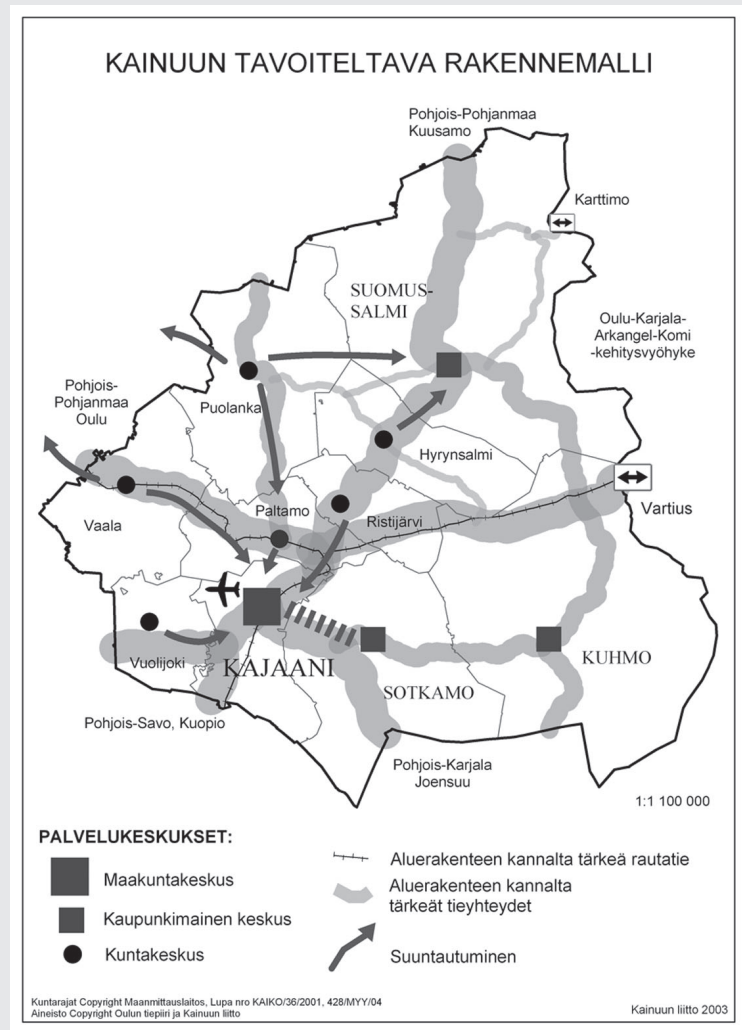
Oulu – Kajaani – Arkangel -vyöhykkeen osana on Oulu–Kajaani –kehittämisyöhyke (OuKa), joka käsittää Oulun ja Kajaanin lisäksi Oulujokilaakson kunnat Pohjois-Pohjanmaalta sekä Vaalan, Paltamon, Ristijärven, Sotkamon ja Kuhmon Kainuusta. Vyöhykkeen kehittämisessä painopistealueita ovat osaamisen kerryttäminen ja yhteistoiminnan, toimintaympäristöjen sekä liikenneyhteyksien kehittäminen. Tärkeitä kehitettäviä liikenneyhteyksiä ovat alueen raideliikenne sekä tieliikenneyhteydet Oulusta Kajaaniin sekä itärajalle Kuhmoon ja Vartiukseen.

Valtatie 5 sekä Savon rata muodostavat merkittävän matkustaja- ja tavaraliikenteen väylän

Pohjois- ja Etelä-Suomen välille. Valtatietä 5 kehitetään osana valtakunnallista runkotieverkkoa. Tien kehittämisessä kiinnitetään erityisesti huomiota liikenteen palvelutasoon, sujuvuuteen ja turvallisuuteen. Savonradan kehittämisessä on tavoitteena tuntuva junaliikenteen nopeustason nostaminen ja tavaraliikenteen akselipainojen korottaminen.

Valtatie 6 sekä Kontiomäki – Nurmes ratayhteys muodostavat tärkeän kehittämisväylän Kainuusta Itä-Suomen kautta Petroskoin ja Pietarin alueille. Valtatietä 6 kehitetään erityisesti matkailuliikenneväylänä. Kontiomäki – Nurmes radan kehittämisessä alkuvaiheen painopiste on radan perusparannuksessa ja tavaraliikenteen edellytysten parantamisessa. Samalla luodaan edellytyksiä rataosan henkilöliikenteen kehittämiselle.

Kuva 12. Kainuun tavoiteltava rakennemalli

6.5.2. Hyvä ympäristö

Ympäristö

Visio

”Kainuun ympäristö on omaleimainen, luonnoltaan monimuotoinen, käyttökelpoinen ja vetovoimainen.

Elinympäristö – viihtyisä, terveellinen, luonnoläheinen ja kulttuuripohjaan nojautuva.

Luonnonympäristö – monimuotoinen, terve ja luonnonmukainen

Elinkeinot ja tuotanto – perustana luonnonvarojen kestävä käyttö.”

Ympäristön tila tunnetaan ja maakunnassa ei ole todennettavissa vakavaa ympäristön pilaantumista, eikä pilaantumisesta aiheudu terveys- tai ympäristöriskejä asukkaille ja luonnolle. Kainuulaiset arvostavat omaa elinympäristöään ja pitävät siitä hyvää huolta.

Maakunnan luonnon vetovoimaisuus ja monimuotoisuuden ylläpito perustuu luonnonvarojen ja talouskäytössä olevien alueiden kestäväan käyttöön ja hoitoon sekä monipuoliseen luonnonsuojelualueiden verkostoon.

Yleistä

Ympäristöalaan kohdistuu kansallisia ja EU-tasoisia säännöksiä ja myös muita kansainvälisiä sopimuksia ja velvoitteita. Kuluttajien lisääntyvä ympäristötietoisuus ja ympäristöarvojen vahvistuminen sekä ostoskäyttäytyminen joudutaan ottamaan huomioon. Tietoisuus ympäristön kestävävyn ja raaka-aineiden rajallisuudesta sekä ilmastonmuutoksen tuomat haasteet vahvistavat tätä kehitystä. Kainuun ympäristön tilaan vaikuttavat maakunnan omien toimenpiteiden lisäksi maailmanlaajuiset ja lähialueilla, mm. Venäjällä tapahtuvat ympäristömuutokset

Tavoitteet

Luonnonympäristö

Kainuun luonnolle ominaisten luontotyyppien ja lajien luontaiset levinneisyysalueet pysyvät vakaina ja uhanalaisten lajien suojelutaso paranee. Luonnon monimuotoisuuden väheneminen hidastuu, eikä uusien lajien olemassaolo vaarannu.

Elin- ja kulttuuriympäristöt

Varaudutaan väestön ja väestörakenteen muutoksiin. Elinympäristöt säilytetään terveisinä, turvallisina ja viihtyisinä. Elinympäristön toimivuutta ja taloudellisuutta parannetaan hyödyntämällä olemassa olevia rakenteita. Taajamien eheyttämisen yhteydessä parannetaan elinympäristön laatua. Liikenneympäristöt ovat turvallisista ja helppoja käyttää eri ikäryhmille. Kevyttä liikennettä suositaan taajama-alueilla.

Maakunnan kulttuuriympäristöä sekä rakennusperinnettä vaalitaan ja arvostetaan. Kulttuuriympäristöt ovat vetovoimaisia asuinalueita ja matkailukohteita. Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaita alueita ja kohteita hoidetaan sekä kunnostetaan.

Ilman laatu

Maakunnan energiantuotannossa käytetään tehokasta ja vähäpäästöistä tekniikkaa sekä hyödynnetään maakunnan omia uudistuvia energialähteitä. Liikenteen päästöjä vähennetään kehittämällä liikennejärjestelmää.

Melu

Melu ja sen vaikutukset otetaan huomioon alueiden käytössä ja suunnittelussa. Meluhaittoja ehkäistään ja melua pyritään vähentämään ongelma-alueilla.

Jätehuolto

Pääosa maakunnassa syntyvästä yhdyskunta-, rakennus- ja teollisuusjätteestä on ohjattu hyötykäyttöön. Jätteen määrän kasvu on saatu pysähtymään. Muodostuva jäte lajitellaan niiden syntypaikoilla, hyötyjakeet käytetään mahdollisimman pitkälle hyväksi omassa

maakunnassa ja loppusijoitettava yhdyskuntajäte käsitellään maakunnallisella jätteenkäsittelylaitoksella. Jätteiden kuljetuksesta ja käsittelystä aiheutuvat haitat on minimoitu.

Luonnonvarat

Visio

”Kainuu on rikas luonnostaan. Maakunnan vetovoima perustuu hyvin hoidettuihin viljely-alueisiin ja talousmetsiin sekä alkuperäiseen luontoon. Maakunnassa on runsaasti luonnontilaisia metsiä, puhtaita vesiä ja monimuotoinen kasvi- ja eläinlajisto. Elinkeinot tukeutuvat vahvaan ja myönteiseen luontoimagoon. Kainuulaiset arvostavat luontoa ja hyödyntävät luonnonvaroja säästeliäästi ja kestäväällä tavalla.”

Luonnon monimuotoisuuden tila tunnetaan. Maakunnan luonnonvaroja hyödynnetään säästeliäästi ottaen huomioon taloudelliset, ekologiset, sosiaaliset ja kulttuuriset tavoitteet. Jättemateriaaleja hyödynnetään mahdollisimman paljon ja uusiutumattomien luonnonvarojen käyttöä korvataan uusiutuvilla.

Tavoitteet

Metsät

Maakunnan metsävaroja hyödynnetään kestäväen hakkuusuunnitettavoitteen mukaisesti korkean osaamisen keinoin. Metsä- ja suoluonnon rakenteellinen ja eliölajistollinen monimuotoisuus, elinympäristöt sekä maisemalliset arvot turvataan huolellisen tutkimus- ja seurantatietoon perustuvan suunnittelun, metsien käytön ja monipuolisen suojelualueiden verkoston avulla. Luonnontuotteiden hyödyntämisen näkökulma ja tarpeet sekä luonnon monikäyttö otetaan metsätaloudessa erityisesti huomioon.

Maatalous

Hyvät peltoalueet pyritään säilyttämään maataloustuotannossa. Käytössä ovat eettiset toimintatavat ja luontoa säästävät tuotantome-

netelmät. Maatalouden ympäristökuormitus on vähäistä ja tuotanto tapahtuu puhtaassa ympäristössä. Porotalous vahvistaa kylien elinvoimaisuutta Ylä-Kainuussa antamalla mahdollisuuksia jatkojalostukselle ja elämys-tuotannolle.

Kaivannaisteollisuus

Kaivostoiminnasta aiheutuvat ympäristövaikutukset on minimoitu.

Kiviaineshuolto

Maakunnan kiviaineshuolto turvataan hiekka- ja soravarojen kestäväällä ja säästävällä käytöllä. Hiekka- ja soravarojen käyttöä korvataan kalliokiviaineksella ja moreeniaineksella. Kiviainesten ottamisessa minimoidaan maisemalliset ja pohjavesiin kohdistuvia haittoja. Kiviaineshuolto ja pohjavesien suojelu on yhteen sovitettu mm. kaavoituksen keinoin.

Energiahuolto

Maakunnan energiahuolto perustuu pääosin valtakunnallisen perusvoiman ja uusiutuvan kotimaisen energian käyttöön. Energiaomavaraisuutta parannetaan maakunnan omien energialähteiden käytön tehostamisella. Tällöin kysymykseen tulevat hakkutähteiden ja kantojen lisäksi myös nuorten kasvatusmetsien energiapuu sekä uusina energialähteinä mm. energiapaju ja ruokohelvi. Sähkö- ja öljylämmitystä korvataan maakunnan omilla energialähteillä. Turvetta hitaasti uusiutuvana energialähteenä käytetään, koska se mahdollistaa muiden turpeen käyttömuotojen, kuten esim. kasvu- ja ympäristöturpeen kokonaisvaltaisen hyödyntämisen sekä suurten lämpölaitosten tehokkaan ja varman toiminnan. Turvetuotannon ympäristövaikutukset on minimoitu uusimpien menetelmien avulla.

Luonnonsuojelu ja luonnon virkistyskäyttö

Luonnonsuojelu

Suomessa tavoitteena on muodostaa kattava ja monipuolinen suojelualueiden verkosto, jota on rakennettu vähitellen eri suojeluohjelmien

avulla. Valtakunnallisten suojeluohjelmien toteutus on Kainuussa edennyt tavoitteiden mukaisesti ja ohjelmat saataneen toteutetuksi vuoden 2007 loppuun mennessä. Suojelualueverkosto sekä eliölaji- ja luontotyyppikohtaiset rauhoitukset ovat luonnon monimuotoisuuden turvaamisen perusta. Euroopan Unionin jäsenenä Suomi on osaltaan velvoitettu Natura 2000 –verkoston perustamiseen, jonka avulla pyritään vaalimaan luonnon monimuotoisuutta koko Unionin alueella. Natura -ehdotus sisältää Kainuusta alueita yhteensä 171 567 ha, josta maa-alueista on noin 150 000 ha ja vesialueita vajaat 22 000 ha. Kokonaispinta-alasta noin 94% on valtion omistuksessa ja 6% yksityisten omistuksessa. Metsä-, ympäristönsuojelu-, maa-aines- ja vesilaila sekä muulla lainsäädännöllä pyritään turvaamaan keskeiset monimuotoisuuden säilyttämisen edellytykset myös suojelualueiden ulkopuolella. Valtion maiden kattavalla luonnonvarasuunnittelulla ja muilla alueellisilla suunnitelmilla, mm. Kainuun metsäohjelmalla ja Kainuun ympäristöohjelmalla on monimuotoisuuden säilyttämisessä keskeinen asema.

Monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta on tärkeää hoitaa ja säilyttää kulttuurivaikutteisia ympäristöjä, joilla on eläölajien lisäksi usein maisemallisia arvoja. Maatalouden muuttumisen ja taantumisen seurauksena on huomattava määrä perinnemaisemia hävinnyt ja lajien elinmahdollisuudet ovat heikentyneet. Maisema-alueiden ja perinnemaisemien hoito on merkittävä osa monimuotoisuuden turvaamista.

Maakunnan luonto sekä suojelu- ja virkistysalueiden verkostot antavat erinomaiset mahdollisuudet luonnon virkistyskäytölle ja luontomatkailulle. Kiinnostus ja paine arvokaiden luontokohteiden ja luonnonsuojelualueiden virkistys- ja matkailukäyttöön lisääntyy voimakkaasti. Luonnon virkistyskäyttöä edistetään. Natura 2000 –verkoston yleissuunnittelu ja aluekohtaiset hoito- ja käyttösuunnitelmat luovat pelisäännöt suojelualueiden virkistys- ja matkailukäytölle.

Tavoitteet

Kainuussa luonnonsuojelualueiden laajuus on riittävä. Luonnonsuojeluverkostoa voidaan tarvittaessa täydentää pienialaisilla suojelu-kohteilla. Vapaaehtoisen luonnonsuojelun mahdollisuus turvataan mm. laajentamalla Metso –ohjelman toiminta-alue koskemaan koko maakuntaa.

Luonnon monimuotoisuuden perustan muodostavat valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat kohteet, jotka säilyvät luonnontilaisina. Luonnonsuojelualueiden tila vastaa suojelun tarkoitusta ja alueet ovat lajistoltaan sekä luontotyypeiltään edustavia. Natura 2000 –verkoston alueiden ja hoidon käytön yleissuunnitelman pohjalta laaditaan aluekohtaiset hoito- ja käyttösuunnitelmat ja käynnistetään niissä esitettyjen toimenpiteiden toteutus. Lajistoltaan tai luontotyypeiltään arvokkaiden kohteiden sekä uhanalaisten lajien elinympäristöjen määrä lisääntyy tai niiden tila paranee.

Vesistöt ja pohjavesivarat

Euroopan Unionin vesipolitiikan puitedirektiivi uudistaa vesien suojelua, seurantaa ja hoitoa. Pintavesiä tarkastellaan sekä ekologisin että kemiallisin kriteerein. Direktiivillä on merkittävä vaikutus pohjavesien suojeluun ja sillä edistetään vesivarojen pitkän aikavälin suojeluun perustuvaa vedenkäyttöä sekä vähennetään pohjavesien pilaantumista.

Tavoitteet

Vesistöjen hyödyntäminen elinkeinotoiminnassa ja paikallisten asukkaiden virkistyskäytössä tapahtuu kestäväällä tavalla. Vesistöjen laatu pysyy pääosin hyvänä ja parantuu piste- ja hajakuormituksen alueilla. Vesistöjen tila ja käyttökelpoisuus on parantunut. Vesistöille voimatalouden ja säännöstelyn aiheuttamia vesistövaikutuksia lievennetään edelleen säännöstelykäytäntöjä kehittämällä ja ottamalla erityisesti huomioon veden laadun ja kalakantojen parantamistavoitteet sekä virkistyskäytön tarpeet. Vesienhoitosuunnitelma laaditaan yhteistyössä eri sidosryhmien

kanssa vuoden 2009 loppuun mennessä.

Hyvälaatuisen ja puhtaan pohjaveden saanti turvataan. Luonnontilaisen pohjaveden laatu ja määrä säilyy pohjavesialuilla laadultaan luonnontilaa vastaavana. Pohjavesien suojelun ja maa-ainesten oton yhteensovittaminen hoidetaan mm. kaavoituksen keinoin. Tärkeille pohjavesialueille laaditaan suojelusuunnitelmat.

Ravinne- ja kiintoainekuormitusta sekä fosfori- ja typpikuormitusta vähennetään vesien-suojelun tavoitteiden mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään metsätalouden vesistövaikutusten ehkäisemiseen. Jätevesikuormitusta vähennetään tehokkaiden puhdistusmenetelmien ja –laitteiden avulla.

6.6. Vuorovaikutuksen lisääminen ja yhteistyön tehostaminen

6.6.1. Kansainvälinen ja monikulttuurinen Kainuu

Maailman valtioiden välille on syntynyt voimakkaita yhteenliittymiä ja yhteistyöalueita. Muutokset ovat voimakkaita, mutta eivät hallitsemattomia. Myös Euroopan unioni on laajentunut ja sen instituutiot ovat vahvistuneet. Samalla EU:n sisällä maakuntien itsenäinen päätöksenteko ja tehtävät ovat lisääntyneet. Yhteydet maakuntien välillä ovat lisääntyneet mm. yhteisessä edunvalvonnassa.

Kainuu on linkittynyt EU:n sisämarkkinoihin ja maailmantalouteen vahvojen osaamisalojen ja alueellisen innovaatiojärjestelmän välityksellä. Kainuun menestys rakentuu kansainvälisesti korkeatasoille tutkimus- ja kehitystyölle sekä pitkäjänteiseen työhön alueen osaamisen ja tietotason kohottamisessa. Maakunnan verkottuminen ja osaamistason kehittäminen EU-tasolla on vahvistanut alueen toimijoita kansainvälisessä kilpailussa. Yhteistyön ja verkottumisen näkökulmasta tarvitaan pitkäjänteistä ja selkeää tavoitteenasettelua myös kansainvälisten järjestöjen toimintaan osallistumisessa.

Neljä vuodenaikaa ja ainutlaatuinen kulttuuri-perintö ovat Kainuun matkailullisia vahvuuksia. Elämystuotanto ja kulttuuritarjonta ovat nostaneet Kainuun tunnettua kansainvälisesti. Kainuun matkailuala toimii koordinoitusti kansainvälisillä matkailumarkkinoilla.

Monikulttuurisuus ja maahanmuuttajat ovat tuoneet Kainuuseen uusia yrittäjyyden muotoja, osaamista ja elinvoimaa. Aktiivinen maahanmuuttopolitiikka on perusteltua maakunnan väestökehityksen kannalta, mutta myös kansainväliset asiantuntijat ja työvoima ovat jatkuvasti kasvava voimavara Kainuun elinkeinoelämälle.

Lähialueen merkitys on Kainuulle ollut perinteisesti vahva niin kulttuurisista, sosiaalisista kuin taloudellisista lähtökohdista. Venäjän positiivinen kehitys ja pitkät yhteistyösuhteet Kainuun ja Karjalan tasavallan välillä ovat lisänneet molemminpuolista tunnettua. Raja-alueyhteistyö on pitkiin perinteisiin nojautuva resurssi, joka tuo uutta työtä, toimeentuloa ja hyvinvointia rajan molemmin puolin.

Verkottuminen ja yhteistyö EU:n ja Venäjän federaation välillä on merkittävä maailmanpoliittinen kysymys. Niiden keskinäiset yhteistyösuhteet vahvistuvat kaikilla yhteiskunnallisen elämän alueilla. Kainuu on Euroopan mittakaavassa pieni alue. Kainuu pystyy hyödyntämään tehokkaimmin EU:n ja Venäjän lähentymisen mahdollisuudet Barentsin alueyhteistyön ja EU:n pohjoisen ulottuvuuden toimintaohjelman kautta.

Tavoitehakuista kansainvälistymistä

Kansainvälisen yhteistyö tukee maakunnan kehittämistavoitteita. Kansainvälisyys tarkoittaa käytännön tasolla maakunnan tunnettuuden nostamista, osaamistason kohottamista ja maakunnan kaupan arvon kasvua.

Kansainvälisyys merkitsee paitsi maakunnan kilpailukykyyn lisäämistä myös aktiivista ja avointa suhtautumista muihin kulttuureihin ja kansallisuuksiin.

Maakunnan kansainvälistymisen puitteet luo kansainvälinen toimijaverkosto, alueen innovatiivinen yhteistyöverkosto ja käytännön hanketoiminta. Lukuisat kansainväliset kehittämis- ja koulutushankkeet muodostavat pohjan, jolle Kainuun tulevaisuus omalta osaltaan rakentuu.

Kansainvälisen yhteistyön kautta maakunta tarjoaa alueelliselle verkostolleen kanavan Eurooppaan. Kainuun maakunta toimii yhteystahona kansainvälisen toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä. Kansainvälistymisessä on kyse ennen kaikkea omien valmiuksien toiminnan kehittämisestä, joka voi synnyttää vuorostaan uutta osaamista, innovaatioita ja kannattavaa liiketoimintaa.

Kansainvälisen aluekehittämistyön tueksi laaditaan Kainuun kansainvälistymisohjelma, joka toteuttaa maakuntasuunnitelman pitkän aikavälin painopisteitä. Tavoitteena on toimijoiden ja resurssien kokoaminen kansainvälisessä yhteistyössä.

Kainuun maakunnallista kompetenssia nostavat kansainvälisen toiminnan painopisteet ovat:

1. Yksilötason kansainvälisyysvalmiuksien kehittäminen
2. Yritysten kansainvälistymisen edistäminen
3. Tukitoimintojen ja –organisaatioiden kansainvälistäminen sekä
4. Toimintaympäristöön vaikuttaminen

Maakunnan kansainvälistymistoiminnan tavoitteena on tukea maakunnan kasvua ja kehitystä sen omista lähtökohdista. Tiedon luominen, levittäminen ja käyttäminen ovat maakunnan kehityksen perusta. Kansainvälistyminen vahvistaa tätä prosessia. Kansainvälinen Kainuu tarvitsee kehittyäkseen selkeää strategiaa, laajaa maakunnallista yhteistyötä ja sitoutumista sekä vaikuttamista maakunnan ulkopuolella.

Venäjä -yhteistyö

Venäjä -yhteistyö on tärkeä tulevaisuuden mahdollisuus. Aktiivisella Venäjä -yhteistyöllä maakunnan aluetalouteen saadaan uutta kasvua ja liiketoimintaa.

Pohjoinen itä-länsi –liikenneväylä on nopeasti kehittyvä Pohjois-Amerikan, Euroopan, Kiinan ja Kaukoidän yhdistävä kuljetusväylä. Uusi yhteys avaa Kainuulle merkittävän aseman kansainvälisenä logistisena keskuksena. Tavoitteena on luoda Kainuun kautta Pohjois-Suomen merkittävin Venäjää, EU:ta ja Barents-aluetta yhdistävä kansainvälinen yhteistyöväylä.

Venäjä on keskeinen talouskasvun alue Euroopassa. Lähialueesta tuotantoalueena on muodostumassa vaihtoehto Kiina -ilmiölle. Tavoitteena on kehittää Kainuusta tunnettu ja houkutteleva sijoittumispaikka kansainväliselle alihankintateollisuudelle ja linkki Venäjälle.

Kostamukseen on mahdollisuus perustaa erityistalousalue, joka nopeuttaa aluetalouksien integraatiota rajan yli. Kainuun teollisuuskylä ja osaamiskeskusten keskinäistä yhteistyötä edistetään ja ulotetaan Venäjälle perustettaviin teknologia- ja erityistalouskeskuksiin. Kainuun maakuntaa markkinoidaan venäläiselle yritysalamalle luotettavana investointikohteena.

Kainuun Venäjä –liiketoiminnan strategian toteuttaminen on osa maakuntaohjelmaa.

6.6.2. Maakuntahallinnon kehittäminen

Kainuun hallintokokeilun tarkoituksena on hankkia kokemuksia maakunnallisen itsehallinnon vahvistamisen vaikutuksista Kainuun kehittämiseen, kunnallisten palvelujen järjestämiseen, kansalaisten osallistumiseen, kunnallishallintoon, valtion aluehallinnon toimintaan sekä maakunnan ja valtion keskuhallinnon suhteeseen.

Kokeilun perimmäisenä tavoitteena on tukea Kainuun elinvoiman ja strategisen kapasiteetin lisäämistä siten, että maakunnan elinkeinojen kehittämiseen saadaan uutta voimaa ja palvelujen laatu ja saatavuus voidaan turvata. Tähän pyritään 1) kokoamalla yhteen alueen voimavaroja suunnittelussa, kehittämisessä ja palvelujen järjestämisessä; 2) parantamalla maakuntatason toiminnan demokraattista ohjausta; sekä 3) vahvistamalla maakunnan innovaatiojärjestelmää.

Maakuntahallinnon tehtävänä on johtaa ja toteuttaa maakuntasuunnitelman visioiden ja strategioiden toteuttamista ja johtaa palvelujen järjestämistä. Maakunnan vastuulla on myös maakunnan kehitykseen vaikuttavan valtionhallinnon ohjaus.

Toiminnallisena tavoitteena on kuntatalouden vakauttamisen avulla luoda uusia rahoitusresursseja elinkeinopolitiikkaan, sekä tuottavuuden kehittäminen tehostamalla palvelutuotantoa ja ottamalla käyttöön uusia kustannustehokkaita toimintatapoja.

Kainuun maakunta on aktiivinen pilotointialusta kehitystyölle, mm. tietotekniikan soveltamisessa ja yksityinen/ julkinen –kumppanuuksien kehittämisessä.

Kainuun hallintokokeilu toteutetaan vuosina 2005 – 2012. Hallintokokeilusta saadaan kokemuksia, joiden perusteella kokeilun sisältöä voidaan kehittää jo kokeiluajana. Niiden perusteella tehdään päätökset maakuntahallinnon järjestämisestä vuoden 2012 jälkeiselle kaudelle.

6.6.3. Kumppanuus, osallistuminen ja paikallinen aloitteellisuus

Aluekehittämistä koskevien viimeaikaisten tutkimusten yhdensuuntainen sanoma on, että alueellisen kilpailukyvyn muodostumisen keskeinen tekijä on uudistumiskyky. Tämä tarkoittaa, että entistä enemmän on kiinnitet-

tävä huomiota alueen kehittäjäverkostoihin ja niiden toimivuuteen sekä kehittämis- ja innovaatioprosessien dynamiikkaan ja prosessien hallintaan (mm. Stähle, Sotara, Pöyhönen, 2004).

Kyky innovoida ja uudistua perustuu yhteistyökykyyn, jonka taustalla on alueen sosiaalinen pääoma. Sosiaalinen pääoma kasvaa luottamuksesta, normeista ja verkostosuhteista, jotka mahdollistavat päämäärähakuisen yhteistoiminnan.

Aluekehittämisen yhteistyöprosesseja tulee kehittää seuraavista näkökulmista:

- ▲ Sisältöosaaminen ja asiantuntemus
- ▲ Rakenneosaaminen – innovatiivisuutta tukeva organisoituminen
- ▲ Prosessiosaaminen – luovan jännitteen synnyttäminen.

Tärkeää on kehitysprosessien avoimuus ja reagoitiherkkyys.

Paikallisella aloitteellisuudella tarkoitetaan asukkaiden aktiivista osallistumista alueensa toimintojen, elinolojen ja elinkeinojen kehittämiseen. Paikallinen aloitteellisuus on yhteistoimintaa – ideointia, suunnittelua, kehittämistä ja hyvinä pidettyjen hankkeiden toteuttamista.

Kainuussa tuetaan paikallista aloitteellisuutta ja luodaan mahdollisuuksia osallistua oman kylän, kaupungin, kunnan, seutukunnan, maakunnan tai muun lähiyhteisön kehittämiseen.

Erityisellä sijalla ovat kainuulaiset nuoret, kylä- ja asuinalue toiminta sekä kolmannen sektorin toiminta. Nuoret ovat Kainuun tulevaisuuden kannalta avainasemassa. Nuorten yrittäjyyteen, osaamiseen ja osallistumismahdollisuuksien parantamiseen kohdistuvien panostuksien avulla Kainuussa kasvattaa vahvemman tulevaisuuskon omaavat ja maakunnan tulevaisuuden ja positiivisen imagon rakentavat nuoret kainuulaiset.

Tavoitetila

Yhä useammalla nuorella on halua ja osaamista yrittäjyyteen. Nuorten yrittäjyys on kasvanut mm. Intotalo-mallia soveltaen. Nuorten halu kasvattaa omaa osaamispääomaa on lisääntynyt. Samalla nuorten henkinen hyvinvointi on parantunut osaamisen kasvamisen ja omiin kykyihin luottamisen kautta. Kainuun imago nuoriin luottavana maakuntana on kasvanut.

Kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet paranevat. Kainuulaiset voivat vaikuttaa heitä itseään koskeviin asioihin. Osallistuminen edistää demokraattisen järjestelmän toimivuutta ja kansalaisten sitoutumista yhteisiin asioihin. Vaikutusmahdollisuuksien myötä myös alueellinen identiteetti vahvistuu. Tulevien vuosien aikana erityisesti nuoret ottavat osaa maakunnan kehittämiseen ja vaikuttavat oman elinympäristönsä parantamiseen aiempaa aktiivisemmin. Nuorten kehittymistä aktiivisiksi kansalaisiksi tuetaan ja näin vähennetään nuorten syrjäytymisvaaraa.

Kainuun kylä- ja asuinaluetoiminta perustuu laajaan yhteistyöhön. Kylien ja asuinalueiden kehittäminen perustuu kyläläisten, yritysten, kuntien ja maakunnallisten aluekehityksestä vastaavien tahojen sekä kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyöhön. Myös taajamat ja maaseutualue toimivat keskinäisessä vuorovaikutuksessa niin, että yhteistyö on molempia osapuolia hyödyttävää.

Kansalaisjärjestöt toimivat aktiivisesti kansalaistoiminnan tukiverkostona, työllistäjinä ja palvelujen tarjoajina. Kainuulainen järjestötoiminta on vilkasta, ja ne toimivat kunnallisten palvelujen täydentäjinä. Palvelujen täydentämistä edesauttavat alueella toimivat kumppanuushankkeet. Maaseudun kehittämistä (ml. kylätoiminta) käsitellään kohdassa 6.3.

Strategia

Kainuun hallintomallin puitteissa kehitetään julkishallinnon kumppanuusrakenteita toimintatapojen uudistamiseksi tavoitteena joustavampi ja tehokkaampi hallinto. Tiivistetään vuorovaikutusta ja rakennetaan luottamusta eri organisaatioiden ja henkilöstöjen välille. Avainklustereilla ja tarpeen mukaan muillakin painopistealoilla tuetaan klusteria/ painopistealaa koskevaa foorumitoimintaa.

Nuorille luodaan uusia työllistymisen mahdollisuuksia kannustamalla yrittäjyyteen mm. Intotalo-konseptin mukaisesti. Elinkeinoelämän ja nuorten kohtaamiselle luodaan toimintamalleja. Nuorten osaamisen kasvua tuetaan kehittämällä nuorten yhteistyö-, vuorovaikutus- ja verkostoitumistaitoja. Nuorten aktivoimiseksi ja tukemiseksi kehitetään yhteistyötä eri toimijatahojen (koulut ja oppilaitokset, yritykset, järjestöt ja yhteisöt, julkinen sektori) välillä. Kehitetään vapaamuotoisia verkostoja ja foorumeita.

Tuetaan kansalaisvaikuttamista erityisen ohjelman mukaisesti. Hyödynnetään tietoyhteiskunnan mahdollisuudet.

7. VAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Vaikutusten arviointi osana maakuntasuunnitelman laatimista edesauttaa suunnitelman valmistelua, päätöksentekoa, toteuttamista ja seurantaan. 1.6.2005 voimaan tulleen viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arviointia koskevan ns. SOVA-lain (200/2005) 3 §:n mukaan ”suunnitelmasta tai ohjelmasta vastaavan viranomaisen on huolehdittava siitä, että suunnitelman tai ohjelman ympäristövaikutukset selvitetään ja arvioidaan riittävässä määrin valmistelun kuluessa, jos suunnitelman tai ohjelman toteuttamisella saattaa olla merkittäviä ympäristövaikutuksia”.

Maakuntasuunnitelman vaikutusten arviointi perustuu Kainuun maakunta -kuntayhtymän sisäiseen työhön. Kainuun maakuntasuunnitelman arviointi toteutettiin siten, että ensin arvioitiin erikseen maakuntasuunnitelmassa esitettyjä asiakokonaisuuksia. Arvioinnissa käytettiin apuna vaikutusten arvioinnin tarkistusluetteloa, jonka avulla tarkasteltiin kunkin asiakokonaisuuden vaikutuksia asukkaisiin, ympäristöön ja talouteen. Arvioinnilla pyrittiin löytämään esiin nousevat merkittävät vaikutukset, jotta saatiin laadittua maakuntasuunnitelman kokonaisvaikutukset; sosiaaliset, ympäristölliset sekä taloudelliset vaikutukset. Maakuntasuunnitelma on laaja-alainen strateginen asiakirja, jonka tavoitteita ja vaikutuksia on kuvattu yleisellä tasolla. Vaikutuksiin liittyy myös erilaisia epävarmuuksia. Siksi vaikutusten arvioinnissa on keskitytty vuorovaikutussuhteiden ja kehityskulkujen kuvaamiseen.

Sosiaaliset vaikutukset

Maakuntasuunnitelman strategian toteuttaminen vaikuttaa maakunnan asukkaiden toimeentuloon, saatavilla oleviin palveluihin sekä koulutusmahdollisuuksiin ja niiden kautta yleiseen viihtyvyyteen. Vuoden 2025 väestötavoitteeksi on asetettu 79 705 henki-

lää. Maakuntasuunnitelman väestötavoite on 6825 asukasta enemmän kuin Tilastokeskuksen v. 2004 virallinen väestöennuste ennakoi Kainuussa vuonna 2025 olevan. Väestötavoitteessa on oletuksena Kajaanin ja Sotkamon pysyminen lähes nykyisen kokoisina, jolloin väestön väheneminen keskittyy erityisesti kehys-Kainuun kuntiin.

Väestötavoitteen saavuttaminen edellyttää suurta muutosta nykyisen väestökehityksen trendiin. Maakunnan muuttoliikkeen on kääntytävä positiiviseksi ennustejaksolla 2010-2015. Muuttoliikkeen kääntyminen positiiviseksi edellyttää, että eläkkeelle jääviltä avautuviin työpaikkoihin palkataan lisääntymisikäisiä työntekijöitä, joiden kautta myös lapsi-ikäluokkien koko kasvaa. Siitä huolimatta Kainuun väestö vanhenee ja yli 65-vuotiaiden ikäluokan osuus väestöstä kasvaa nykyisestä 19:stä prosentista 30:een prosenttiin. Yli 75-vuotiaiden määrä lähes kaksinkertaistuu vuoteen 2025 mennessä.

Väestön väheneminen tulee todennäköisesti näkymään erityisesti kaukana taajamista sijaitsevalla harvaan asutulla maaseudulla. Väestön väheneminen ja maaseudun autioituminen johtaa syrjäseutujen palvelujen vähenemiseen ja keskittymiseen. Väestörakenteen muutos kasvattaa erityisesti terveys- ja vanhuspalvelujen tarvetta, kun taas koulutuksen tarve pienenee ikäluokkien pienentyessä. Laadukkaan ja monipuolisen koulutustarjonnan avulla pyritään kouluttamaan sekä nuoria että uudelleen koulutettavia aloille, joihin työllistymismahdollisuudet Kainuussa ovat hyvät. Koulutuksen kautta väestön työmarkkinakelpoisuus paranee ja yritystoiminta uudistuu ja kehittyy. Koulutus tähtää myös syrjäytymisen ehkäisemiseen ja koulutukselliseen tasa-arvoon.

Kainuu takaa uudistuvat hyvinvointipalvelut asukkailleen eri toimijoiden yhteistyönä,

teknologian ja innovaatioiden avulla. Kainuulaisilla on mahdollisuus valita tarvitsemansa hyvinvointipalvelut monipuolisesta, myös yrittäjyyteen perustuvasta tarjonnasta. Asukkaiden hyvinvoinnissa tärkeällä sijalla on ennaltaehkäisevä toiminta; terveyttä ja vireyttä edistävien elämäntapojen, liikunnan ja harrastusten merkityksen korostaminen. Toimiva palvelujärjestelmä on viihtyvyyden perusedellytys.

Maakuntasuunnitelman strategiat tähtäävät elinkeinorakenteen kehittämiseen ja työttömyyden vähentämiseen koko maakunnan alueella. Ajanmukaistuva elinkeinorakenne tuo uutta toimeentuloa ja työpaikkoja sekä mahdollistaa palveluiden säilyttämisen. Tärkeälle sijalle korkealaatuisten palvelujen ja hyvinvoinnin takaamisessa nousee kuntien välinen ja maakunnallinen yhteistyö. Yhteistyön avulla palveluja voidaan järjestää uusilla eri tavoilla, mikä vähentää muista tekijöistä johtuvaa alueellista epätasa-arvoa.

Ympäristövaikutukset

Maakuntasuunnitelma korostaa Kainuun luonnon monipuolisuutta ja sen kestävästä käytöstä ja hyödyntämisestä. Ympäristöllä ja sen tilalla on suuri merkitys, koska se toimii mm. vetovoimatekijänä, viihtyisänä asuin- ja elinympäristönä sekä elinkeinojen mahdollistajana. Maakuntasuunnitelma vaikuttaa myös kainuulaisten asenteisiin luonnon- ja ympäristöarvojen merkityksen esille tuomisessa ja korostamisessa.

Väestön väheneminen pienentää ihmisen aiheuttamia ympäristövaikutuksia erityisesti harvaan asutulla maaseudulla.

Kaivostoiminnan mahdolliset uudet avaukset muuttavat merkittävästi luonnonympäristöä ja kaivosten jätevedet saattavat vaikuttaa pintavesien laatuun sitä heikentävästi, aiheuttaa maisemavaurioita sekä melu- ja pölyhaittoja. Alueellisesti kaivostoiminnan vaikutukset ovat kuitenkin rajallisia ja yleensä pieneen alue-

seen kohdistuvia. Toiminnan vaikutuksia voidaan vähentää hyvällä suunnittelulla, uudella teknologialla sekä alueiden jälkihoidolla ja maisemoinnilla. Vaikutukset arvioidaan yksityiskohtaisesti hanketasolla.

Paikallisten energialähteiden käyttö lisää maakunnan energiaomavaraisuutta, lisää uusiutuvien energialähteiden käyttöä uusiutumattomien sijaan ja vähentää ulkomaisen energian tuontia. Puuenergian lisääntyvä käyttö vähentää päästöjen määrää. Uusiutumattomia ja hitaasti uusiutuvia luonnonvaroja pyritään säästämään.

Maakuntasuunnitelman toteutumisella ei ole odotettavissa haitallisia vaikutuksia Kainuun vesistöjen tilaan. Kainuun vesistöjen käyttökelpoisuusluokka pysyy hyvänä suurimmassa osassa Kainuun vesistöjä väestön keskittymisestä johtuvan hajakuormituksen vähene-
misen vuoksi sekä nykyistä tehokkaampien puhdistusmenetelmien ansiosta. Vesistöjen tilan parantuminen lisää matkailun ja virkistyskäytön mahdollisuuksia sekä mahdollistaa kalakantojen parantamisen.

Tavoitteena oleva elämystuotannon ja matkailun kehittyminen aiheuttavat liikennepäästöjä, luonnon- ja kulttuuriympäristöjen kulumista, roskaantumista sekä muita häiriötekijöitä. Näitä haittoja pyritään vähentämään liikennejärjestelmää kehittämällä, lisäämällä toimijoiden välistä yhteistyötä ja verkottumista, kaavoituksen ja suunnittelun avulla, tiivistämällä ja eheyttämällä matkailukeskuksia sekä ohjaamalla aikaisempaa enemmän toimintoja ja ihmisten liikkumista niitä varten rakennetuille alueille ja reiteille.

Maakuntasuunnitelman toteuttamisella ei ole nähtävissä haitallisia vaikutuksia maisema-alueiden ja kulttuuriympäristöjen tilaan. Kuitenkin mikäli halutaan, että maaseudun kulttuuriympäristöt säilyisivät, on siihen jatkossa kiinnitettävä erityistä huomiota.

Maakuntasuunnitelma edistää ympäristöarvojen huomioon ottamista. Luonnon moni-

muotoisuuden ekologinen arvo ja kestävän kehityksen periaatteiden noudattaminen vaikuttavat entistä enemmän päätöksentekoon.

Taloudelliset vaikutukset

Taloudellisen kehityksen perustana ovat kilpailukyvyyn ja osaamisen tason nostaminen. Maakuntasuunnitelmassa elinkeinoelämää kehitetään klusterityyppisesti. Onnistuessaan panostukset vahvistavat maakunnan yritys- ja ammattirakennetta sekä kasvattavat yritysten lukumäärää. Yritysten toimintaedellytysten parantuminen ja työllistäminen vaikuttavat

positiivisesti kuntien verotuloihin. Lisääntyneiden kunnallisten verotulojen kautta pystytään välillisesti vaikuttamaan palvelujen määrään, laatuun ja saatavuuteen. Lisäksi alihankinnan lisääntyminen tuo toimeentulomahdollisuuksia myös palvelujen tarjoajille.

Haasteena on, osataanko tunnistaa oikeat kasvualat ja kasvupotentiaalit ja tehdä niiden suhteen oikeita valintoja.

Maakunnallinen ja kuntien välinen yhteistyö palvelujen järjestämisessä vaikuttaa välillisesti kuntatalouteen mm. kustannussäästöinä toimintojen päällekkäisyyksien poistuessa ja rationalisoituessa.

8. SEURANTA JA TOTEUTTAMISJÄRJESTELYT

Seuranta

Kainuun maakuntasuunnitelman toteutumista seurataan jatkuvasti maakunnallisen ennakointi- ja seurantaryhmän toimesta. Kehityksestä raportoidaan sovittujen teemojen mukaisesti kaksi kertaa vuodessa maakuntavaltuustolle. Laaja seurantaraportti valmistellaan tiedoksi vuosittain toukokuun loppuun mennessä.

Kainuun kehittämissopimus

Maakuntaohjelman laadinnan yhteydessä valmistellaan erityinen Kainuun kehittämissopimus, joka toteuttaa myös maakuntasuunnitelman pitkän tähtäyksen tavoitteita.

Liite 1.

Kainuun skenaariot

Strategiaryhmä työsti Kainuun skenaarioita kahdessa istunnossa (31.3.2005 ja 17.5.2005) ja lisäksi skenaarioiden taustamuuttujiin liittyviä tekijöitä kysyttiin laajemmassa delfoi – kyselyssä.

Lopputuloksena esitetään Kainuulle 4 vaihtoehtoisia skenaariota:

1. Teollisuus-Kainuu

Kainuun vahvuudet ovat teollisen toiminnan perinteessä ja osaamisessa. Kainuussa toimivat metsä-, metalli-, kivenjalostus-, elektroniikka- ja elintarvikesektorin teollisuusyhtymät nostavat jalostusastetta ja jatkojalostukseen syntyy uusia yrityksiä. Yritysten näkökulmasta Kainuu sijaintipaikkana on houkuttava Venäjän läheisyyden vuoksi. Venäjältä saadaan edullisempia raaka-aineita ja työvoimaa, ja yhteydet Venäjälle tarjoavat myös mahdollisuuksia kasvattaa vientiä Venäjälle. Venäjä on pitkälläkin tähtäimellä kasvava markkina-alue. Tässä skenaariossa korostuu teollinen osaaminen: tehokas tuotanto, tuottavuuden jatkuva kehittäminen, luonnonresurssien jalostaminen kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti ja markkinälähtöinen tuotekehitys ja innovointi. Teollista osaamista tukevat verkottuminen, infrastruktuurin, erityisesti viestintä- ja kulkuyhteyksien vahvistaminen, teollisuudenalojen tarvitsemien osaajien koulutuksesta huolehtiminen sekä itäosaamisen ja asenteiden kehittäminen myönteiseen suuntaan. Pienet askeleet johtavat positiiviseen kierteseen, jossa työ lisää kysyntää ja kysyntä työtä. Tämä mahdollistaa ihmisten hyvinvoinnin turvaamisen. Positiivisen kierteen aloittaminen edellyttää uuden poliittisen ja avoimen, keskustelua sallivan kulttuurin omaksumista. Jokaisen on pantava itsensä peliin pienten askelten edistämiseksi.

2. Elämys-Kainuu

Kainuun ainutlaatuinen luonto ja kulttuuripe-

rintö ovat vetovoimatekijöitä, jotka kyetään tuotteistamaan halutuiksi elämyspalveluiksi. Kalastusmatkailu, metsästys, luontokuvaus ja liikuntamatkailu tarjoavat mahdollisuuksia kehittää palvelukonsepteja, jotka luovat pohjaa menestyvälle palveluliiketoiminnalle. Palveluita liitetään alueella toimivien korkean teknologian yritysten osaamisen kokonaisuudeksi, joka houkuttelee asiakkaita, osaajia ja sijoittajia kauempaakin. Suurin haaste tässä skenaariossa on liiketoiminta- ja markkinointiosaamisen kehittäminen. Tunnettuutta kannattaa kehittää maailmanlaajuisesti kiinnostavien ilmiöiden ympärille (lumi, revontulet) ja kehittää niistä tunnettuja brändejä sen sijaan että yritettäisiin rakentaa Kainuusta globaalia brändiä. Markkinointi, jälkimarkkinointi sekä asiakasosaamisen hallinta edellyttävät valikoidusti asiakkaiden luokse menemistä – yksikin myyntihenkilö kansainvälisesti saattaa tuoda enemmän kontakteja kuin yleiskampanjat medioissa. Puskaradiota, viidakkorumpuja ja epävirallisia kontaktiverkostoja kannattaa hyödyntää elämysvetoisessa skenaariossa, jossa tunne on merkittävä osa asiakkaan valintakriteeristöä. Tässä skenaariossa tarvitaan verkostoja ja yhteistyötä, jotka perustuvat luottamukseen, mutta infrastruktuurin, viestintä- ja kulkuyhteyksien on oltava myös kunnossa. Avoin, salliva keskustelukulttuuri sekä erilaisuuden, ei vain hyväksyminen, vaan näkeminen voimavarana ovat avain menestykseen. Lintukoto-ajattelusta on luovuttava ja annettava tilaa uusille ajatuksille ja uusille yrittäjille, jotka voivat tuoda menoa ja meininkiä Kainuuseen, jossa onneksi on tilaa!

3. Innovaatio-Kainuu

Lähtökohtana skenaariolle on, että bulkkituotannon toimintaedellytykset Kainuussa ovat hävinneet. Tilalle halutaan kehittää tietointensiivistä yritystoimintaa, tuotteistaa omat ideat, panostaa tuotekehitykseen ja tavoitella maailmanluokan erikoisosaamista valituilla sektoreilla. Menestyksen avaimina nähdään toisaalta Kainuussa olevat / sinne tulevat

kansainväliset tunnetut ja tunnustetut huippuosaajat, toisaalta verkottuminen laajasti sekä yritys- että tutkimusmaailman kanssa globaalisti. Kontaktien solmimisen ja edelleen kehittämisen apuna käytetään Kainuulähtöisiä yritysosaajia, jotka ovat toimineet maailmalla pitkään. Lisäksi panostetaan globaaleihin tuki- ja palveluverkostoihin ja koulutukseen erityisesti aiheesta, miten päästään innovaatioista kannattavaksi ja kasvavaksi liiketoiminnaksi. Osaamislähtöinen omien brändien lanseeraaminen onnistuu parhaiten liittoutumalla jo globaalisti tunnettujen brändien kanssa Kainuun vahvuusaloilla, kuten esim. talven teknologiat, luonto, mittaaminen tai terveystuotteinen ruoka. Bulkkituotannosta on hallitusti luovuttava tässä skenaariossa, muuten resurssit eivät riitä uuden kehittämiseen. Sosiaalisesti ongelmallisinta tässä vaihtoehdossa on, miten torjutaan ammatillista keskiluokkaa uhkaava työttömyys. Tarvitaan radikaalia muutosta koulutukseen läpi kaikkien tasojen. On myös pohdittava sitä, miten skenaarioiden 1 ja 2 erikoisosaamisalueet kytetään liittämään osaksi tätä T&K:n huippuosaamisvetoista vaihtoehtoa alueella olevan osaamispotentialin laajemman hyödyntämisen varmistamiseksi.

4. Kelottuva Kainuu

Kainuun kriisiskenaario lähtee liikkeelle nyky näkymästä, johon joudutaan ilman erityistoumia. Taustalla voi olla ihmisten voimattomuuden tunne: syrjäytyneeksi ja tarpeettomaksi tuntevien ihmisten joukko kasvaa. Taustalla voi olla myös päätöksentekijöiden kyvyttömyys uudistaa käytännössä toimintatapaan ja asenteitaan kohti markkinalähtöistä kasvumallia entisestä yhteiskuntavetoisesta tukimallista. Syynä voi olla myös maailmantalouden lama, jolloin jaettava kakku ei kasva oikeastaan missään. Tässä skenaariossa Kainuun elinvoima hiipuu ja luonnonläheinen ja sinänsä turvallinen elinympäristö ei ole kuitenkaan hyvä, koska peruspalvelut eivät toimi. Infrastruktuuri rappeutuu ja vähitellen muualta tulevien osa-aika-asukkaiden ja matkailijoidenkin virta tyrehtyy. Alueen elinkeinoelämä sinnittelee eikä panostuksia jalostusasteen nostoon ole käytettävissä. Puutteita on sekä pääomista, osaamisesta että tahdosta. Kelottuva Kainuu ei ole minkään yksittäisen toimijan tai tahon vika, vaan kyse on jokaisen yksittäisen ihmisen asenteesta, hänen tulevaisuudenuskosta tai sen hiipumisesta. Pie-nistä pisaroista syntyy iso virta, sekä hyvässä että pahassa.

JULKAISULUETTELO

Sarja A: virallisesti hyväksytyt julkaisut

Sarja B: selvitykset ja tutkimukset

Sarja C: hallinnolliset asiakirjat

Sarja D: monistesarja

Sarja A

A:1

Uusiutuva Kainuu

Kainuun maakuntasuunnitelma 2025
(2005)

Sarja B

Sarja C

Sarja D

etunimi.sukunimi@kainuu.fi
PL 400, 87070 KAINUU
puhelin (08) 6155 41 / vaihde, faksi (08) 6155 4260

www.kainuu.fi